

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଗୀତ



ଅନୁବାଦକ :
ଲଳିତ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି

(ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଠାକୁର ନଗମାନନ୍ଦ ପରମହଂସ ଦେବଙ୍କ
ପୂର୍ବଜନ୍ମ ଓ ସାଧନ କଥା)

ଲେଖକ :

ଶ୍ରୀ ମଦନ ଗୋପାଳ ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ

ଅନୁବାଦକ :

ଶ୍ରୀ ଲଳିତ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ

(ସଭାପତି — ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନଗମାନନ୍ଦ ସାରସ୍ୱତ ଗୁପ୍ତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ
ଦିଗପଦ୍ମସ୍ତ୍ରୀ, ଗଞ୍ଜାମ)

ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ

୧୦୪ତମ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ

୧୯୮୪

ମୂଲ୍ୟ ୫-୦୦ ଟଙ୍କା

ପ୍ରକାଶକ—

ଜୟଗୁରୁ ପବ୍ଲିକେସନ୍
ବଡ଼ଖେମଣ୍ଡି ସାହି, ବ୍ରହ୍ମପୁର (ଗଞ୍ଜାମ)

ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରକାଶ—

୧୦୪ତମ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ

୧୯୮୪

ମୁଦ୍ରାକର—

ଜୟଗୁରୁ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ ଓ କାଲିଗ୍ରାଫ୍ସ

ବଡ଼ଖେମଣ୍ଡି ସାହି

ବ୍ରହ୍ମପୁର-୧ (ଗଞ୍ଜାମ)

ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ଥାନ—

ନଗମ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର

ବ୍ରହ୍ମପୁର ଗଞ୍ଜାମ

ଜୟଗୁରୁ ପବ୍ଲିକେସନ୍

ବଡ଼ଖେମଣ୍ଡି ସାହି, ବ୍ରହ୍ମପୁର (ଗଞ୍ଜାମ)

ଜୟଗୁରୁ ମୁଖାବଳୀ

ତସ୍ମେ ନମୋ ଭଗବତେ ପୁରୁଷାୟଭୂସ୍ତେ
ବିଶ୍ୱାୟ ବିଶ୍ୱରୂପେ ପର ଦେବତାୟେ ।
ନାରାୟଣାୟ ରକ୍ଷୟେ ଚ ନରୋତ୍ତମାୟ
ହଂସାୟ ସଂଘତ ଗିରେ ନଗମେଶ୍ୱରାୟ ।

ସେହି ଭଗବାନ, ଭୂମା (ସର୍ବବ୍ୟାପୀ) ପୁରୁଷ, ବିଶ୍ୱମୂର୍ତ୍ତି,
ବିଶ୍ୱଗୁରୁ ନାରାୟଣ ରୂପେ, ନରୋତ୍ତମ, ସଂପଦ ବାକ୍ୟ ପରମହଂସ
ରୂପୀ ନଗମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପ୍ରଣିପାତ ପୂଜକ ଏ ଅନୁବାଦ ପୁସ୍ତକଟିର
ମୁଖବଳୀ ଲେଖିବାକୁ ଯାଇ ମୁଁ ଏତିକି କହିପାରେ ଯେ ଏହା ମୂଳ
ଗ୍ରନ୍ଥର ଆଷଟକ ଅନୁବାଦ । କେବଳ ଠାକୁରଙ୍କ ଅହେତୁକ କୃପାରୁ
ପ୍ରକାଶ ପାଇ ପାରିଛି । ଅନୁବାଦକ କେବଳ ଅନୁବାଦ କାର୍ଯ୍ୟରେ
ବହୁ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି ତା ନୁହେଁ ପ୍ରକାଶ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର
ଓ ସେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଠାକୁରଙ୍କ ଭାବଧାର ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚାର ଓ
ପ୍ରସାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଠାକୁରଙ୍କ କୃପାର ପାତ୍ର ହୋଇ
ପାରିଛନ୍ତି ।

ଠାକୁରଙ୍କ ପୂଜକଙ୍କୁ ଅନୁବାଦ ଜୀବନଟି ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ,
ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଅନୁଭୂତିକୁ ଆହୁରି ଉଚ୍ଚସ୍ତରକୁ ନେଇ ଯାଇପାରିବ
କାରଣ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ଏକ ଆତ୍ମା । ଉଭୟଙ୍କ ଆତ୍ମା ଏକ, କାୟା ଭିନ୍ନ
ମାତ୍ର । ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ଅଭିନ୍ନାତ୍ମା ଦୁଇ ଦେହ ପୃଥକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
ଆତ୍ମା ଏକ, ଗୁରୁ ଅଖିଳ ରସାମୃତ ସିନ୍ଧୁ ଆଉ ଶିଷ୍ୟ ତାଙ୍କର ଏକ
ବନ୍ଧୁ, ଉଦୟାସ୍ତ ବିହୀନ ନିଗମାଦିତ୍ୟ ବା ଅମୃତର ସନ୍ତାନ ଆମେ ।

(ଦୁଇ)

ଏ ଅନୁବାଦଟି ପଢ଼ିଲେ ଆମେ ବୁଝି ପାରିବା ଯେ
ଠାକୁରଙ୍କ ଦୂତ ଜନ୍ମର ମାତା ଦିଗମ୍ବରୀ ଦେବୀ, ଏ ଜନ୍ମର ମାଣିକ୍ୟ
ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଧାଂଶୁବାଳାଙ୍କୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସେ ସିଦ୍ଧି ଲଭ
କରିଥିଲେ ଓ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ପାଇଥିଲେ । ତାହା ସାଧନା
ଜଗତରେ ଅଭିନବ ।

ନଳିନୀକାନ୍ତ କହିଲେ ଦୂର୍ଯ୍ୟକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ । ନଳିନୀକାନ୍ତ ଓ
ଅ.ଦିତ୍ୟ ଏକ କଥା । ନିଗମାଦିତ୍ୟ ରସି, ବ୍ୟଙ୍ଗତ ଆମର ଜୀବନର
ପାଖୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ବା ଦଳଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହୁଏନା । ଏହି ଅନୁବାଦଟି
ନିଗମାଦିତ୍ୟଙ୍କ କରୁଣା ରସି, ସ୍ୱରୂପ କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ
ନାହିଁ । ଇତି ।

ଠାକୁର ଚରଣାଶ୍ରିତ
ଦୀନ ଦୁର୍ଗେଶ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର

ଏ. ପି. ପି. ଗଞ୍ଜାମ

ବ୍ରହ୍ମପୁର

ଜିଲ୍ଲା ସଦସ୍ୟ (ବଲଙ୍ଗିର)

ବହି ପାଇଁ ପୂରପଦ

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଠାକୁରଙ୍କ ପୂଜନ ଇତିହାସ ରଚନା କରିବାରେ
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଲଳିତଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରୁ ଓଡ଼ିଆ
ରୂପାନ୍ତର କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଅଛି । ସେ ସାରସ୍ୱତ ସାହିତ୍ୟ
ସାହିତ୍ୟ ଅନୁବାଦ କରିବାରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତୁ, ଏତିକି ଜଗଦୀଶଙ୍କ
ଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅଲୌକିକତାରେ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ସମସ୍ତେ ଏହାକୁ ପଢ଼ି ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦିତ ହେବେ ସନ୍ଦେହ
ନାହିଁ । ଇତି ।

ହରିହର ମିଶ୍ର

ଶିକ୍ଷକ

ଜି. ଉଦୟଗିରି

॥ ଓଁ ଜୟଗୁରୁ ॥

ନିଜକଥା

ଭଗବଦ୍‌ଦୟାନ୍ ସ୍ବାଦ୍ୟଂ ଗୁରୁ ବନ୍ଦନ ପୂର୍ବକଂ ।
କ୍ଷୀରଂ ଶର୍କରାୟୁକ୍ତଂ ସ୍ବାଦତେ ହି ବିଶେଷତଃ ॥

‘ଯେପରି ଶର୍କରା ସଂଯୋଗରେ କ୍ଷୀର ବିଶେଷ ଭାବରେ
ସ୍ବାଦୁ ହୋଇଥାଏ । ସେପରି ଗୁରୁ ବନ୍ଦନ ପୂର୍ବକ ଭଗବଦ୍ ବନ୍ଦନ
କଲେ ତାହା ସୁସ୍ବାଦ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।

ଅଜ୍ଞାନ ତମିରାସ୍ୟ ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ ଶଳାକୟା ।
ତସ୍ମିନ୍ନୁଲ୍ଲୀଳିତଂ ଯେନ ତଃସ୍ମୈ ଶ୍ରୀ ଗୁରୁବେ ନମଃ ।

ଯିଏ ଜ୍ଞାନରୂପ ଅଞ୍ଜନଶଳାକା ଦ୍ଵାରା ଅଜ୍ଞାନାବସ୍ଥାରୁ ଅନ୍ଧ
ଜୀବର ତସ୍ମିନ୍ନୁଲ୍ଲୀଳିତ କରିଦିଅନ୍ତି, ସେହି ଗୁରୁଦେବଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ।

ପରମ ପୂଜ୍ୟପାଦ ପରିବ୍ରାଜକାଗୁର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରୀମତ୍ ସ୍ଵାମୀ
ନିଗମାନନ୍ଦ ସରସ୍ଵତୀ ପରମହଂସ ଦେବ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣ
ସରୋଜରେ ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରଣତି ଜଣାଇ ମୋର ନିଜକଥା ବିଷୟରେ
ପଦେ ଅଧେ ।

ଏହି ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକଟି ଅନୁବାଦ କରିବାରେ ଟମାର କିଛି
ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ନାହିଁ । ସେହି ଇଚ୍ଛାମୟଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ର ଭଳି ସବୁକିଛି
କରିଯାଇଛି । ସେହି ଇଚ୍ଛାମୟଙ୍କର ଇଚ୍ଛାରେ ସବୁକିଛି ଅଦଟଣ
ଦଟଣ ହୋଇପାରେ ସବୁକିଛି ଅସମ୍ଭବ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ, ସବୁ
କିଛି ସ୍ଥାନ ମହାନ୍ ହୋଇପାରେ । ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଯଦି କିଛି

(ଦୁଇ)

ମୂଲ୍‌ବାନ ସମ୍ପଦ ଥାଏ, ତାହା ସେହି ମହାନ୍ ମହିମାମୟ ଠାକୁରଙ୍କ
ଦାନ, ଯଦି କିଛି ସୁଟି ଥାଏ ତାହାହେଲେ ଏହି ଅନୁପୟକ ଯନ୍ତ୍ରର
ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ । ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ କ୍ଷମା ଦେବେ ।

ପୁସ୍ତକଟିର ଲେଖକ ଗୁରୁଭ୍ରାତା ଶ୍ରୀମାନ୍ ମଦନ ଗୋପାଳ
ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱୀକୃତି ପ୍ରଦାନ
କରିଥିବାରୁ ଏବଂ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ମୋର ପୂଜ୍ୟସ୍ଥ ଦଣ୍ଡିଷକ ଶ୍ରୀମାନ୍
ହରିହର ମିଶ୍ର ସଂଶୋଧନ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଉଭୟଙ୍କ ନିକଟରେ
ମୁଁ ଚୀର ରଣୀ । ବହିଟିର ମୁଖବନ୍ଧ ଗୁରୁଭ୍ରାତା ଶ୍ରଦ୍ଧେୟ ଦୁର୍ଗେଶ
ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର ଲେଖି ଠାକୁରଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଶେଷ କୃପାଭଜନ
ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ମୋର ଯେଉଁ
ଗୁରୁଭ୍ରାତା ଓ ସାଙ୍ଗ ଭାଇମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ
ନିକଟରେ ମୁଁ ଚୀର କୃତଜ୍ଞ । ସେମାନଙ୍କର ଅହେକ ଓ
ପରମାର୍ଥୀକ ଜୀବନର ଉତ୍ତେଜର ଉନ୍ନତ ନିମନ୍ତେ ଠାକୁରଙ୍କ
ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି ।

ପ୍ରିୟ ପାଠକ ବୃନ୍ଦ ! ବହିଟି ଅତି ସ୍ୱଳ୍ପ ସମୟରେ ମୁଦ୍ରଣ
କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ହୁଏ ତ
ଭୁଲ ଥାଇପାରେ ଏଣୁ କ୍ଷମା ଦେବେ ।

ପରିଶେଷରେ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକଟି କ୍ଳାନ୍ତ କର୍ମମୟ ଜୀବନ
ଭିତରେ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଜୀବନ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତରରେ ଶାନ୍ତି
ପ୍ରଦାନ କଲେ ମୋର ଶ୍ରମ ସ୍ୱାର୍ଥକ ହେବ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଠାକୁର ଚରଣାଶ୍ରିତ
ଦୀନ ଲଳିତ ମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ

॥ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଦେବ ନମଃ ॥

ଭୂମିକା

ପରମ ଆରାଧ୍ୟ ଗୁରୁଦେବ ଶ୍ରୀ ୧୦୮ ସ୍ଥାନା ନିଗମାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ ମହାରାଜ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀର ବିଗତ ୨୭ ବାର୍ଷିକ (୧୩୪୭) ସାଲ ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷେ ତତ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କୁମିଳ୍ଲାସ୍ତ ମୟୁନାମଣୀ ଆଶ୍ରମକୁ ଯିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଦିନ ଠାରୁ ମୟୁନାମଣୀ ଆଶ୍ରମ ସହିତ କେତେ ଯେପରି ଅନ୍ତରର ସମ୍ବନ୍ଧ ତାହା ମୁକ୍ତି ପଥରେ ଉଦ୍ଧତ ହୋଇ ମନରେ ଏକ ଅସ୍ବାଭାବିକ ବ୍ୟାକୁଳତା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଫିମାଗତ ଏହି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି କରି ସ୍ବତଃ ମନରେ ଉଦ୍ଧତ ହେଲା ଯେ, ମୟୁନାମଣୀ ବିଷୟ ଚିନ୍ତାରେ ପ୍ରାଣରେ ଏହିପରି ବ୍ୟାକୁଳତା ଆସେ କାହିଁକି ? ତେବେ କଣ ଏହାର କୌଣସି ଗୁଡ଼ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଇତିହାସ ଲୋକଲୋଚନର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହିଯାଇଛି କି ?

ହମେ ହମେ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ରାବୃତ୍ତି ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାହା ଫଳରେ ମଙ୍ଗୟ ଗୁରୁଦେବ ଏବଂ ଉକ୍ତ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ଶିଷ୍ୟ ଭକ୍ତଗଣଙ୍କ ନିକଟରୁ ଅନେକ ବିଷୟ ଜାଣି ପାରିଲି । ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରୁ ପୃଷ୍ଠିକାଦି ଆଣି ଓ ପୁରାତନ ‘ଆର୍ଯ୍ୟଦର୍ପଣ’ରୁ ମୟୁନାମଣୀର ଅନେକ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ଅବଗତ ହେଲା । ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦ ପର୍ଯ୍ୟକା ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୈକୁଣ୍ଠ କୁମାର ଦତ୍ତ ମହାଶୟଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରୁ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଯେ ଅଜ୍ଞାତରେ ଅନେକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମ୍ପଦ ସଞ୍ଚିତ ଥିଲା, ତାହାର ଅନେକ ପ୍ରମାଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯଦି କୌଣସି ଯୋଗ୍ୟତର ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ବିଷୟରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ବା ପୃଷ୍ଠିକାଦି

(ଦୁଇ)

ଲେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ତେବେ ସେ କିଛି କିଛି ଉପାଦାନ ପାଇ
ପାରନ୍ତେ । ଏହି ଆଶାରେ ମୁଁ ଯାହା ଯାହା ଅବଗତ ହୋଇଅଛି
ତାହା ଲିପିବଦ୍ଧ କଲି । ସାଧକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମାନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କ ଜୀବନ
କଥା ହିଁ ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧର ବିଷୟବସ୍ତୁ, ଏହା ଛଡ଼ା ଆନୁସଙ୍ଗିକ
ଘଟଣାବଳୀ ଯେତେ ଦୂର ପ୍ରମାଣ୍ୟ ମନେ ହୋଇଛି ତାହା ହିଁ
ସନ୍ଦେହହୀନ ହୋଇଅଛି । ବ୍ରହ୍ମାନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
ନିଶ୍ଚୟହୀନ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । କାରଣ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି
ଠିକ୍ ପ୍ରମାଣ ବା ଦଲିଲ୍ ହସ୍ତଗତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଘଟଣା ଓ
ଜନଶୃତି ଉପରେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ହୋଇଅଛି ।
ତାଙ୍କର ତିରୋଧାନ ସ୍ଥାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ମତଭେଦ ଅଛି । ଯେଉଁ
ସମସ୍ତ ପୁସ୍ତକରୁ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ
ଆନନ୍ଦ ନାଥ ରାୟଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ‘ବାରଭୂଞ୍ଜା’ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର
ନାଥ ରାୟଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ‘କେଦାର ରାୟ’ ‘ଆଇନ-ଇ-ଆକବରୀ’ ଓ
ଇଲିୟଟ୍ ସାହେବଙ୍କ ‘ବଙ୍ଗଳାର ଇତିହାସ’ ପ୍ରଧାନ । ଏହି ସମସ୍ତ
ଗ୍ରନ୍ଥାକାରଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଶେଷ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଅଛି । ଏହି
ପ୍ରବନ୍ଧ ଯେତେବେଳେ ୧୩୫୧ ସାଲ ଆର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ପଣ ପତ୍ରିକାରେ
ଧାର୍ଯ୍ୟବାହିନୀ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା, ସେହି ସମୟରେ କୌଣସି
ବିଷୟ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ବକ ହିଁ ପ୍ରକାଶ କରା ହୋଇ ନଥିଲା । ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଠାକୁର
ନିଗମାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ ମହାରାଜ ତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ବହୁ
ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭକ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ ସେ ଗତ ଜନ୍ମର ବ୍ରହ୍ମାନ୍ଦ ଗିରି
ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଏହି ଜନ୍ମର ବହୁ ଶିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଗତ ଜନ୍ମରେ
ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରିତ ଥିବା, ତାହା ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର
ସେହି ଜନ୍ମର ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ବାରଭୂଞ୍ଜାର ଅନ୍ୟତମ କେଦାର ରାୟ
ଯେ ଏହି ଜନ୍ମର ରାଜା ସାହେବ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେଓ
ବାହାଦୁର ରୂପରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହା ସମ୍ପ୍ରତି ଆର୍ଯ୍ୟ
ଦର୍ପଣ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଠାକୁର ମହାରାଜ

(୧୩)

ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ହାଲିସହର ଆଶ୍ରମରୁ ନୌକା ଯୋଗେ ଯାବେଣୀ
ଯିବା ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କ ଜୀବନ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

ତାହାର କପୁତଂଶ ମାତ୍ର ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି ଶ୍ରୀ ଠାକୁରଙ୍କ
ମଠାଶ୍ରମର ତତ୍ତ୍ୱବଧାୟିକା ସମିତିର ସଭାପତି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ହେମଚନ୍ଦ୍ର
ଦୋଷ ମହାଶୟଙ୍କ ବସାରେ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଶ୍ରୀ ଠାକୁର ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ
ଗିରିଙ୍କ ଜୀବନ ଓ ସାଧନ କଥା ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ମୁଁ ଉକ୍ତ
ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଭାଇଙ୍କ ନୋଟ ବହିରୁ ଓ ତାଙ୍କ ସହିତ ବାଚନିକ କଥା
ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କ ଜୀବନର ଆହୁର କିଛି ଅଂଶ ଜାଣି
ପାରିଲି । ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ଜନ୍ମର କେତେ ଜଣ ଶିଷ୍ୟ ଯେ ଏହି ଜନ୍ମରେ
ମଧ୍ୟ ଲଳା ସହରର ରୂପେ ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ତାହା
ମଧ୍ୟ ଜାଣିପାରିଛି, ଲେଖ୍ୟରୁ ଜାଣିତ ଗଣେ ମଧ୍ୟରେ ନାମ ପ୍ରକାଶ
ବିଶେଷ ଭାବରେ ନିଶ୍ଚିତ ହେବାରୁ ତାହା କରାହେଲା ନାହିଁ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ
କ୍ଷେମାଦାସ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ଗତ ଜନ୍ମରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଉତ୍ତର ସାଧକ
ଗୋସାଇଁ ଠାକୁର ଏବଂ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଦେଓ ବାହାଦୁର
କେଦାରସୟ ଥିଲେ । ଏହାଛଡ଼ା ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଗିରି, ଆନନ୍ଦଗିରି, ଗିରିଜା
ଗିରି, ଭବେଶ ଭାଇ, ରମେଶ ଭାଇ, ରତନ ଭାଇ ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ତଙ୍କର
ବିଷୟ ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଭାଇଙ୍କ ନୋଟ ବହିରେ ଏବଂ ମୋ ନିକଟରେ ମଧ୍ୟ
ସମୟରେ ରଖିତ ଅଛି । ଆର୍ଯ୍ୟଦର୍ପଣରେ ପ୍ରକାଶ ସମୟରେ ମୁଁ ଜନ
ସାଧାରଣ ଓ ଗୁରୁ ଭାଇଗଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଆବେଦନ କରିଥିଲି, ଯଦି
କେହି ଏହି ପ୍ରକରରେ ବଞ୍ଚିତ ବିଷୟ ଛଡ଼ା କୌଣସି କଥା ଜାଣନ୍ତି ବା
ଜାଣିବାକୁ ପାଇବେ ତାହା ଦୟାକରି ମୋତେ ଜଣାଇବେ, କିନ୍ତୁ ଆଜି
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହା ନିକଟରୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ଜାଣିବାକୁ ପାଇନାହିଁ । ସୁତରାଂ
ସାମାନ୍ୟ ସଂଶୋଧିତ ଓ ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ଆକାରରେ ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ
ପୁସ୍ତକ ରୂପେ ପ୍ରକାଶକରାହେଲା ।

ଶ୍ରୀ ମଦନଗୋପାଳ ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ



ଶ୍ରୀ ନିଗମାନନ୍ଦ ପରମହଂସଦେବ

ଓଁ ଜୟଗୁରୁ

ଦ୍ଵିତୀୟ ସଂସ୍କରଣର ନବେଦନ

‘ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି’ର ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ବହୁ ଦିନରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ନିଃଶେଷ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ଵିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇପାରୁ ନଥିଲା । ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଠାକୁରଙ୍କ ଅହେତୁକ କୃପାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

ଏହି ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣର ପୁନଃମୁଦ୍ରଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଏହାକୁ ନିର୍ଭୁଲ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରା ହୋଇଅଛି । ତଥାପି ଅସାବଧାନତା ବଶତଃ ଯଦି କିଛି ଭୁଲ-ଭ୍ରାନ୍ତି ରହିଯାଇଥାଏ । ତେବେ ଆଶା କରେ ମରାଜଧର୍ମୀ ପାଠକଗଣ ସେହି ଅନିଚ୍ଛାକୃତ ତ୍ରୁଟିକୁ ସମା କରିବେ । କିମଧିକମିତି —

ଶ୍ରୀଗୁରୁ ଚରଣାରାତ୍ରି

ପ୍ରକାଶକ ।

ଏକ

ଶ୍ରୀଷ୍ଟିପୁ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ରଜା ଗଣେଶ ନାମକ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ନରପତି ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବେ ପଶ୍ଚିମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ବଙ୍ଗରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ସେ ବିଶେଷ ଧାର୍ମିକ ଓ ଗୃହଗ୍ରାହୀ ଥିଲେ । ଏଣୁ ତାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ବହୁ ନିଷ୍ଠାବାନ ପଣ୍ଡିତବ୍ରାହ୍ମଣ ବାସ କରୁଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାର ପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଭୂଭାଗ ରଜା ଗଣେଶଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସିବେଶିର ଅନତି ଦୂରରେ ବାଘଡ଼ି ନାମକ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରାମ ଥିଲା । ବହୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତ ଏହି ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ତନ୍ତ୍ର ସାଧନାରେ ବିଶେଷ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଏହି ଗ୍ରାମର ଶିବଶମ୍ଭୁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ମହାଶୟଙ୍କ ଗୃହରେ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଅନୁମାନ ସନ ୧୫୩୭-୪୦ ଖ୍ରୀ: ଅ:) ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ଗ୍ରାମର ଅଧିକାଂଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଙ୍ଗଲଖଣ୍ଡ । ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ପରିବାରର ଉଦ୍ଘାସନ ବୋଲି କଥିତ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କାଳୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଆଜି ମଧ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବିରାଜମାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଏତାଦୃଶ ସୁବୃତ୍ତର ପ୍ରତିମା ସତରଘର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦିନ ହେଲେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛି, ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ଅନେକ ଲୋକ-ବସତି ମଧ୍ୟ ହୋଇଅଛି, ଶନ ଓ

ମଙ୍ଗଳବାରରେ ବିଶେଷ ପୂଜା ହୁଏ । ନିୟମିତ ପୂଜା କଟ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଅଛି । ଲୋକମାନେ ଏହାକୁ କାଳୀ ନାମରେ ନାମିତ କରିଅଛନ୍ତି । ଜନଶୂନ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଅଜ୍ଞାନିକାର ଧ୍ବଂସସ୍ଥ ପଥରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ ଏହିପରି ନାମକରଣ କରାଯାଇ ପାରେ । ସ୍ଥାନଟି ଯିବେଣୀ ଓ ମଗରକୁ ଯୋଗ କରୁଥିବା ସରକାରୀ ରାସ୍ତାର ଧାରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲଢ଼ କରିବା ପରେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅନେକ ଦିଗଦ୍ୱାରା ଏଠାକାର ଜଙ୍ଗଲ ପରିଷ୍କାର କରି ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ବାରୁଡ଼ୁଞ୍ଜାର ଅନ୍ୟତମ କେଦାର ରାସ୍ତା ଏହା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିବା ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ସେ କଥା ପରେ କୁହାଯିବ, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ମାତାଙ୍କ ନାମ ଥିଲା ଦିଗମ୍ବରୀ ଦେବୀ, ସେ ଜଣେ ଅସାମାନ୍ୟ ରୂପ ଲବାଣ୍ୟମୟୀ ଥିଲେ । ଏହି ରୂପହିଁ ତାଙ୍କର କାଳ ହୋଇଥିଲା । ବ୍ରଜ ଗୋପାଳ ଭଞ୍ଜରୂପ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ପିଲା ଦିନର ନାମ ଥିଲା । ଏହି ଶାଳ ପରିବାରରେ ପ୍ରଥମ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନର ନାମକରଣ କିପରି ବୈଷ୍ଣବୋଚିତ ହେଲା, ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେବା କଷ୍ଟକର । ତେବେ ମନେହୁଏ ଏହି ସମୟରେ ନବଦ୍ୱୀପରେ ଗୌରାଙ୍ଗ ଦେବଙ୍କ ଲଳାବେଶ୍ ଜମି ଉଠିଥିଲା ଏବଂ ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ କିଛି କିଛି ବୈଷ୍ଣବ ପ୍ରଭାବ ସୃଷ୍ଟି ଲଢ଼ କରିଥିଲା । ଘଟଣା ଚକ୍ଷରେ ପଡ଼ି ଭଞ୍ଜରୂପ୍ୟ ମହାଶୟଙ୍କ ସ୍ୱପ୍ନାର ବୈରାଗ୍ୟ ଜାତ ହେବା ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନ୍ୟତମ କାରଣ ହୋଇପାରେ ।

ରାଜା ଗଣେଶଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବଙ୍ଗଳାର ଏହି ଅଂଶର ରାଜତ୍ୱକୁ ନେଇ ବିଷମ ଗୋଳମାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ଏବଂ ପାଣ୍ଡୁବର୍ତ୍ତୀ ହିନ୍ଦୁ ଓ ପଠାଣ ଦୁସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାହା ନିଜ ନିଜର ଅଧିକାର ଭୁକ୍ତ କରିନେଲେ । ଏହି ରାଷ୍ଟ୍ରବିମୁକ୍ତ ସମୟରେ ପଠାଣ ଦୁସ୍ତ୍ରୀମାନେ

ଦିଗମ୍ଭରୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଅପହରଣ କରି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନେ ଏହି ସୁନ୍ଦରୀ ରମଣୀକୁ ନେଇ ସମ୍ରାଟ ସକାଶେ ଭେଟି ଦେଇ ବଞ୍ଚିଲା ଦେଶରେ ନିଜର ଅଧିକାର ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା ମାନସରେ ତାଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଶେରଶାହ ଦିଲ୍ଲୀର ସମ୍ରାଟ ଥିଲେ, (କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ) ସମ୍ରାଟ ଶେରଶାହ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକୃତର ଲୋକ ଥିଲେ । ସୁତରାଂ ଏହି ରମଣୀ ସମ୍ରାଟ କର୍ତ୍ତୃକ ଉପକ୍ରମ ହେଲେ, ଯଦନ-ସୁସବରେ ଆସି ସେ ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦି ଶିକ୍ଷା କଲେ ଏବଂ ଜୀବନ-ଧାରଣର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ପାଇ ପରିଶେଷରେ ବାରବନିତା ପରି ପଶ୍ଚିମ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ନଗରରେ ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦିର ବ୍ୟବସାୟରେ ଦିନାତିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଶିବଶମ୍ଭୁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଥମ କିଛିଦିନ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଥିଲେ । ପରେ (ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଅଥବା ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ପୁନଃ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ) ତଦାନନ୍ତର ସମାଜ-ଶାସନାନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ ପୁନର୍ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଭାବି ଅଧିକ ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ତତ୍କାଳରେ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ଭୟୋଗୁଁ ଅନେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ ଏହି ସ୍ଥାନର ବାସଭୂମି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟସ୍ଥ ଚାଲି ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । “ସର୍ବାନନ୍ଦ ତରଙ୍ଗିଣୀ” ପ୍ରଣତା ସାଧକ ସର୍ବାନନ୍ଦ ପୁର ଶିବନାଥ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ “ତଦାୟ ପ୍ରପିତାମହ ଗଙ୍ଗା ଖରସ୍ତ ରାତ୍ରି ଦେଶ ଠାରୁ ମେଢ଼ାରରେ ଦାସ ରାଜାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ଆସି ବାସ କରିଥିଲେ”—ଏହିପରି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିବା ଦେଖାଯାଏ ।

ଶିବଶମ୍ଭୁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ମହାଶୟ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଅପହରଣର ଅଳ୍ପ କାଳ ପରେ ପ୍ରୌଢ଼ ବୟସରେ ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କୁ

ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଶୀର୍ଷ ଯାହା କଲେ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଅନେକ ଲୋକ ଶୀର୍ଷକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେମାନେ ନାନା ଶୀର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରି ପ୍ରାୟ ବହୁବଧୂକ କାଳ ପରେ କାଶୀ ଧାମରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କର ସହଯାତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ଇତି ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ୟ ଶୀର୍ଷରେ ବସବାସ କରିଥିଲେ । କେହି କେହି ଗୃହକୁ ଫେରି ଯାଇଥିଲେ । ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ମହାଶୟ ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କୁ ନେଇ କାଶୀ ଧାମରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବେ ବସବାସ କରିବା ପାଇଁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ ।

ଏଣେ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ହମେ ଦ୍ଵାଦଶ ବର୍ଷରେ ପଦାର୍ପଣ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏତେଦିନ ହେଲାତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିଁ ହୋଇନାହିଁ, ଏକାକୀ ପିତା ସ୍ଵୟଂ ପୁଅର ଶିକ୍ଷା ଭାର ଗ୍ରହଣ କଲେ । ପ୍ରତ୍ୟହ ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ମହାଶୟ ପୁଅର ଶିକ୍ଷାରେ ସମୟ ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟ ସମୟ ଗୃହକର୍ମ ଓ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ନେଇ କୌଣସି ମତେ ଦିନଗୁଡ଼ିକ କଟାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲେଖାପଢ଼ାରେ ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କ ବିଶେଷ ଯତ୍ନ ନଥିଲା । ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ପତ୍ନୀହୀନ ତଥା ଜୀବନରେ ଶାନ୍ତିହୀନ ହୋଇ ଶୀଘ୍ର ବୃଦ୍ଧ ଜରାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହିପରି ବ୍ରଜଗୋପାଳ ଯେତେବେଳେ ମାତ୍ର ପଢ଼ର ବର୍ଷର ବାଳକ ସେତେବେଳେ ହଠାତ୍ ଦିନେ ବୃଦ୍ଧ ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ ।

ପିତାଙ୍କ ଦେହତ୍ୟାଗ ପରେ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ଏକବାରେ ଅସହାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସମ୍ୟକ୍ ଶିକ୍ଷାର ଅଭାବ ହମେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଲାଭ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଏ ଦିଗରେ ପିତୃ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ସରିଗଲା, ସେତେବେଳେ ବ୍ରଜଗୋପାଳ

ଅର୍ଥାତ୍ତାହରେ ବରଣସ ଚନ୍ଦ୍ର ଡୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଅଭିଭବକ ଶୂନ୍ୟ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ଗୁଣ୍ଡା, ବଦ୍ଧମାୟଙ୍କ ଦଳରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା ଓ ହୃଷ୍ଟପୃଷ୍ଟ ଦେହ ଦେଖି ଗୁଣ୍ଡା ଦଳ ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଥର ବିନିମୟରେ ତାଙ୍କୁ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧିର ମହାପୁରୁଷ ରୂପେ ନିୟୁକ୍ତ କଲେ । ଉତ୍ତର ଜୀବନରେ ସିଏ ମହାସାଧକ ଓ ସିଦ୍ଧ ମହାପୁରୁଷ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେବେ, ପ୍ରଥମ ଯୌବନରେ ସିଏ ଏହିପରି ଅତି ଜନ୍ମନ୍ୟ ପାରପାର୍ଶ୍ବୀକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ସୃଙ୍ଖଳ ଜୀବନଯାପନ କରିଥିଲେ । କାହିଁକି ଏହି ଅଜ୍ଞତା ? କାହିଁକି ଏହି ଉତ୍ସୃଙ୍ଖଳତା ? କି ପ୍ରୟୋଜନ ଏବଂ କାହାର ଆୟୋଜନ ? କିଏ ତାହା ପୂର୍ବେ ବୁଝିଥିଲା ?

ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କ ସୁସୂକ୍ଷ୍ମ ଶକ୍ତି କିପରି ଘୋର ପ୍ରତିକୂଳ ଅବସ୍ଥାରୁ ମଧ୍ୟ ଜୀବନକୁ ସାଧନ ମାର୍ଗରେ ଅତି ଉନ୍ନତ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଏ, ତାହା ସାଧାରଣ ମାନବ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବ୍ୟାଧି । କେବଳ ମାତ୍ର ମହାପୁରୁଷ ଗଣଙ୍କ ଜୀବନରେ ହିଁ ଏହି ପରି ଘଟଣାର ବୌଦ୍ଧି ଦେଖାଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଜୀବନ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଆଲୋଚନାର ବିଷୟ ହୋଇଥାଏ । ସେଥିରୁ ହିଁ ଆମେ ଚଳପଥର ଅନେକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇପାରୁ । ଏହି ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଆମ୍ଭେ ଏହି ପରି ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣା ଦେଇ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗତି ଉନ୍ନତି ପଥରେ ପରିରୁକିତ ହୋଇଥିବା ଦେଖିବାକୁ ପାଉ । ଘଟଣାଟି ଏହି:—ଏହି ସମୟରେ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ଅପତ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଂସର୍ଗରେ ଆସି ଏତେ ଉତ୍ସୃଙ୍ଖଳ ହୋଇଥିଲେ ଯେ, ଦିନେ ସେ ଗୋଟିଏ ବାରବନିତାର ଗୃହରେ ଉପସ୍ଥିତ

ଦେଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ରହି ଯାପନ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲେ ।
 ମନ୍ଦିର ତାଙ୍କର ମଳ ଡାଗର ଦେଗ ହେଲା । ଉକ୍ତ ବିଳାସିନୀର
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟାନୁଯାୟୀ ସେ ଗୋଟିଏ ପୁରତନ ମୃଣ୍ମୟ ପାତରେ ଶୌରୁଚ୍ୟ
 ଲଳ ନେଇ ମଳ ଡାଗ କରିବାକୁ ଗଲେ । ଜଳ ଶୌଚକାଳୀନ ଏହି
 ଲଳ ପାତ୍ରସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ବୃଷ୍ଟିକ ତାଙ୍କର ପୁରୁଷାଙ୍ଗରେ ଦାରୁଣ
 ଦଂଶନ କଲା, ବିଷର ଜ୍ୱାଳରେ ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ଏବଂ
 ବାହାରକୁ ଆସି ଦାରୁଣ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
 ତାଙ୍କର ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ଉକ୍ତ ବିଳାସିନୀ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ
 ହୋଇ ଯଥା ସାଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଶୁଶ୍ରୁଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
 ଦାରୁଣ ବିଷର ଜ୍ୱାଳା କେଉଁଥିରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶମିତ ହେଲା ନାହିଁ ଏବଂ
 ଏହି ରମଣୀ ସମସ୍ତ ରାତି ଯଥାସାଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ
 ଶୁଶ୍ରୁଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାତି ଶେଷରେ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ଅଳ୍ପ
 ସୁସ୍ଥ ହେଲେ । ଏହି ରମଣୀ ଗୃହକୁ ପଠାଇବାର ସଙ୍କଳ୍ପ କରି
 ତାଙ୍କର ନାମ ଧାମ ଠକଣା ଇତ୍ୟାଦି ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ । ଏହି ଯୁବକଙ୍କ
 ନାମ ଓ ସନ୍ଧିପ୍ତ ପରିଚୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବ ମାତ୍ରେ ଏହି ରମଣୀ ସହସା
 ଚିତ୍ତ ଶ୍ଚକ୍ଷୁବତ୍ ମୁକ୍ତିତା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଅଳ୍ପ କ୍ଷଣ ପରେ ସେ
 ସଜ୍ଞା ଲଭ କରି ଯୁବକଙ୍କୁ ଆହୁରି ବିସ୍ତୃତ ପରିଚୟ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ ।
 ଯୁବକ ଆତ୍ମ ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଏହି ରମଣୀ ତାଙ୍କୁ କୋଳରେ
 ଧରି ହୃଦୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଥିରେ ଯୁବକଙ୍କ ମନରେ
 ଦାରୁଣ ସନ୍ଦେହ ଜାତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ପୂର୍ବ
 ସ୍ମୃତିର ଗୋଟିଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
 ହଠାତ୍ ଉଭୟଙ୍କ ପରିଚୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ଏହି ରମଣୀ ଯୁବକଙ୍କ
 ଗର୍ଭଧାରଣୀ ମାତା ଦିଗମ୍ବରୀ ଦେବୀ । ଅଭାଗିନୀ ଯୁବକଙ୍କ

ବାଲୁକାକରଣ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଶୀ
ଧାମରେ ବାସ କରନ୍ତି । ହସମ ଉଭୟଙ୍କୁ ଅଗ୍ନି ବନ୍ୟାରେ
ଉଭୟେ ମାରିବ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

✽ “ଅବଶେଷରେ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ଶୋକରେ ଅଧୀର
ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ମା, ମୁଁ ତୋର ଏତେ ନିକଟରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ
ତୋତେ ମାଁ ବୋଲି ଚିହ୍ନି ପାରିଲି ନାହିଁ କାହିଁକି” ? ଦିଗମ୍ଭରା
ଦେବୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ବାପ, ଏ ଜଗତ ମହାମାୟାଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ
ପରିବୃତ୍ତ, ତାଙ୍କର ମାୟା ପ୍ରଭାବରେ କେନ୍ଦ୍ର କାହାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି
ନାହିଁ” । ବ୍ରଜଗୋପାଳ ଏ କଥା ଶୁଣି ହୋଧନ୍ୟ ହୋଇ
କହିଲେ, ‘ମାଁ, ମୋର ପ୍ରଜ୍ଞା ଶୁଣ । ଯେଉଁ ମହାମାୟାର
ପ୍ରଭାବରେ ପୁର ସୁଦ୍ଧା ତାହାର ମାଁକୁ ଚିହ୍ନି ପାରୁନାହିଁ, ସେହି
ମହାମାୟାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ନ ପାଇବା ଯାଏଁ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି
କାର୍ଯ୍ୟ କରିବି ନାହିଁ” ।

କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର କହନ୍ତି--ଦିଗମ୍ଭରା ଦେବୀ ଯେତେବେଳେ
ଗର୍ଭବତୀ ଥିଲେ ସେହି ସମୟରେ ସେ ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲେ ।
ପଥ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ତଳ ସେପରେ ସେ ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କୁ ପ୍ରସବ
କରିଥିଲେ । କେଳୁଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ଅଳ୍ପ ଦିନ ପୂର୍ବେ କଟାଯାଇଥିଲା ।
ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ଶାସ୍ତ୍ର ଖୁଣ୍ଟର ଆଡ଼ାତରେ ସଦ୍ୟଜାତ ଶିଶୁର
ଲଲଟରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରସବର ଅବ୍ୟବହୃତ ପର
ଦୟାଗଣ ତାଙ୍କୁ ନେଇ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ସଦ୍ୟଜାତ ଶିଶୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ସେହି ତଳ ସେପରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ବାଳକର
ପିତା ପରେ ସମ୍ଭାବ ପାଇ ତାଙ୍କୁ ନେଇଗଲେ ଏବଂ ଲଳନପାଳନ
✽ ଉକ୍ତ ଅନୁକ୍ରମଟି ‘ନିଳାଚଳବାଣୀ’ ପୁସ୍ତକରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ।

କଲେ । କାଶୀରେ ଦିଗମ୍ଭୟ ଦେଖା ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଦେଖାରେ ହିଁ ଏହି ଲଲଟସ୍ଥ ଯତ ବିହ୍ନ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ନିଜ ପୁଅ ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରିଥିଲେ ।

ନାନା କାରଣରୁ ଏହି ମତକୁ ସମର୍ଥନ କରାଯାଇ ନ ପାରେ, ପ୍ରଥମତଃ ଦିଗମ୍ଭୟ ଦେଖା ତାଙ୍କ ରୂପ ଲବାଣ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଅପହୃତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି କଥା ଯଦି କୁହାଯାଏ ତେବେ ସେ ଅପହୃତରଣ ସମୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ଭବତୀ ଥିବା କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । କାରଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ଭବତୀରେ ନାଶର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଯାହା ଦ୍ୱାର ରୂପକ ମୋହ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଅନେକାଂଶରେ ହ୍ରାସ ପାଇଥାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ସେତେବେଳେ ଯାନବାହାନର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିଲା । ସୁତରାଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ଭବତୀ ନାଶକୁ ଦୂର ସ୍ଥାନକୁ ନେଇଯିବା ବିପଦ ଜନକ, ଏହା କଣ ଦୟାଦଳ ଚିନ୍ତା କରି ନଥିଲେ । ତୃତୀୟତଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ସଦ୍ୟଜାତ ଶିଶୁ ତଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଡ଼ିଯିବ ବୋଲି ଜୀବନ ରକ୍ଷା ହୋଇ ପାରିଲା କିପରି ? ଶୂଗାଳ, କୁକୁର ପ୍ରଭୃତି ଜନ୍ତୁ ଓ ଶ୍ୟେନ, ଶକୁନ ଆଦି ପକ୍ଷୀ ଦ୍ୱାରା ଶିଶୁଟିର ଜୀବନ ନାଶର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ଭାବନା ଅଛି କିନ୍ତୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ହୋଇନାହିଁ । ଯଦି ଧରି ନିଆଯାଏ ଯେ ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେବା ତଥା ମାତୃ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେବାକ୍ଷଣି ଦୟା ଦଳକୁ ଅନୁସରଣ କରିଥିବା ପିତା, ଲୋକମାନଙ୍କ ସହ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଶିଶୁର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ହୋଇଥିବ, ଏହା କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ମନେ ହୁଏନା, କାରଣ ଶିଶୁର ପିତା ଅନୁଚର ସହ ଅପହୃତ ନାଶର ଉଦ୍ଧାର ପାଇଁ ଦୟା ଦଳର ଅନୁସରଣ କରିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ଦିଗମ୍ଭୟ ଦେଖା ଓ ଦୟାଦଳ । ଶିଶୁଟିକୁ ପାଇ ନିରାଶ ହେବା

ଓ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ବରଂ ପତ୍ନୀର ଉଦ୍ଧାର ଆଶାରେ ଦ୍ଵିଗୁଣ ଉତ୍ସାହରେ ଦୟା ଦଳର ଅନୁସରଣ କରି ଥାଆନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଦୟା ଦଳକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ବା ସେମାନଙ୍କ ସହ କେଉଁଠି ସଂଘର୍ଷ କରିବା କଥା କୌଣସି କିମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଚତୁର୍ଥତଃ ସଦ୍ୟଜାତ ଓ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଶିଶୁର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ଆଶା ଦିଗମ୍ଭର ଦେଶ କୌଣସିଠାରେ କରିନାହାନ୍ତି । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରସବ ସମୟରେ ଶଶିକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥିବା ଶିଶୁର ଅଙ୍ଗ, ଅବସ୍ଥା ବା ଲଲଟରେ ଥିବା ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖି ଯୌବନ କାଳରେ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଭିନ୍ନ ପାରିପାଶ୍ଵିକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ଗତି କରି ତାହାକୁ ଚିହ୍ନିବା ଏକାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ । ତେବେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀର କିଛି କିଛି ଅଂଶ ସତ୍ୟ ହୋଇଥିବା ।

...୫୦୫...

ଦୁଇ

ମନର ଆବେଗ କେତେକାଂଶରେ ପ୍ରଶମିତ ହେବାରୁ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ନିଜର ବସାକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଲାଗିଥିଲା, ସେଥିରେ ସେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମରେ ମନୋନିବେଶ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦିବା ରାସ ହେଉନ, ଅନୁଶୋଚନା ଓ ଅନାହାରରେ ଗୁଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର କେତେ ଦିନ କଟିଗଲା, ବନ୍ଧୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଆଡ଼ିଡ଼ାରେ ଘର୍ଦ୍ଦକାଳ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଦେଖି ବସାରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେ ଅପୁସ୍ଥିତାର ଛବି ଦେଖାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ ।

ଉକ୍ତ ଦଟଣାର କେତେଦିନ ପରେ ଦିନେ ପ୍ରଭାତରୁ କେତେଜଣ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କୁ ଫବାଦ ଦେଲେ ଯେ, ଜଣେ ଗଣିକା ଗତ ରାତିରେ ଗଙ୍ଗାରେ ବୁଡ଼ି ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କରିଛି । ସେ ମୃତ୍ୟୁର ପୂର୍ବେ ତାର ଯାବତ୍ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ପତ୍ତି ବ୍ରଜଗୋପଳଙ୍କୁ ଦାନ କରି ଦେଇଛି । ସେମାନେ ଏହି ଦାନ ପତ୍ରରେ ସାକ୍ଷୀ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଫବାଦ ଜଣାଇବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ସମ୍ଭାବ ପାଇ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ସମସ୍ତ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ ଯେ ଉକ୍ତ ରମଣୀ ତାଙ୍କର ଗର୍ଭଧାରଣୀ ଦିଗମ୍ଭୟା ଦେବୀ ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ନିଜ ମାତାଙ୍କ ଏହି ଶୋଚନୀୟ ପରିଣତିରେ ସେ ଦାରୁଣ ମର୍ମବେଦନା ପାଇଥିଲେ । ସେ ଆଗନ୍ତୁକ ଗଣଙ୍କ ସହିତ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ଯଥାସ୍ଥିତି ଏହି ରମଣୀଙ୍କ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି ଡିପ୍ତା ସମ୍ପାଦନ କଲେ । ଅବଶିଷ୍ଟ ସମ୍ପତ୍ତିର କିଛି ହେଲେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ । ଏହା ଗୃହସ୍ଥାମୀ ଓ ପ୍ରତିବେଶୀ ଗଣଙ୍କୁ ଦାନ କରି ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ଏହି ଦଟଣା ପରଠାରୁ ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଦାରୁଣ ଜ୍ୱାଳା ଅନୁଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ସେ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ସାଙ୍ଗ ମାନଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟକୁ ଆଦୌ ପସନ୍ଦ କଲେ ନାହିଁ ।

ଦୁଇ ଚାରି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେ କାଶୀଧାମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପୁଣ୍ୟଜ୍ଞର୍ଥ ପ୍ରୟାଗ ଧାମରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେହି ଥର ପ୍ରୟାଗ-ଧାମରେ କୁନ୍ଦ ମେଳାର ଯୋଗ ଥିଲା । ଏହି ଉପଲକ୍ଷେ ବହୁ ସାଧୁ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସେଠାରେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ । ବ୍ରଜଗୋପାଳ ନିମ୍ନେ ନିମ୍ନେ ବହୁ ସାଧୁଙ୍କ ସହିତ ମିଶିଲେ, ଅନେକଙ୍କ ସେବା କଲେ । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଅବଶେଷରେ ଗିରି

ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ ଶ୍ରୀମତ୍ ମାଧବାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏହି ମହାତ୍ମା ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କ ଜୀବନର ଆନୁପୂର୍ବକ ଘଟଣା ଅବଗତ ହୋଇ ଅଶ୍ରୁ ଆଶ୍ରୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ବିତ ହେଲେ । ସେ ବୁଝିବାକୁ ପାଇଲେ, ଏହି ଯୁବକର ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମଫଳ ଆପାତତଃ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରୀତିକର ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଏହାହିଁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମହା ମଙ୍ଗଳର ସୂଚନା ଦେଉଅଛି । ସେ ବିବିଧ ସଦୁପଦେଶ ଦାନ କରି ଯୁବକ ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କ ତାପିତ ପ୍ରାଣରେ ଶାନ୍ତି ବାରି ସିଞ୍ଚନ କଲେ । କିଛି ଦିନ ପରେ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ଯଥାରୀତି ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ଉକ୍ତ ଗିରି ମହାଶୟୀଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ଓ ସେବକ ରୂପରେ ରଣ୍ୟ ହେଲେ । ପ୍ରାୟ ପଞ୍ଚ ବର୍ଷ କାଳ ସେ ଅବଚଳିତ ଚିତ୍ତରେ ଉକ୍ତ ଗିରି ମହାଶୟୀଙ୍କ ସେବା କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ସେ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ଓ ସାଧନ ମାର୍ଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉନ୍ନତି ଲାଭ କଲେ ଏବଂ “ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି” ଏହି ଗୁରୁଦତ୍ତ ନାମ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏହିପରି ଅଳ୍ପସ୍ଥ ଗୁରୁ କୃପା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କର ମନରେ ମଧ୍ୟେମଧ୍ୟ ବାଞ୍ଛା ଓ ଯୌବନସ୍ମୃତି ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଦାରୁଣ ପୀଡ଼ା ଦେଉଥାଏ । ଅବଶେଷରେ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଦେଶ କ୍ରମେ ସେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଆରମବାଗୀଶ “ନାଗଭଟ୍ଟ”ଙ୍କ ନିକଟରୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶାତକାର ମାନସରେ କୌଳ ସାଧନା ନିମିତ୍ତ ତାନ୍ତ୍ରିକ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କଲେ । କଳିରେ ଏହି ନାଗଭଟ୍ଟଙ୍କ ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନା ହିଁ ଯେ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ଏବଂ ଆଶୁ ଫଳପ୍ରଦ । ସେ ତାହା ତପାୟ ଶିଷ୍ୟ ଭକ୍ତଗଣଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରମାଣ କରିଥିଲେ । ମହାଲଙ୍ଗେଶ୍ଵର ଚନ୍ଦ୍ରରେ ତାଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା ସଦାଶିବ କହିଛନ୍ତି:—

“ପୁରାଣେ ପରମେଶାନି ବ୍ୟାସେଶ୍ଵର ଇତି ସ୍ମୃତଃ,
ଆଗମେ ନାଗଭଟ୍ଟୋଽହଂ ନଗମେ ଦାଦରୂପୟାମ୍ ॥

ସବଞ୍ଜେ ଜ୍ୟୋତିଷଂ ମଧ୍ୟେ ଯୋଗେଶ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରକେ,
ଆବୁନ୍ନ ସୁମ୍ନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ ଲଙ୍କାରୂପୀ ହ୍ୟହଂ ପ୍ରିୟେ” ॥
ଜଟିତ ଅଛି ଏହି ମହାତ୍ମା ଦୁଇ ଶତାଧିକ ବର୍ଷ ଜୀବିତ ଥିଲେ ।

ଏହି ମହାତ୍ମାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଦାଶା ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସାଧନାର ଅନୁକୂଳସ୍ଥାନ ଅନୁମନ୍ତାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଭାରତର ବହୁ ଖର୍ଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟଟନ
କରିଥିଲେ ।

ମୋଗଲ ଗୌରବ ରବି ସମ୍ରାଟ ଆକବର ଏହି ସମୟରେ
ଦିଲ୍ଲୀର ସିଂହାସନରେ ସମାସୀନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସୁଯୋଗ୍ୟ
ସେନାପତିଗଣ ଜଣେ ଜଣେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶ ଅଧିକାର କରି
ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୃକ୍ତ କରୁଥିଲେ । କେବଳ ମାସି ବଙ୍ଗଳା
ଦେଶରେ ମୋଗଲ ଅଧିକାର ବିସ୍ତୃତ ଲାଭ କରି ନଥିଲା । ଯେଉଁ
କେତେ ଜଣ ଭୂସ୍ୱାମୀ ମୋଗଲ ଅଧିକାର ଅସ୍ୱୀକାର କରି ସ୍ୱାଧୀନ
ଭାବରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ “ବାରଭୂଞ୍ଜା”
କୁହାଯାଏ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ (୧) ଯଶୋରରେ ପ୍ରତାପାଦିତ୍ୟ (୨) ବିନ୍ଦୁ-
ପୁରରେ କେଦାର ବସୁ (୩) ସୋନାର ଗ୍ରାମରେ ଇଶାଖା
(୪) ଭୃଗୁଲରେ ପଟ୍ଟଲଗାଜୀ (୫) ଗୁଁଦ ପ୍ରତାପରେ ଗୁଁଦଗାଜୀ
(୬) ବିଷ୍ଣୁପୁରରେ ଗର ଦ୍ୱାମୀକୁ (୭) ଭୂଷଣରେ ମୁକୁନ୍ଦ ବସୁ
(୮) ଭୁଲୁପୁରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମାଣିକ୍ୟ (୯) ସାତେଲରେ ରାମକୃଷ୍ଣ
(୧୦) ଚନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱୀପରେ କନ୍ଦର୍ପ ବସୁ (୧୧) ମଧୁପୁରରେ ମଧୁ ସିଂହ
ଭୌମି (୧୨) ଓଡ଼ିଶାରେ ଦାୟୁଦ ଓ କତୁଲ ଖା ପ୍ରଧାନ ଏମାନେ
ହୁଁ ବାରଭୂଞ୍ଜା ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏହାଛଡ଼ା ମାୟୁନ କାବୁଲ,
କାଜା ଜେଦା, ମୃଜା ମହାମ୍ମଦ, ଗଜନ ଫେର, ଜାଲଲ ଖା, ଲେହିନ

ଭୁବ୍ଧ ଆହୁରି କେତେ ଜଣ ପଠାଣ ସଙ୍ଗର ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ
ବରୁଦରେ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ କରିଥିଲେ ।

* “ଇତି ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମହାମାୟାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ଗୁରୁଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରୁଥିବା ବେଳେ ଦିନେ କେତେଜଣ
ଯୋଗିନୀଙ୍କ ସହ ସାକ୍ଷାତ ହେଲେ । ସେ ପଚାରିଲେ, “ଆପଣମାନେ
କିଏ” ? ସେମାନେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଆମ୍ଭେମାନେ ଜଗଦନ୍ଦ୍ରା
ମହାମାୟାଙ୍କ ସହଚରଣୀ” । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ । “ଆପଣ ମାଁଙ୍କୁ
ପଚାରିବେ ଯେ କେବେ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ମିଳିବ” । କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ
ସେମାନେ ଫେରିବା ବେଳେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପୁଣି ପଚାରିଲେ । “ମାଆ
କେବେ ଦର୍ଶନ ଦେବେ ବୋଲି କହିଲେ” ? ଯୋଗିନୀମାନେ ବିଲ୍‌-
ପସରେ ଲିଖିତ ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପ୍ରଦାନ କରି
କହିଲେ “ଏହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ମାଆ ଦେଇ କହିଛନ୍ତି ତୋର ଗୁରୁଦତ୍ତ
ମନ୍ତ୍ରରେ ଛୁନାହିଁ ଦୋଷ ଅଛି । ଏହି ବିଲ୍‌ପସ ଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ଜପ
କଲେ ଶୀଘ୍ର ମାଆଙ୍କର ଦର୍ଶନ ହେବ” । ଏ କଥା ଶୁଣି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ
ହେଉଥିବା ବିଲ୍‌ ପସକୁ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳି ଦେଇ କହିଲେ, “ଯାଅ !
ମାଆଙ୍କୁ କହିବ ମୋ ଗୁରୁଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଭୁଲ ହୋଇ ନ ପାରେ, ତାଙ୍କର
ଗୁରୁଗିରି କରିବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ସେ ଗୁରୁଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଶକ୍ତିରେ
ହଁ ଦର୍ଶନ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ” । ଏହାପରେ ଯୋଗିନୀମାନେ ଅଦୃଶ୍ୟ
ହୋଇଗଲେ । ପରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଯେଉଁ ପୀଠମାଙ୍କରେ ମନ୍ତ୍ରଜପ
କରିବାର ଆୟୋଜନ କଲେ, ଦେବୀ ସେଠାରେ ବିଘ୍ନ ଉପାଦାନ
କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତେଣୁ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସାଧନାର ଅନୁକୂଳ ସ୍ଥାନ
ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ” ।

* ଉକ୍ତ ଅନୁକ୍ଷେପଟି ‘ନିଳାଚଳ ବାଣୀ’ ପୁସ୍ତକରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ହିନ୍ଦୁର ଗୌନକ ରବି ଏହି ସମୟରେ ଦଙ୍ଗଳା ଦେଶରେ ଉଦ୍ଧତ ଥିଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଘୁରି ଘୁରି ବଙ୍ଗଳାକୁ ଚାଲି ଆସିଲେ । ସେ ବିହମପୁର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶ୍ରୀ ପୁରରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଉପସ୍ଥାନ କାରତ୍ତ୍ୱାର ଅନ୍ୟତମ କେଦାର ବୟସ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଚନ୍ଦ୍ର ବୟସ୍କ ବିହମପୁରରେ ରାଜା ଥିଲେ । ଉଭୟ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ ଥିଲା ଯେ, ଉଭୟଙ୍କ ବନ୍ଧ୍ୟ ଶାସନ ବ୍ୟାପାରରେ କେବେ ମଧ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱେଷ ହେଉ ନଥିଲା ।

ଶ୍ରୀପୁରକୁ ଆସି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରାଜ ପୁରୋହିତ ଗୋସାଇଁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସହଜରେ ରାଜ ଭାତ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟ ସହିତ ପରିଚିତ ହେଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ତାଙ୍କର ସଙ୍କଳ୍ପିତ ସାଧନ ଭଜନ ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଚନ୍ଦ୍ର ବୟସ୍କ ଓ କେଦାର ବୟସ୍କ, ଯେପରି ତାଙ୍କର ସାଧନ ଭଜନରେ କୌଣସି ବିଘ୍ନ ନ ହୁଏ, ସେଥିପାଇଁ ସର୍ବ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ପୁରୋହିତ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ମହାଶୟକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ।

କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ରାଜାକୁଳରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ସାଧନାର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ କିଛି ମାତ୍ର ଅସୁବିଧା ହେଲା ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରବର୍ତ୍ତୀ ଶୁଣାନ ନିକଟରେ ଏକ ଜନ ବିରଳ ସ୍ଥାନ ନିଜର ସାଧନ କ୍ଷେତ୍ର ରୂପେ ନିର୍ବାଚନ କଲେ । ସେ ଅତିର କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ସମସ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗର୍ଭର ସାଧନାରେ ନିମଗ୍ନ ହେଲେ । ଗୋସାଇଁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ଅନତି ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ କୁଟୀର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି, ଯେପରି ତାଙ୍କର ସାଧନରେ ବିଘ୍ନ ନ ଘଟେ ସେହି ଦିଗରେ ଲକ୍ଷ ରଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦେଶ-କାଳ-ପାତ୍ରର ଶୁଭ ଯୋଗାଯୋଗରେ ଅତି ସରୁର
 ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଚୈତନ୍ୟ ହେଲା । ସେହି ମହା ଶୃଙ୍ଗାନରେ ସେ
 ଏକାକୀ ଉପବିଷ୍ଟ । ଚାରି ଦିଗର ଅମାନଶାର ଗଭୀର ଅନ୍ଧକାର ।
 ବିଶ୍ୱ ସ୍ୱପାର ନିଦ୍ରା, ଜାଗ୍ରତ ଏକମାତ୍ର ସାଧକ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ । ସତରେ
 ସେ କଣ ଜାଗ୍ରତ ଅଛନ୍ତି ? ସ୍ଥିର ଆସନରେ ଉପବିଷ୍ଟ, ମନ୍ତ୍ର
 ପରାୟଣ, କୌଣସି ରୂପର ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନର ଲକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟି ହୁଏ
 ନାହିଁ । ତେବେ ସେ କଣ ନିଦ୍ରା ? ନା, ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଲୁପ୍ତ ମନେ
 ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର ସଦା ଜାଗ୍ରତ । ଗୁରୁଦତ୍ତ ମହାମନ୍ତ ନିଜ
 ଶକ୍ତିରେ ସ୍ୱବେଗରେ ଚାଲିଅଛନ୍ତି । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ମଧ୍ୟ ବିରାମ ନାହିଁ । ପ୍ରିୟ
 ପାଠକେ, ଥରେ ଏହି ଅବସ୍ଥାର କଥା ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ । ଏହି
 ଅବସ୍ଥାରେ ବାହ୍ୟ ଚୈତନ୍ୟ ଲୋପ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାନେ
 ନିଷ୍ପ୍ରାୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଚିତ୍ତ ସମ୍ପଦ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଓ ଅନ୍ତଃକରଣ
 ଅଧିକତର ଜାଗ୍ରତ ଥାଏ । କିଏ ଜାଣେ କୌଣସି ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
 ପ୍ରାଣର ଦେବତା ଆସି ସାଧକ ନିଦ୍ରା ଦେଖି ଯଦି ଅଭିମାନରେ
 ଫେରିଯିବେ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ କେତେ ଅଶ୍ରୁମୟ ଦର୍ଶନ ହୁଏ ।
 ସାଧକର ମୃତ ଆତ୍ମା ସ୍ୱଜନ, କେତେ ବିଶେଷତ ମହାପୁରୁଷ,
 କେତେ ଦେବ ଦେବୀ ଆସି ଦେଖାଦିଅନ୍ତି । ସାଧକଙ୍କୁ ସାଧନାରୁ
 ନିବୃତ୍ତି ହେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତି । କେତେ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା
 ସାଧକଙ୍କୁ ସକଳରୂପ କରବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ବସୁନ୍ଧର ଏହି
 ସମସ୍ତ ସେହି ମହାମାୟାଙ୍କ ପରାକ୍ରମ ମାତ୍ର । ସେ ଖେଳନା ଦେଇ
 ସନ୍ତାନକୁ ଭୁଲାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଯେଉଁ ଉଗ୍ର ସାଧକ
 ଖେଳନାରେ ଭୁଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ମାଁ ନାମ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ସେ ହିଁ
 ସ୍ୱରୂପ ମୁଖି ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । ସେ ହିଁ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ଓ କୃତାର୍ଥ

ହୁଏ । ଧ୍ୟାନରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ବସିଅଛନ୍ତି । ଅବସ୍ଥାମ ମନ୍ତ୍ର ଜପ
 ଚାଲିଅଛି । ସାଧକ ସହସା ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କିଏ
 ଯେପରି ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ କରୁଛି । ଅନେ ଚକ୍ଷୁ ଉନ୍ମୁଳିତ କଲେ ।
 କାହିଁ କିଛି ତ ନାହିଁ । କିଏ ତ ନାହିଁ, କିଏ ହସିଲା ? ସବୁ ଭ୍ରାନ୍ତି
 ତାଙ୍କ ମନର ହିଁ ଭ୍ରମ । ସାଧକ ପୁନଃପୁ ଗଞ୍ଜର ଧ୍ୟାନରେ ନିମଗ୍ନ
 ହୋଇ ଦ୍ଵିଗୁଣ ଉତ୍ପାଦରେ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏ
 କଣ ? ସହସା ଶ୍ରୀକ୍ଷଣ ଭୂମିକା ଓ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହେଉ, ଜଳ ଓ
 ଶ୍ରୀକ୍ଷଣ ଅଗନ୍ତପାତ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ! ସାଧକ ପୁଣି ବିଚଳିତ ହୋଇ
 ଯେ ଖୋଲି ଦେଖିଲେ, ଚାରି ଦିଗରେ ପ୍ରବଳ ବାରି ବର୍ଷଣ ଆରମ୍ଭ
 ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ତାହା ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରାଣ କରୁନାହିଁ ।
 ସେ ବୁଝିଲେ ଏହା ମହାମାୟାଙ୍କ ଛଳନା । ପୁନଃପୁ ସମୁଦ୍ରାଦିରେ
 ମନ୍ତ୍ର ପରାୟଣ ହେଲେ । ଏଥର ସାଧକ ଶୁଣିଲେ କିଏ ଯେପରି
 ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରା ଶ୍ରୀମତୀ ନାମ ବ୍ରଜଗୋପାଳ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ
 କରୁଅଛି । ସେ ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲି ଦେଖିଲେ ନିଜ ଗର୍ଭଧାରଣୀ ଜନନୀ
 ଦିଗମ୍ଭସ୍ୟ ଦେବୀ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନା । ସେ ସମ୍ମୁଖରେ
 ତାଙ୍କୁ ସାଧନାରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବାକୁ ଆଦେଶ କରୁଛନ୍ତି । ସାଧକ ଦୃଢ଼
 କଣ୍ଠରେ କହିଲେ--“ମୁଁ ଜାଣେ ତୁମେ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଅଛ । ଯଦି
 ମୋର “ଗୁରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜଗଜ୍ଜନନୀ ରୂପେ ଦେଖା ଦେଇ ପାର
 ତେବେ ଭଲ, ନଚେତ୍ ଦୂର ହୁଅ । ମୋର ସାଧନା ପଥରେ
 ଅନ୍ତରାୟ ହୁଅ ନାହିଁ” । ସହସା ସେହି ମୁଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧିତ
 ହୋଇଗଲା । ସାଧକ ପୁନଃପୁ ଜପରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ । କିନ୍ତୁ
 ପୁନଃପୁ ତାଙ୍କର ଚିତ୍ତ ଶୁଷ୍କ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସେ ଦେଖିଲେ
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଇଛି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ସୂର୍ଯ୍ୟ କରଣରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ।
 କେତୋଟି ଗଉଡ଼ ବାଳକ ଗୋରୁ ଚରାଇବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ଜଣେ

ଯେପରି ତାଙ୍କ ଦିଗରେ ଅଙ୍କୁଳ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଅପରକୁ କଣ କହୁଛି, ନୟନର ନୌକା ଚାଲୁଛି, ସ୍ଥାନାର୍ଥୀଗଣ ହସମ ଆସି ଘାଟରେ ଅବତରଣ କଲେ । ତେବେ, ବେଶ୍ ପ୍ରଭାତ ହୋଇଯାଇଛି । ସାଧକ ଶ୍ରୀଗୁରୁ ସୂଚଣ କରି ଅଜିକାର ସାଧନାରୁ ବିରତ ହେବେ କି ନା, ଅନ୍ଧର ଚନ୍ଦ୍ରା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏ କ’ଣ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଶ୍ରୀଗୁରୁ ସୂଚଣ ମାତ୍ରେକ ଦୃଶ୍ୟପଟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଗଲା, ସାଧକ ଦେଖିଲେ ସେ ସେହି ଅଜିକାର ଶୁଣାନରେ ସେହି ଭାବରେ ଉପବିଷ୍ଟ ଅଛନ୍ତି । ସେ ମନେ ମନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ପୁନଶ୍ଚ ମନ୍ତ୍ର ଜପରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ କିଛି ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ରମଣୀ କଣ୍ଠର ଆହ୍ୱାନରେ ସେ ଚକ୍ଷୁ ଉନ୍ମୀଳିତ କରି ଦେଖିଲେ ଜଣେ ଖଞ୍ଜି ବୃଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାପୁମାନା । ବୃଦ୍ଧା ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ, “ବାବା ମୋତେ ଡାକୁଛି” ? ସାଧକ ଦୃଢ଼ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—“କିଏ ତୋତେ ଡାକୁଛି ବୁଢ଼ି ?” ବୃଦ୍ଧା କହିଲେ, “ବାବା, ତୁମେ ଅନେକ ସମୟ ହେଲ ମୋତେ ଡାକୁଛ ଏହିପରି ମନେ ହେଲା” । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ—“ନାରେ ବୁଢ଼ି, ମୁଁ ତୋତେ ଡାକିବାକୁ ଯିବି କାହିଁକି ? ମୁଁ ମୋର ଇଷ୍ଟଦେବଙ୍କ ଆରାଧନା କରୁଛି । ତୁମେ ଏଠାରେ କାହିଁକି ? ଦୂର ହୁଅ” ।

ବୃଦ୍ଧା କହିଲେ—“ବସ ! ମୁଁ ତୋର ଇଷ୍ଟଦେବୀ, ମୋତେ କାହିଁକି ଡାକୁଛୁ” ?

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ—“ତୁମ ମୋତେ ବିରକ୍ତ କରୁଛ କାହିଁକି ? ମୁଁ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଜଗଜ୍ଜନନୀଙ୍କ ଆରାଧନା କରୁଛି । ତୁମ ଠାରେ ମୋର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ” ।

ବୃଦ୍ଧା କହିଲେ— “ବନ୍ଧୁ, ମୁଁ ଜଗଜ୍ଜନନୀ, ତୁମ୍ଭର ଗୁରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରରେ ଛନ୍ଦାଦି ଦୋଷ ଅଛି । ତେଣୁ ମୋତେ ଏଥର ବିକଳାଙ୍ଗ ଅବସ୍ଥାରେ ଦର୍ଶନ କରୁଛୁ” । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରାଗରେ କହିଲେ— “ମିଥ୍ୟା କଥା, କେବଳ ଛଳନା, ଦୂର ହୁଅ” ।

ବୃଦ୍ଧା ଯେପରି କରୁଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ— “ମୁଁ ସତ୍ୟକଥା କହୁଛି ବନ୍ଧୁ” ।

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ହୋଇ, ରାଗରେ କହିଲେ— “ତୁମେ ଯଦି ସତ୍ୟ କଥା କହୁଛ, ତେବେ ତୁମର ଅନ୍ତର ମିଥ୍ୟା କହୁଛି କାହିଁକି ? ମୋର ଇଷ୍ଟଦେବୀ ମୋର ଗୁରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୁର୍ତ୍ତିରେ ହିଁ ଆସିବେ, ତୁମେ ସତ୍ତ୍ୱର ଏହି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କର । ନତୁବା ଏହି ଦଣ୍ଡାଦାତରେ ତୁମକୁ ବିତାଡ଼ିତ କରିବି” । ଏହା କହି ସେ ଯେତେବେଳେ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥିତ ଦଣ୍ଡ ଉଠାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ, ତତ୍ପକ୍ଷେ ସେହି ବୃଦ୍ଧା ମୁର୍ତ୍ତି ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ବୁଝିଲେ ଯେ ଜଗଜ୍ଜନନୀଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଲାଭ ସହଜ ସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ପଦେ ପଦେ ଛଳନା ଓ ପରାସାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ । ସେ ପୁନଶ୍ଚ ଦ୍ୱିଗୁଣ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ଜପରେ ମଗ୍ନ ହେଲେ ।

ସାଧକ ଧ୍ୟାନ ମଗ୍ନ, ଦେହ ନିଷ୍ପନ୍ନ, ଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ବହୁଛି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ତେବେ ଦେହରେ କଣ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ ? କିଏ କହିବ ? ଏହି ରୂପରେ କେତେ ସମୟ ଅତିବାହିତ ହେଲା କିଏ ଜାଣେ ? ଦେଶ କାଳ-ପାସର ଜ୍ଞାନ କେଉଁଠି ? କିଏ ଜ୍ଞାତା କି ଜ୍ଞେୟ ଆଦି କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ଅଛି କି ନାହିଁ କିଏ କହିବ ? ଏହି ଅବସ୍ଥାର କୌଣସି ସାକ୍ଷୀ ରହେ ନାହିଁ । ନିଜର ଚୈତନ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱ

ବିଶ୍ୱ ଚୈତନ୍ୟ ସମୁଦ୍ରରେ ମିଳିମିଶି ସବୁ ଏକ ହୋଇଯାଏ । ସାଧକର ସ୍ଥୁଳ ଦେହ ମୃତବତ୍ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ ସଚେତନ ରହେ । ଜ୍ଞେୟ ଓ ଜ୍ଞାତା ଏକ ଓ ଅଭେଦ ଏହି ରୂପେ ପ୍ରକାଶ ହୁଏ ।

ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ସାଧକ ଦେଖିଲେ—ତାଙ୍କର ନାସା ପଥରୁ ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟୋତିଃସ୍ପ୍ରାତ ବହୁର୍ଗତ ହେଲା । ହମେ ଏହି ଜ୍ୟୋତିଃସ୍ପ୍ରାତ ରୁର ଦିଗରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେଲା, ସାଧକ ଜ୍ୟୋତିଃ ସମୁଦ୍ରରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇଗଲେ । ପରିଶେଷରେ ସଲିଳରେ ଭୂସାରବତ୍ ଏହି ତରଳ ଜ୍ୟୋତି ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ମନ୍ଦାରମା ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ରମଣୀ ମୁଖି ସାଧକଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆବିର୍ଭୂତା ହେଲେ । ଏ କଣ ହେଲା ! ସାଧକତ ପୂର୍ବବତ୍ ଚକ୍ଷୁ ନିର୍ମାଳିତ କରି ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଅଛନ୍ତି । ତେବେ ଏହି ମୁଖି କେଉଁଠାରୁ ଆସିଲା, କିଏ ବା ଦେଖିଲା ?

ଏହିଠାରେ ହିଁ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ, ଏହା ଭିତରେ ହିଁ ହିନ୍ଦୁ ସାଧନାର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ଗୁଡ଼ତତ୍ତ୍ୱ ନିହିତ, ହିନ୍ଦୁମାନେ କେବେ ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ର ପୂଜା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ତାର ପ୍ରମାଣ, ପ୍ରଥମେ ସାଧନ ସୌକର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ଜଡ଼ ବସ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ଜଡ଼ ମୁଖି ଗଢ଼ି ଜଡ଼ ଉପାଦାନାଦିର ଦ୍ୱାରା ପୂଜା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହା ହିଁ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ସାଧାରଣ ନିୟମ । ପରେ ନିଷ୍ଠା ଗାଢ଼ ହେଲେ ଆଉ ଜଡ଼ ପ୍ରତିମା ନ ଗଢ଼ି ମାନସ ଉପାଦାନରେ ଏହାର ସେବା ପୂଜା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ବହି ବସ୍ତୁରେ ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ଅବସ୍ଥା ଯେ: କେତେ ଜୀବନ୍ତ, କେତେ ଆନନ୍ଦମୟ, ପାଠକ ଥରେ ଚିନ୍ତା କରି ଦେଖନ୍ତୁ ତ ! ଏହା ହିଁ ଶେଷ ନୁହେଁ ;

ଏହା ପରର ଅବସ୍ଥା ସମସ୍ତ ଆହୁରି ମନୋରମ, ଆହୁରି ଚିତ୍ତ-
 ହସାଦକ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ମାନସିକ ହିସ୍ତା, ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ
 ହୋଇଯାଏ, ସାଧକ ଏକବାରେ ଆତ୍ମହସ ହୋଇପଡ଼େ । ଏହି
 ଅବସ୍ଥାରେ ସାଧକ ଚୈତନ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଚୈତନ୍ୟମୟ ମୁଖି ଗଢ଼େ,
 ଚୈତନ୍ୟ ଚକ୍ଷୁରେ ଦର୍ଶନ କରେ, ଚୈତନ୍ୟମୟ ଉପରୁରେ
 ପୂଜା କରେ । ବସ୍ତୁତଃ ଆତ୍ମ ଚୈତନ୍ୟ ବିଶ୍ଵ ଚୈତନ୍ୟରେ ମିଳାଇ
 ଦିଏ । ଏହା ହିଁ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମ୍ପରା ମହାମିଳନ । ଏହି ମିଳନରେ
 ବିଚ୍ଛେଦ ନାହିଁ, ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସୁଖ ଆନନ୍ଦ, କେବଳ ହିଁ ଆନନ୍ଦ, ଏହି
 ଅବସ୍ଥାର ପରେ ସାଧାରଣ ଜୀବର ଦେହ ପ୍ରାୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ।
 ସାଧକ ବିଦେହ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରେ ! ଭଗବଦ୍ଭକ୍ତାରେ କାହାର କାହାର
 ଦେହ ମଧ୍ୟ ରହିଯାଏ । ସେହିମାନେ ଜୀବନ୍ତୁକ୍ତି ଲାଭ କରନ୍ତି ।
 ଏହି ସକଳ ମହାତ୍ମାମାନେ ବିବିଧ ଜୀବ ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ
 ଜୀବନର ଅବଶିଷ୍ଟ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରନ୍ତି । ବସ୍ତୁତଃ
 ସେମାନଙ୍କର ଦେହ ଭଗବଦ୍ଭକ୍ତରେ ପରିଚ୍ଛେଦ ଯନ୍ତ୍ର ସ୍ଵରୂପ
 ରହିଯାଏ ମାତ୍ର । ପ୍ରାଠକମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଲନ୍ତି, ଧ୍ୟାନମୟ
 ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି ଦେଖି ଆସିବା ।

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଦେଖିଲେ ସ୍କୁଳ ଚକ୍ଷୁରେ ନୁହଁ ଚୈତନ୍ୟ
 ଚକ୍ଷୁରେ । ସ୍ଵୀୟ ଗୁରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଇଷ୍ଟ ମୁଖି ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନା
 ହୋଇ ମୃଦୁ ହାସ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଗୀତାରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ,
 ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି,—“ଦବ୍ୟଂ ଦଦାମିତେ ଚକ୍ଷୁଃ” ।
 ବସ୍ତୁତଃ ଗୁରୁ କୃପାରୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ଉନ୍ମୀଳିତ
 ହୋଇଅଛି, ସେମାନେ ହିଁ ଶ୍ରୀଭଗବାନଙ୍କର ସ୍ଵରୂପ ଦର୍ଶନ
 କରନ୍ତି । ନଭୁବା ଭଗବାନ ସବୁଦିନ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ନିକଟରେ

ଅରକ୍ତ । ଏକମାତ୍ର ଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟି ଅଭାବଯୋଗୁଁ ଆତ୍ମମାନେ ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଉଅଛନ୍ତି । ସାଧନ ଭଜନ ବା ସେହି ଜ୍ଞାନ, କର୍ମ ଓ ଭକ୍ତି ଯେ କୌଣସି ପଥରେ ହେଉନା କାହିଁକି ସବୁକିଛିର ମୂଳରେ ଅଛି ଗୁରୁ କୃପା ।

ସାଧକ ନିବିଡ଼ ନିଷ୍ଠାଦ ଭାବରେ ସେହି ମହିମାମୟୀ ଜଗଜ୍ଜନନୀଙ୍କ ଶ୍ରୀମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଆଉ କ’ଣ ଦରକାର ? ଆଉ କଣ ବା ବାକି ରହିଲା ?

“ଭଦ୍ୟତେ ହୃଦୟ ଗ୍ରନ୍ଥେ ଶ୍ରୀଦ୍ୟନ୍ତେ ସର୍ବସ୍ୱଶୟଃ, ।
ଶ୍ରୀପୁନ୍ତେ ରୂପ୍ୟ କର୍ମାଣି ତସ୍ମିନ୍ ଦୃଷ୍ଟେ ପରବରେ” ।

ତାଙ୍କର ଗଙ୍ଗାବ ତରଣ ଦର୍ଶନ ମାତ୍ରେ ଜୀବର ହୃଦୟସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଅବିଦ୍ୟା ଗ୍ରନ୍ଥେ ଭେଦ ହୁଏ, ସମସ୍ତ ସ୍ୱଶୟ ଛୁଲ୍ଲ ହୁଏ । ଏବଂ ପ୍ରାରବ୍ଧ ବ୍ୟଗ୍ରତ ସମସ୍ତ ଶୁଭଶୁଭ କର୍ମଫଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ସୁତରାଂ ଆଉ ତାହାର କଣ ପ୍ରୟୋଜନ ଆଇ ପାରେ ? ଏକ ମାତ୍ର ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମଫଳ ଭୋଗ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଦିନ ଦେହଧାରଣ କରିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପରି କେତେକ ଲୌକିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ହୁଏ ତାହା ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ, ଭକ୍ତି ପ୍ରବର ପ୍ରଜ୍ଞାଦ ଓ ଧୃବ ସାକ୍ଷାତ୍ ଭାବରେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଲାଭ ପରେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ପ୍ରାରବ୍ଧ ଭୋଗ ନିମିତ୍ତ କିଛିକାଳ ଗଙ୍ଗା ଭୋଗ ଓ ସାଧାରଣ ରାଜାମାନଙ୍କ ପରି ଯୁଦ୍ଧ ବିଗ୍ରହାଦି କରିଥିଲେ ।

ଚିନ୍ତା

ଜଗଜ୍ଜନନୀ ଦେଖିଲେ ଯେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ତାଙ୍କ ରୂପ ସାଗରରେ ନିମଗ୍ନ ଏବଂ ବାହ୍ୟ ଚୈତନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ । ସେ ତାଙ୍କ ହରିହର ବିରଞ୍ଚି ବାଞ୍ଛିତ ଶ୍ରୀ ଚରଣ ପରଶ ଦ୍ଵାରା ସାଧକଙ୍କ ଅନ୍ତର ଚୈତନ୍ୟରେ ପ୍ରୟତ୍ନ ସୃଷ୍ଟି କରାଇଦେଲେ । ସାଧକଙ୍କ ବହିଃକ୍ଷେତ୍ର ଚୈତନ୍ୟ ଫେରି ଆସିଲା, ସେ ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲିଲେ, ଚକ୍ଷୁ ମେଲାଇ କଣ ଦେଖିଲେ ? ଏତେ କ୍ଷଣ ଚୈତନ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ତରରେ ଯେଉଁ ଜଗଜ୍ଜନନୀଙ୍କ ଚିତ୍ତଦାନ ମୁଣ୍ଡି ଦେଖୁଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥଳ ଚକ୍ଷୁରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି ମୁଣ୍ଡି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ମା' କହିଲେ—“ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ, ମୁଁ ଆସିଅଛି, ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କର” । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଯେପରି ନିଜ ଚକ୍ଷୁକୁ ବିଶ୍ଵାସ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ସେ ପୁନଃ ପୁନଃ ଚକ୍ଷୁ ମାର୍ଜନା କରି ସେଇ ମନ୍ତ୍ରମାୟା ମାତୃମୁଣ୍ଡି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସତରେ ସେ ହିଁ ତାଙ୍କ ଗୁରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରମୟୀ ମୁଣ୍ଡି ! ଆରାଧ୍ୟ ଦେବୀ ସ୍ଥଳ ଦେହ ପରିଗ୍ରହ କରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନା । ସେ ଅପଲକ ନୟନରେ ସେହି ଦେବୀମୁଣ୍ଡି ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯେତେ ଦର୍ଶନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆଶା ଯେପରି ମେଣ୍ଟୁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଦେହ ମନପ୍ରାଣ ସମସ୍ତ ଏକ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଭାବରେ ଯେପରି ନିଷ୍ଠଳ, ନିଷ୍ଠୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଲା । ଜଗଜ୍ଜନନୀ ପୁନଃବାର କହିଲେ—“ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମୁଁ ଆସିଅଛି, ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କର” । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସ୍ଵଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି ସ୍ଵକର୍ଣ୍ଣରେ ଶୁଣୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସାଧନାର ଧନ, ତାଙ୍କର ଇଷ୍ଟଦେବୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଆବିର୍ଭୂତା ହୋଇ ପୁନଃ ପୁନଃ ତାଙ୍କୁ ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଆଦେଶ କରୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ସେ ନିବୀକ, କୌଣସି କଥା କହି ପାରୁନାହାନ୍ତି । ଅବଶେଷରେ ଅତି ଧୂର ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ

କହିଲେ—“ମୁଁ କିଛି ଚାହେଁ ନାହିଁ” । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଯାହାର
ଦର୍ଶନ ଆଶାରେ ଏତେ କଠୋର ତପସ୍ୟା, ସେହି ଅବଧ ଦେଶ
ସମ୍ମୁଖରେ ଆବିର୍ଭୂତା ହୋଇ ସ୍ବୟଂ ଅନୁରୋଧ କରୁଛନ୍ତି—“ବର
ଗ୍ରହଣ କର” । ତଥାପି ସାଧକ କହୁଛନ୍ତି—“ମୁଁ କିଛି ଚାହେଁ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ କିଛି ନାହିଁ, ଇନ୍ଦ୍ର
ଦର୍ଶନରେ ସାଧକ ମାତ୍ରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ମନରେ ଏହିପରି
ନିଃସୂକ୍ଷ୍ମତା ଅସେ ଦୂରବଂ । ନିଃସୂକ୍ଷ୍ମତା ଅସିବାଟା ୧୯୫୫
ସ୍ବାଭାବିକ । ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁ, ବାଳକ ସାଧକ
ଧ୍ରୁବ ଶ୍ରୀଭଗବାନଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଲଭି ପରେ ବର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଅନୁରୁଦ୍ଧ
ହୋଇ କହିଛନ୍ତି—

“ସ୍ଥାନାଭିଳାଷୀ ତପସି ସ୍ଥିତୋଽହଂ,

ଭ୍ରାଂ ପ୍ରାପ୍ତବାନ୍ ଦେବ ମୁନୀନ୍ଦ୍ର ଗୁହ୍ୟମ୍ ।

କାତଂ ବିଚିନ୍ଦନ୍ତି ବ ଦିବ୍ୟ ରହସ୍ୟମ୍,

ଅହଂ କୃତାର୍ଥୋଽସିନ୍ନ ବରଂ ନ ଯାଚେ” ॥

ହେ ଦେବ ! ମୁଁ ଅସାର ପାର୍ଥକ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଲଭି ପାଇଁ
ତପସ୍ୟା ନିରତ ହୋଇ, ଯାହା ମୁନି ଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଅଗମ୍ୟ ତାତ୍ପର୍ୟ
ଦୁର୍ଲଭ ଧନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଏହା ଯେପରି ଭୁଲ୍ଲ କାତ ଖଣ୍ଡ
ବିଚୟନ କରି କରି ଅଗ୍ରଗାର ଭାଗ୍ୟରେ ମହାମଣି ଲଭି ହେଲା ।
ଅହୋ ! ଏଥିରେ ମୁଁ କୃତାର୍ଥ ହେଲି । ଅନ୍ୟ ବରରେ ମୋର
ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।

ବର ପ୍ରାର୍ଥନା ନ କଲେ ଭଗବତ୍ ଦର୍ଶନ କେବେ ସୁଦ୍ଧା ନିଶ୍ଚଳ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଜଗଜ୍ଜନନୀ ପୁନଃପୁ ତାଙ୍କୁ ଅଭିଳାଷିତ ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ । ଏବେପଣ ପରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଦୈଦ୍ବିକ ଓ ମାନସିକ ବୃତ୍ତିବଳେ କେଶ୍ ସଜାଗ ଓ ସତେଜ ହୋଇ ଉଠିଲେ, ସେ କହିଲେ—“ମୁଁ ସ୍ୱୀୟ ଗର୍ଭଧାରଣୀ ମା’ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇଥିଲି । ଏହି ଆହକ୍ତର ପ୍ରଣୋଦକ କିଏ ? ତୁମେ ନୁହଁ କି ? ମୁଁ ଏହି ଆସକ୍ତର ମୁକୋତ୍ପାଟନ କରି ତୁମକୁ ପତ୍ନୀ ରୂପରେ ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ଗିରିନ୍ଦ୍ର ତନୟା ବକ୍ରାମୃତଂ ବାସ୍ତବିକ” । ଜନନୀ କହିଲେ—“ବସ ! ତୁମର ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର କର୍ମଫଳ ଦ୍ୱାରା ଏହିପରି ଘଟିଥିଲା । ଘଟଣାଟି ତୁମର ଭବିଷ୍ୟତ ସୌଭାଗ୍ୟରହିଁ ସୂଚନା କରିଦେଇଛି । ନାରୀ ମାତେ ମୋର ବିକାଶ । ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ଆଧାରରେ ଦୁହିତା, ବନ୍ଧିତା ଓ ମାତା ରୂପରେ ଅନୁପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ତୁମର ପ୍ରାର୍ଥନା ଅବଶ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ହେବ, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ମୋର ଏହି ଯେଉଁ ଚିନ୍ତା ସୁପ୍ତ ଦେଖୁଛ, ଏହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗ୍ରାହ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । ତୁମେ ରଜା କମଳାକଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ଗମନ କର । ଯଦ୍ୱାରା ଗୋମଞ୍ଜ ନଦୀତୀରସ୍ଥ ମନୋରମ ପାବତ୍ୟ ଦେଶରେ ତପୋବନ ସଦୃଶ ଏକ ମନୋହର ସ୍ଥାନରେ ମୁଁ ତୁମର ଭୋଗପଯୋଗୀ ଦେହଧାରଣ କରି ସେଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବି । ତୁମେ ଏଠାକାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରି ଯଥା ସମୟରେ ଯମା ସହିତ ମିଶିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଦି କିଛି ଅନ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା ଅଛି କୁହ” ।

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ପାଇବା ପରେ ପୂର୍ବ ପ୍ରକୃତିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଫେରି ପାଇଛନ୍ତି । ସେ ପଚାରିଲେ— “ଲୋକେ ତୁମକୁ

ଦୟାମୟୀ ବୋଲନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦୟାମୟୀଙ୍କ ଯେଉଁ ସବୁ ଦୟାର ନିଦର୍ଶନ ଦେଖିଲି । ସେଥିରେ ମନେ ହୁଏ , ଆଉ କେହି ତୁମକୁ ସେଇ ନାମରେ ଡାକିବେ ନାହିଁ । ପଦେ ପଦେ ଛଳନା, ପଦେ ପଦେ ପ୍ରତାରଣା ଯାଏକକୁ ସାଧନରୂପ କରିବା ନିମିତ୍ତ ନାନା ପ୍ରେଲୋଭନ ଏସବୁ କାହିଁକି ? ସାଧନ ପଥର ଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଲକ୍ଷ୍ମୀନା, ଏହି ସମସ୍ତ ତୁମ୍ଭର କି ସୁନ୍ଦର ଦୟାର ନିଦର୍ଶନ ! ଜନନୀ ସ୍ଥିତ ହସି କହିଲେ—“ସତ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ! ଏହି ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମୋର ଦୟାର ନିଦର୍ଶନ କାହିଁକି, କହୁଛି ଶୁଣ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ସାଧକ ସାଧନ ଆରମ୍ଭ କରି କିଛି ଫଳ ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ । ଯଦି କିଛି ଅଶକ୍ତତା ଦର୍ଶନ ବା ଶ୍ରବଣ ନ କରେ ତେବେ ଆଉ ସାଧନରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ଏହା ଗୁରୁ ବା ଇଷ୍ଟ ନିଷ୍ଠାର ନିଦର୍ଶନ ନୁହେଁ, ସାଧକକୁ ଛାଡ଼ି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ ସଜ୍ଜା ସହିତ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ହେବ । ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ସାଧନ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ଅତି ସରୁର ସାଧକ ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟୋତି ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । ଏହା ମୋର ଖେଳ । ସାଧକର ସାଧନ ସ୍ତୂତା ବଢ଼ାଇବା ନିମିତ୍ତ ମୁଁ ଏହି ଭାବରେ ତାକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଥାଏ । ସାଧନ ପଥରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ବିଘ୍ନ ଘଟୁଅଛି, ସେଥିର ମଧ୍ୟ ସାପକତା ଅଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ମୋର ଆନନ୍ଦର ଲୀଳା । ସାମାନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟୋତିଃ ଦର୍ଶନ ବା ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ ଶ୍ରବଣ ଦ୍ଵାରା ସାଧକର ମନରେ ଅହଙ୍କାର ଜନ୍ମେ ? ତା ଫଳରେ ସେ ଆଘାତ ପାଏ । ମୁଁ ସର୍ବଦା ନିଷ୍ଠାବାନ୍ ସାଧକର ହାତ ଧରି ଅଗ୍ରସର କରାଇ ତାର ଆତ୍ମ ଶକ୍ତି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରିବା ନିମିତ୍ତ ମଝିରେ ମଝିରେ ପୁଣି ହାତ ଗୁଡ଼ିଏ । ସେଥିରେ ହୁଏତ ସେ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ପାଏ, କିନ୍ତୁ ସାଧନ ପଥରେ ଅନେକଟା ଅଗ୍ରସର ହୋଇଯାଏ । ପୁନର୍ବାର ତାର ହାତ ଧରି ସମସ୍ତ

ବ୍ୟଥା ବେଦନା ଭୁଲାଇ ଦେଇ, ସାଧନ ପଥର କନ୍ଦୁର ଯିଡ଼ି
ଗୁଡ଼ିକରେ ଗୋଟି ଗୋଟି ଅତିକ୍ରମ କରାଇ ଦିଏ । ଏହିପରି ଉତ୍ଥାନ
ପତନ ହିଁ ସଙ୍ଗୀତର ଲକ୍ଷଣ । ସାମାନ୍ୟ ପାଥିକ ସମ୍ପାଦ ଲାଭ
କରିବା ନିମିତ୍ତ ଖାବ କେତେ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରେ, ପୁଣି ପରମାର୍ଥ
ତତ୍ତ୍ୱ, ଏହା ଏତେ କଣ ସହଜରେ ଲାଭ ହୁଏ ? ନା, ତାହା ହେବ
ନାହିଁ । ସେଥି ନିମିତ୍ତ ଅବଚଳିତ ଅଧ୍ୟବସାୟ ପ୍ରୟୋଜନ ।
“ନାୟମାୟା ବଳସ୍ତାନେନ ଲଭ୍ୟଃ” । ଭଗବାନ ଲାଭ ଅନାୟାସ
ସାଧ୍ୟ ହେଲେ ଭଗବାନଙ୍କ ମୂଲ୍ୟ କିମିଥାଏ । ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତରାଣ କର୍ମ
ଛୋଟରେ ବଢ଼ାଜୀବ ମନେ କରେ—ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭଗବାନ ତାକୁ
ସିତାପ ଦ୍ୱାରା ତାପିତ କରୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ଖାବକୁ ଦେହ ମୁକ୍ତ କରିବା ନିମିତ୍ତ, ତାକୁ ସ୍ୱରୂପରେ
ପଦ୍ମଆଇଦେବା ନିମିତ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କର ଯେ କେତେ ବ୍ୟାକୁଳତା,
ତାହା ସେ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ଡମ୍ବସ୍ଥ ପକ୍ଷୀ ସାବକ ଡମ୍ବର ଖୋଳ
ଛାଜି ବହିର୍ଗମନ କଲ ପରି । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ଅତି
ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ମନୋରମ ଜଗତ ତାର ସମ୍ମୁଖରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହେବ ।
ଏହା ଖାବ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ବନ୍ଧୁ ! ପକ୍ଷୀମାତା ସନ୍ତାନର ମଙ୍ଗଳ
ନିମିତ୍ତ ଡମ୍ବ ଉପରେ ବସି ଉଡ଼ିପ ଦେଇଥାଏ । ସେହିପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ
ଖାବର ପରମ ମଙ୍ଗଳ ନିମିତ୍ତ ଦୁଃଖ ନୈରାଶ୍ୟ ରୂପରେ କେବେ
କେବେ ତାର ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ମୋର ନିଷ୍ଠୁର
ତାର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ନାହିଁ । ବରଂ ଏହା ପରମ ସ୍ନେହ ଓ କରୁଣା
ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଖାବର ପ୍ରତିଟି ବାସନା ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ ମୁଁ
ତତ୍ ତତ୍ ବସ୍ତୁ ରୂପରେ ତାହାର ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ସେ
ବାସନା-କଳ୍ପିତ ମନରେ ପ୍ରତି ବସ୍ତୁରେ ମୋର ଦର୍ଶନ ଲାଭ

କରିପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିନିମିତ୍ତ ଭୋଗାନ୍ତେ ମେଢ଼ି ବସ୍ତ୍ରର ଅମାରତା ଉପଲବ୍ଧ କରି, ପୁଣି ନୂତନ କୌଶସି ବସ୍ତ୍ରର ଆଳାଷା କରେ । ଏହିପରି ସେ ଜନ୍ମାନ୍ତର ମୃଷ୍ଟି କରେ । ମୋ ପ୍ରତି ଫେରି ମଧ୍ୟ ଚାହୁଁ ନାହିଁ । ତୁମେ ସତେ ଏହି ସମସ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କର । ମନେରଖ ମୋର ଦର୍ଶନ କଦାଚ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ” ।

* ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉପରେକ୍ତ ଉପଦେଶ ବାଣୀ ଶ୍ରବଣ କରି ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କିଛି ମାତ୍ର ଆଦୃତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ ରୁଷ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, ଯଦି ତୁମ୍ଭର କିଛି ଦେବାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ, ତେବେ ମୋ ପାଖରୁ ଚାଲିଯାଅ, ଦେବୀ କହିଲେ, ବହୁ ! ମୋର ଦର୍ଶନ କେବେ ବିଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ, ତୋତେ ବର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ନଚେତ୍ ମୋତେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କିଛି ଦେବାକୁ ହେବ, ଯାହାକି ତୁମ୍ଭ ପକ୍ଷରେ ହୁଏତ ଅଭିଶାପ ସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଏହା ଶୁଣି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରାଗିଯାଇ କହିଲେ—“ଏହି ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ଧରି ମୋର ଅନୁଗମନ କର” । ଏହା ବୋଲି ସେ ଗାନ୍ଧୋଡ଼ିଆନ କରି ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜଗଜ୍ଜନମା କହିଲେ ତାହା ହିଁ ହେଉ । କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଯଦି କେଉଁଠି ରହିବାକୁ କୁହାଯାଏ ମୁଁ ସେଇଠି ରହିବି । ଆଉ ଅଗ୍ରସର ହେବି ନାହିଁ । ଏହା କହି ସେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହେଲେ ଏବଂ ଅଲକ୍ଷିତରେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ନେଇ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଗମନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ରଜନୀ ପ୍ରଭାତ ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଉଷାର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକରେ ଅଦୂରେ ଅପେକ୍ଷାମାନ ଉତ୍ତର ସାଧକ

* ଉକ୍ତ ଅନୁବେଦକ ‘ନିଳାଚଳବାଣୀ’ରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ଗୋସାଇଁ ଠାକୁର ଦେଖିଲେ ଯେ, ସାଧକ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଫାସ୍ତିମାନ ଜ୍ୟୋତି ତେଜଃ ପୁଞ୍ଜି କଳେବରରେ ଡଳି ଡଳି ଅଗ୍ରସର ହେଉଛନ୍ତି । ପୁଣି ତାଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଟିଏ ସୁବୃହତ୍ ପ୍ରସ୍ତର ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରୁଅଛି, ଏହି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟାପାର ଦର୍ଶନ କରି ସେ ନିଶ୍ଚୟ କଲେ ଯେ, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସିଦ୍ଧି ଲଭରେ କୃତକୃତାର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ପୁଣି ଏହି ପ୍ରସ୍ତର ଶ୍ରେଣି ଶୂନ୍ୟରେ ଗମନ କରିବା ଗୋଟିଏ ଯୋଗ ବିଭୂତି ଭିନ୍ନ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, ସେ ‘ଗୁରୁଦେବ’, କହି ତାଙ୍କର ଅନୁଗମନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛିତ କରି ପୁନରାୟ ରୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

...୫୦୫...

ଚାରି

ପ୍ରଭାତ ହୋଇଯାଇଛି, ସମେ ବେଳ ବଢ଼ି ବାରେ ଲାଗିଲା । ସେହି ତେଜଃ ପୁଞ୍ଜି କଳେବର ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଅନୁଗମନ କରୁଛନ୍ତି ଧାବମାନ ଗୋସାଇଁ ଠାକୁର । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଯାଉଥିବା ପ୍ରସ୍ତର ଶ୍ରେଣି ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି ଚାହିଁ ରହିଲେ । କେହି କେହି ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଛୁଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏହିପରି ସାଧକଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତ କାଳରେ ଏକ କାଳୀ ମନ୍ଦିରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଉକ୍ତ କାଳୀ ମନ୍ଦିରରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୁରୁ ରହୁଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଗୋସାଇଁ ଠାକୁରଙ୍କୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛିତ କଲେ । ଉଭୟେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେବା ପରେ କାହାରୁ ଏକ ଅଶ୍ରବୀୟ ବାଣୀ ହେଲା, “ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଆଉ ଅଗ୍ରସର

ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ, ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡଟି ମନ୍ଦିର ଦ୍ଵାରରେ ବାଧା ପାଇଛି” । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ—“ଅପେକ୍ଷା କର” । ପୁନଶ୍ଚ ଅଗରିଷ୍ଠ ବାଣୀ ହେଲା—“ମୁଁ ରୁଲିଲି” । ପରକ୍ଷରେ ସେହି ସୁଦୃଢ଼ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ମନ୍ଦିରର ଅଦୂରରେ ଭୂପତ୍ତ ହେଲା । ଜଗଜ୍ଜନନୀ ଏତେକ୍ଷଣ ସାଧକଙ୍କ ଇଚ୍ଛାମତ ପ୍ରସ୍ତର ବନ୍ଧନ କରି ତାଙ୍କର ଅନୁଗମନ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଛଳନାମୟୀ ତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ରୁଲିଗଲେ । ନତୁବା ଯାହାର ଇଚ୍ଛାରେ ଅନନ୍ତ ଜଗତର ସୂଜନ-ପାଳନ-ଲୟ ସାଧିତ ହୁଏ ସେ କଣ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡଟିକୁ ମନ୍ଦିରର ଅଗ୍ରସ୍ଥ ଦ୍ଵାର ପଥରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇ ପାରି ନଥାନ୍ତେ ? ଅଥବା ସାଧକଙ୍କ ବହ୍ନିରାଗମନ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିପାରି ନଥାନ୍ତେ ? ସମସ୍ତ ହିଁ ତାଙ୍କରି ଇଚ୍ଛା । ଦେଖା ଦିଅନ୍ତୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଳନ କରି ରୁଲିଗଲେ ମନ୍ଦିରର ବୃଦ୍ଧ ପୁରୋହିତ ପୂଜା ନିରତ ଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅଲୌକିକ ବ୍ୟାପାର ଦର୍ଶନ ଓ ଶ୍ରବଣରେ ଅତି ମାତ୍ରାରେ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ଆଗନ୍ତୁକଦ୍ଵୟ ଯେ ମହାସାଧକ ସେ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ତାହାଙ୍କୁ ଯଥାସ୍ଥିତି ପୂଜା ସମାପନ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ପୁରୋହିତ ପୁଣି ଯିଏକି ପୂଜାର ଆୟୋଜନ କରୁଥିଲେ, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ତାଙ୍କୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆଣି ଦେବାକୁ କହିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଆଜି ସିଦ୍ଧି କରି ଅମୃତର ସନ୍ଧାନ ପାଇଛନ୍ତି । ସେହି ଅମୃତ ଆଜି ସେ ଜଗଦ୍ଵାସୀଙ୍କୁ ବିତରଣ କରିବାକୁ ଅଭିଳାଷୀ ହୋଇ ଏହି ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ କରୁଛନ୍ତି । ଦେଶୀକ ନିତ୍ୟ ପୂଜା ଭୋଗରାଗି ଯଥା ସମୟରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଦେଶୀକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଘାଷାର ନୈମିତ୍ତିକ ପୂଜା ସମାପନ

କଲେ । ତା ପରେ ସେ ଗୋସାଇଁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣକାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଜଣଙ୍କୁ ଘାସାଦାନ କଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳୀ ମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଏବଂ ଜଗଜ୍ଜନମାନଙ୍କ କଥିତ ଦୈଶବାଣୀ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ (ଗୋସାଇଁ ଠାକୁର, ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହିତ) ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସେମାନଙ୍କୁ ଘାସା ଦାନ କଲେ । ଏମାନେ ହେଲେ ଭବେଶ ଭାଇ, ରମେଶ ଭାଇ ଓ ରତନ ଭାଇ । ନଗମାନନ୍ଦ ଜୀବନରେ ଏହିମାନେ ବୋଧାନ୍ୟ, ସାରଦାନନ୍ଦ ଓ ଶାନ୍ତି ନାମରେ କୃପା ଲଭ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପୂର୍ବେ ହିତ ପୁଅ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଖୁବ୍ ଯୋରରେ କାନ୍ଦ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଚରଣରେ ପଡ଼ିତ ହୋଇ ତାଙ୍କର କୃପା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ମଧ୍ୟ ଅତିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଘାସା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏହି ବାଳକ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପରେ ବିଶେଷ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲଭ କରି, “ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଗିରି” ଏହି ଗୁରୁଦତ୍ତ ସନ୍ନ୍ୟାସ ନାମରେ ସମୟକ ପରିଚିତ ଥିଲେ ।

* “ଏହି ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚାନ୍ଦିକ ସାଧକ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ ରୂପରେ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲଭ କରିଥିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କ ସାଧନ ବଳରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପୂର୍ବ ଓ ଉତ୍ତର ବଙ୍ଗର ବହୁ ପରିବାର ତାଙ୍କୁ ଗୁରୁ ରୂପରେ ବରଣ କରିଥିଲେ । ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ବୋଲି ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ସେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ତାହା ସିଦ୍ଧିପୀଠ ନାମରେ କଥିତ । ନବଦ୍ୱୀପର ପଶ୍ଚିମରେ ‘ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତଲର ଘାଟ’ ପୂର୍ବସ୍ଥଳୀର ‘ବୁଢ଼ାମାର ଘାଟ’ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ । ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ଉଭୟେ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋଚନା ପୂର୍ବକ କାମାକ୍ଷା-

* ଉକ୍ତ ଅନୁଛେଦଟି ‘ମାଳାଚଳ ବାଣୀ’ ପୁସ୍ତକରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ପ୍ରୀତର ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି କାମାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ନିଜର ସାଧନ କରିଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ‘ଶାକ୍ତାନନ୍ଦ ତରଙ୍ଗିଣୀ’ ଓ ‘ତାଗ ରତ୍ନସ୍ୟ’ ନାମକ ଦୁଇଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ପୃଷ୍ଠାନନ୍ଦ ୧୫୭୧ ଖ୍ରୀ: ଅ: ର ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ‘ଶାକ୍ତନାମ’ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କଲେ ଓ ୧୫୭୭ ଖ୍ରୀ: ଅ: ରେ ‘ଶ୍ରୀ ତତ୍ତ୍ୱ ଚିନ୍ତାମଣି’ ନାମକ ବିଖ୍ୟାତ “ଝନ୍ଦନବଦ୍ଧ” ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାର ଉପାସନା ପଦ୍ଧତି ଲିଖିତ ଅଛି । ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ‘ଷଟ୍ଚନ୍ଦ୍ର ନିରୁପଣ’ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଷଷ୍ଠ ପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର । ପୁନଶ୍ଚ ‘ଶ୍ୟାମା ରତ୍ନସ୍ୟ’ ଗ୍ରନ୍ଥରେ କାଳୀ ଉପାସକମାନଙ୍କର ଆରୁର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ଅଛି । ପୃଷ୍ଠାନନ୍ଦଙ୍କ ରଚିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା—‘କଳାବଦ୍ଧ କାଳୀ ସହସ୍ରନାମ’, ‘କାଳିକାଦି ସହସ୍ର ନାମ’, ‘ସୁଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରଚୀକା’, ‘କାଳିକା ରତ୍ନସ୍ୟ’, ‘ଗଦ୍ୟବଲ୍ଲୀ’, ‘ତତ୍ତ୍ୱାନନ୍ଦ ତରଙ୍ଗିଣୀ’, ବାମନେଶ୍ୱର ଚନ୍ଦ୍ରର ‘ମହାସିପୁର ସୁନ୍ଦରୀ ମନ୍ତ୍ର’ ‘ନାମ ସହସ୍ର’ ଓ ‘ସୁଦ୍ଧୋଗ ଦର୍ପଣ’ ଇତ୍ୟାଦି । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ କାଳୀଚରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନାମକ ବିଖ୍ୟାତ ବୈଦାନ୍ତିକ ଓ ତାନ୍ତ୍ରିକ ପଣ୍ଡିତ ପୃଷ୍ଠା ନନ୍ଦଙ୍କ କୃତ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥର ଟୀକା ରଚନା କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ‘ଷଟ୍ଚନ୍ଦ୍ର ନିରୁପଣ’ର ଟୀକା ହିଁ ପ୍ରଧାନ” ।

ଏହି ଦିନର ଘାଟିତ ଶିଷ୍ୟଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋସାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପୃଷ୍ଠଚନ୍ଦ୍ର ଓରଫ୍ ପୃଷ୍ଠାନନ୍ଦ ପ୍ରଧାନ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଘାଷା-ଶିଷା ଦେଇ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସେଠାରେ ଗାନ-ହେଜନାଦି ସମାପନ କରି ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅପରାହ୍ଣରେ ଦର୍ଶନାର୍ଥୀଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟା ନିମ୍ନେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଅଧିକ ଜନ ସମାଗମ ପସନ୍ଦ କଲେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ସେ ଗର୍ଭର ବନ୍ଦରେ

ଗୋସାଇଁ ଠାକୁରଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେହି ସ୍ଥାନ ଡାକ କଲେ । ପରେ ଚନ୍ଦ୍ର ରାସ୍ତା ଓ କେଦାର ରାସ୍ତାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଶ୍ରୀ ପୁରରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଉପରେ ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରର ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି, ଏହା ତାଙ୍କା ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ରମନାର ପ୍ରାଚୀନ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାଳୀ ମନ୍ଦିର । ଏହି ମନ୍ଦିରଟି ଆଜି ମଧ୍ୟ ସଚ୍ଚାରିବେ ସ୍ୱ ମହିମା ପ୍ରକାଶ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଅଛି । ଏହି ମନ୍ଦିର ସନ୍ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ଅଦ୍ୟାପି ବିରଜମାନ ଥିବା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନଶୃଙ୍ଖଳ ଅଛି ଯେ, “ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗିରି” ନାମରେ ଜଣେ ସାଧୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତରଟି ଆଣି ଏଠାରେ ରଖିଛନ୍ତି । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ‘ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗିରି’ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ନାମର ଅପ୍ରତ୍ୟୁଷ ମାତ୍ର । ଏହି ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଆମ୍ଭତ ଏବଂ ତାହା ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁକ ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ଆଜି ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଅଛି । ନତୁବା ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ରମନାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶ ପଥର ସେଠାକୁ କେଉଁପରି ଆସିଲା ତାହାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଐତିହାସିକ ବା ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମନୋରାଜ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

...୪୦୪...

ପାଞ୍ଜି

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଶ୍ରୀପୁରକୁ ଆସିଲେ ସଙ୍ଗରେ ଗୋସାଇଁ ଠାକୁରଙ୍କୁ ନେଇ । ରାଜଧାନୀ ଏବଂ ରାଜ ପରିବାର ସହିତ ପୁରୁ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ସାଧନ ସିଦ୍ଧ ତେଜଃ-ପୁଞ୍ଜି କଲେବର ଦର୍ଶନ କରି ଲୋକେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ରଜା କେଦାର ରାୟ ସ୍ୱୟଂ ତାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଘାଷା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ତାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ଗୁରୁ ରାୟ ଧୂବରୁ କୁଳଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରୁ ଘାଷା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ସାଧନ ଭଜନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ନିକଟରୁ ଆବଶ୍ୟକ ଆଦେଶ-ଉପଦେଶାଦି ଗ୍ରହଣ କଲେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ରଜା ପରିବାରର ଅନେକ ତାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଘାଷା ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଗୋସାଇଁ ଭଞ୍ଜରାୟଂ ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଅଲୌକିକ ବ୍ୟାପାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥିଲେ, ତାହା କ୍ରମେ ଲୋକ ସମାଜରେ ପ୍ରସାର ପାଇବାରୁ ରଜାଧାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହୁ ଧର୍ମ ପିତାମାତା ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ତାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଘାଷା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଆନେକେ ରମନାର କାର୍ଯ୍ୟ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇ ଜଗନ୍ନାଥ କର୍ତ୍ତୃକ ଅମାତ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ଦେଖି ଆସିଥିଲେ । ଏଥିରେ ଲୋକଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଆହୁରି ଦୃଢ଼ତର ହେଲା । ରଜା କେଦାର ରାୟ ଶ୍ରୀପୁରରେ ଦଶମହାବିଦ୍ୟାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ସାଧନ ଭଜନର ଉତ୍ସାହ ଖେଳିଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀପୁରରେ ବହୁ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ରଜାନୁକୂଳରେ ବହୁ ଧର୍ମ ଚର୍ଚ୍ଚା ତଥା ଶାସ୍ତ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚା ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ଅଧିକାଂଶ ରଜାଙ୍କୁ କାଳର କରଳ ଗର୍ଭରେ ବିଲୀନ ହୋଇଅଛି । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିଥିଲେ ଓ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଗୋସାଇଁ ଠାକୁର ଘାଷି ଦିନ ସାଧନ ଭଜନ କରିଥିଲେ, ଏହି ଦୁଇ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ କେଦାର ରାୟ କର୍ତ୍ତୃକ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଦୁଇ ସ୍ଥାନ ଯଥାକ୍ରମେ “ବୃକ୍ଷର ତଳର ଠାଗଣ ଗ୍ରାମ” ଓ “ମାଂସୁଆରେ ଦଶମୁଖ ଗ୍ରାମ” ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ଦିରର ଧ୍ୱଂସ

ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୁଇ ସ୍ଥାନକୁ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ପୂର୍ବଦଳର
ନରନାରୀଗଣ ସେବା-ପୂଜାଦି କରିବା ପାଇଁ ଆସନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ
କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଏହି ଦୁଇଟି ସ୍ଥାନ ପୀଠସ୍ଥାନବତ୍
ପୂଜିତ ହେଉଅଛି ।

କେଦାର ରାୟଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ମିଳେ,
ତାହାର ଲେଖକଗଣ ସମସ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କୁ ଗୁରୁ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର
କରିଅଛନ୍ତି । ଜଣେ ଦୁଇ ଜଣ କିଛି ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି ।
ସେମାନେ ଗୋମାଙ୍କି ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ କେଦାର ରାୟଙ୍କ ଗୁରୁ ବୋଲି
ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନାନା ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ହିଁ
କେଦାର ରାୟଙ୍କ ଗୁରୁ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାହୋଇଅଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ
ଶ୍ରୀମଦ୍ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଭରଣୀ-ପ୍ରଣୀତ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ “ଲଘୁ
ଭରଣୀ”ରେ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କୁ କେଦାର ରାୟଙ୍କ
ଗୁରୁ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଅଛି । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରୁ କିମ୍ବଦାନ୍ତ
ନିମ୍ନରେ ଉଦ୍ଧୃତ କରାଗଲା—

“କେଦାର ଗୁରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ପ୍ରଦା ।
ଶିଳା ମବାହସ୍ତତ୍ ପ୍ରେମା ତାସେମା ନାୟିକା ହସ୍ତମ୍ ॥
ସ ସିଦ୍ଧୋ ନଗରେ କୃତ୍ୱା ସୁରପାନଂ ବିଧାନତଃ ।
ତତ୍ତ୍ୱେବ ପୁନରାସକ୍ତୋ ଡୋମଜାତ୍ୟା ତ ଯୋଷିତ ॥
ତତ୍ତ୍ୱେଷ୍ୟା ଭୈରବାନନ୍ଦୋଦ୍ଦନ୍ଦେ ଷଷ୍ଠାଂ ବିରୂପିଣଂ ।
ଆଦର୍ଶପୃଥୁଟ ଦଳେ ସିଦ୍ଧ ମନ୍ତ୍ରଂ ପ୍ରଦତ୍ତତଃ ॥
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦୋ ଗିରିଷ୍ଠେ ଧବ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ମବାପ୍ୟସଃ ।
ତାସମାସ ଧୟୁଲ୍ଲେଭେ ତାସେମା ପ୍ରସ୍ତର ହସ୍ତମ୍ ॥

ତାବେମେ ନାୟିକେ ତସ୍ୟ ବହନୋ ପ୍ରସ୍ରବସନମ୍ ।
 ଉଦ୍ଧୃଷ୍ୟ ଗମନ ସ୍ଥାନଂ ତଦଗ୍ରେହଗ୍ରେ ଚ ଜଗନ୍ନତୁଃ ॥
 ସବଙ୍ଗେ ଗତବାନ୍ ଶିଷ୍ୟଃ କେଦାର ରାୟ ସନ୍ନୟୋ !
 ଅଗ୍ନିତପ୍ରାଂ ସୁରାଂ ପୀଢ଼ା ସ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ମଦର୍ଶୟେତ୍ ॥
 କେଦାରସ୍ୟ ମନୋଭ୍ରାନ୍ତଂ ସୁରପ ଗୁରୁତା ପିନମ୍ ।
 ଦୁର୍କଟଞ୍ଚ ମନା ବୃଷଂ ପ୍ରସାଦେନ ଦଦାତୁ ସଃ ॥
 ଅଗ୍ନିତପ୍ର ସୁରପ୍ରାଂ ପ୍ରସାଦ ବହିଃ ଶେଜସା ।
 ଦତ୍ତା ବୃଷଃ ସ ନାମ ଭୂତ ପ୍ରୋଢ଼ାଗାଞ୍ଜେତ ତତ୍ପୁରେ ॥
 ପରେ ସାନ୍ତୋଳ ନଗରେ ଗତଃ ସ ନିଜ କାମ୍ୟୟା ।
 ବୃଷେତୁ ଅଭୂତଂ କର୍ମ ସାନ୍ତୋଳ ଧବ ବର୍ଣ୍ଣନେ” ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ତତ୍କାଳରେ କେଦାର ରାୟଙ୍କ ଗୁରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ
 ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ପ୍ରେମ ଭକ୍ତି ବଳରେ ତାରା ଓ ଉମା ଏହି ଦୁଇ
 ନାୟିକା ଦେବୀଙ୍କୁ ଶିଳା ବହନ କରାଇଥିଲେ । ସେହି ସିଦ୍ଧପୁରୁଷ
 ନଗରରେ ତାଙ୍କୁ କିଏ ମତରେ ସୁରପାନ କରି ପୁନରାୟ ଡୋମ
 ଜାଣିପା । ଏକ ରମଣୀ ପ୍ରତି ଆସନ୍ତୁ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ
 ଭୈରବାନନ୍ଦ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରି ସମୟରେ ବଟ ପଥରେ
 ସିଦ୍ଧମନ୍ତ୍ର ଲେଖି ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରାଇଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ତାହା ଦର୍ଶନ
 କରିବା ମାତ୍ରେ ଦବ୍ୟଜ୍ଞାନ ଲଭ କରିଥିଲେ, ପୁନରାୟ ସେ ତାରା
 ଦେବୀଙ୍କ ଆରାଧନା କରି, ତାରା ଓ ଉମାଦେବୀଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଦୁଇଖଣ୍ଡ
 ପ୍ରସ୍ତର (ଯନ୍ତ୍ର) ଲଭ କରିଥିଲେ ।

ତାରା ଓ ଉମାଦେବୀ ଦ୍ଵୟ ତାଙ୍କର ସାଧନାରେ ବଶୀଭୂତ
 ହୋଇ ପ୍ରସ୍ରବସନ ବହନ କରି ତାଙ୍କ ଅଗ୍ରେ ଅଗ୍ରେ ଗମନ

କରିଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ବଙ୍ଗ ଦେଶର ଶିଷ୍ୟ କେଦାର ଗୟଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଅଗ୍ନିତପ୍ତ ସୁରପାନ କରି ନିଜ ମାନ୍ଦାୟ ଦେଖାଇଥିଲେ । ଗୁରୁଦେବ ସୁରପାୟୀ, କେଦାରଙ୍କ ଏହି ତାପ ଦ ଯୁଗ୍ମ ମନୋଭ୍ରାନ୍ତ ଦୂର କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନିଜ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଦର୍ଶ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଅଗ୍ନିତପ୍ତ ସୁରପାବ ରୂପ ପ୍ରସ୍ରାବୀନଳ ଢେଙ୍କରେ ବୃକ୍ଷଟି ଦର୍ଶ୍ୟାତ୍ମକ ହେବାରୁ, ସେହି ସ୍ଥାନର ନାମ ‘ପୋଡ଼ାଗାଛ’ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ସାନ୍ତାଳ ନଗରକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ । ସାନ୍ତାଳ-ପତଙ୍କ ଲେଖାରେ ବୃକ୍ଷରେ ଯେଉଁ ଅଦ୍ଭୁତ କର୍ମ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।

କଥିତ ଅଛି ରାଜ ପରିବାରରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ବୃଦ୍ଧି ଦ୍ଵାରା ରାଜ ସଭାରେ ଅନେକ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସୁଯା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ ଫିମାଗତ ଭାବେ ତାଙ୍କର ଛିଦ୍ରାନ୍ଦେଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଅବଶେଷରେ କହିଲେ ଯେ ରାଜଗୁରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସୁରପାୟୀ । ସୁତରାଂ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଧର୍ମରୁ ବିରୂପ ହୋଇଛନ୍ତି । ସ୍ମୃତ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ସୁରପାୟୀର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଶତଗୁଣ ତପ୍ତ ସୁରପାନ । ଫଳେ ବିରୋଧ ଦଳ ବେଶ୍ ପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସେମାନେ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଜାଣିଲେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନଗରର ବାହାରେ ଏକ ଜାଣ୍ଡି ମନ୍ଦିରରେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନାଙ୍କ ସୁରପାନ କରୁଛନ୍ତି । ଫଳେ ସେମାନେ ରାଜ ଦରବାରରେ ତାଙ୍କ ନାମରେ ଅଭିଯୋଗ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଯଥା ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ, ଏହି ଦାବୀ ରାଜଦରବାରରେ ସମର୍ଥନ କରାଇ ନେଲେ । ରାଜା କେଦାର ରାୟ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଜାଣିଲେ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ମିଥ୍ୟା

ନୁହେଁ, ସୁତରାଂ ପ୍ରଜାନୁରଞ୍ଜନ ନମିତ୍ତ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତର ଆଦେଶ ଦିଆଗଲା । ସ୍ଥିର ହେଲା ଏକଶତ ବୋତଲ ସୁରା ଉତ୍ତପ୍ତ କରି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ପାନ କରାଯିବ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନିର୍ବିକାର ଚିତ୍ତରେ ରାଜାଦେଶ ମାନନେଲେ, ଯଥା ସମୟରେ ଶହେ ବୋତଲ ସୁରା ଉତ୍ତପ୍ତ କରି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ମୁଖରେ ନିମାଗତ ଢାଳି ଦିଆଗଲା । //

* “କଥିତ ଅଛି ଗୁରୁଙ୍କୁ ମଦ୍ୟାପାୟୀ ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରି ରାଜା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ମାନସରେ ମଦ୍ୟପାନ ସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ଏ କଣ ? ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ “ଦୁର୍ଘ” ରାଜା ପଚାରିଲେ, ସର ଧଡ଼ିବ ? ଉତ୍ତରରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ହଁ କଲେ । ରାଜା ଲହୁଣୀ ହେବ ? ଉତ୍ତର-ହଁ । ରାଜା ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରି ସତ୍ୟତା ଉପଲବ୍ଧ କଲେ । ମାତ୍ର ଲହୁଣୀରୁ ଢୁଙ୍ଗ ନ ବାହାରିବାରୁ ରାଜା ସନ୍ଦେହ କରି ପୁନରାୟ କାରଣ ପଚାରିଲେ, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ ତୁମେ ଘୃତ ହେବ ବୋଲି କହି ନଥିଲ ତ” ?

* ତାପରେ ସେ ଏହି ଅଗ୍ନିତପ୍ତ ସୁରାପାନ କରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରସ୍ରାବ ଯୋଗେ ଏହା ବାହାର କରି ଦେଲେ, ଏହି ସୁରା ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ଲାଗି ଗଛଟି ଫୋଡ଼ିଗଲା । ବହୁ ଜନଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଏହି ପରୀକ୍ଷା ହୋଇଥିଲା । ତଦନୁସାରେ ଏହି ଗ୍ରାମର ନାମ “ଫୋଡ଼ାଗାଛ” ହେଲା । //

ଏହି ପ୍ରାଚୀନ ପୁସ୍ତକ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଘଟଣା ଯେ ବହୁ ଅଂଶରେ ସତ୍ୟ, ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ସମକ୍ଷରେ ବିଦ୍ୟମୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନେକ ଜନଶ୍ରୁତି ଆଜି

* ଉକ୍ତ ଅନୁଛେଦଟି ‘ମାଳାଚଳ ବାଣୀ’ ପୁସ୍ତକରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । “ପୋଡ଼ାଗାଛ” ଗ୍ରାମ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିନୟପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ୩

ଯେଉଁମାନେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କୁ କେଦାର ରାୟଙ୍କ ଗୁରୁ ବୋଲି ମାନବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ବରଂ ଗୋସାଇଁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଗୁରୁ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ଏହି ଯେ; କେଦାର ରାୟ ଗୋସାଇଁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ବହୁ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ କରିଥିଲେ । ଅଦ୍ୟାପି ତାଙ୍କର ବଂଶଧର ଗଣ ଏହା ଭୋଗ ଦଖଲ କରୁଅଛନ୍ତି !

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ତାଙ୍କର ଗୁରୁ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ କରିଥିବା ସନ୍ଦେହ, କିନ୍ତୁ ସେହିପରି କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ, ଏହି ଯୁକ୍ତି ସଦ୍ଭଜରେ ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇପାରେ । ଗୋସାଇଁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ କେଦାର ରାୟଙ୍କ ପୁରୋହିତ ଥିଲେ । ସେ ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ସଂସାର ଲୋକଙ୍କ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରୟୋଜନ ଥିଲା । ସେଥି ନିମିତ୍ତ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଚାର ସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରସାନ୍ନରରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ସଂସାର ବିରକ୍ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଭୂସମ୍ପତ୍ତିର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିଲା । ସମ୍ପତ୍ତି ସନ୍ତୋଷ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଧର୍ମର ବିରୋଧୀ, ତାପରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ନଥାଏ । ସୁତରାଂ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଭୋଗ ଦଖଲ କରିବ କିଏ ? ଏହି ସମସ୍ତ କାରଣରୁ ହିଁ କେଦାର ରାୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ମିଳୁ ନାହିଁ ।

୧୧ କିନ୍ତୁ ଦିନ ଶ୍ରୀପୁରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ପରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଜଗନ୍ନାଥାଙ୍କର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ସ୍ମରଣ କରି ତାଙ୍କ ସହିତ ସଂସାର କରିବା

ବାସନାରେ ଶ୍ରୀପୁର ତ୍ୟାଗ କଲେ । ସେ ଗୋସାଇଁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ରାଜଶିଷ୍ୟ ନକଦାର ରାୟଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଉପଦେଶ ଦାନ କରି ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିଥିଲେ । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କ ଯାତ୍ରାରେ କେହି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତରାୟ ହେଲେ ନାହିଁ ।

...୫୦୫...

ଛଅ

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନର କିଛି ଦିନ ପରେ ଶ୍ରୀପୁର ରାଜ୍ୟର ଆନନ୍ଦମୟ ଚଣ୍ଡୋବନରେ ହଠାତ୍ ଅଶାନ୍ତର ଦାବାନଳ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ବାଲଭୂଞ୍ଜାର ଅନ୍ୟତମ ଇଶାଣୀ ବନ୍ଧୁ ଏବରେ ଶ୍ରୀପୁରକୁ ଆସିଲେ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟତମେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରରାୟଙ୍କ ବିଧବା କନ୍ୟା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀ ଓରଫ୍ ସୋନାମଣିଙ୍କୁ ଦେଖି କାମ-ମୋହିତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱାସଯାତକ ଶ୍ରୀମନ୍ତ ଖାଁର ସାହାଯ୍ୟରେ ସୋନାମଣିଙ୍କୁ ହରଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ଉପଲକ୍ଷେ କେଦାର ରାୟ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରି ଅନ୍ତରେ ଇଶାଣୀଙ୍କ ସିବେଶୀ ଦୁର୍ଗ ଅବରୋଧ କଲେ । ଏହା ଐତିହାସିକ ଘଟଣା, କଥିତ ଅଛି ସିବେଶୀ ଦୁର୍ଗ ଧ୍ୱଂସ ଓ ନଗର ଦଖଲ ପରେ କେଦାର ରାୟ ତତ୍ତ୍ୱାୟ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମଭୂମି ବାଘହଟରେ ପୂର୍ବ କଥିତ କାଳୀ ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ, ଯାହା କି ପରେ ଉକାୟୁତ କାଳୀ ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେଲା । ବୈଦେଶିକ ରାଜ୍ୟର ଅବରୋଧ ଓ ଆନ୍ତମଣ ଦେଶବାସୀ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ତାଙ୍କୁ ଉକାୟୁତ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ତତ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କାଳୀ ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଉକାୟୁତ କାଳୀ ଆଖ୍ୟା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଅଥବା ଆହୁର ମଧ୍ୟ

ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଏହି ସ୍ଥାନ ଜନସ୍ଥାନ ଓ ଜଙ୍ଗଲମୟ ହେଲା । ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶକୁ ଉକାୟତମାନେ ପୂଜା କରୁଥିଲେ—ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଫଳରେ ଦେଶଙ୍କ ଏହିପରି ଆଖ୍ୟା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିବ ।

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀଙ୍କ ହରଣ ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରବତ୍ସ ଦଶମହାବିଦ୍ୟାଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଧାରଣା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଅନାଦିରରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ କୃତ ସଙ୍କଳ୍ପ ହେଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଦେଶୀ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆଦେଶ କଲେ—“ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଉଥିବା ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ କର, ଅଧୁନା ଶୋକର ସମୟ ନାହିଁ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରି ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟତରେ ଗୁରୁତର ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅ” ।

ଏହି ଆଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ବଜା ଚନ୍ଦ୍ରବତ୍ସ କେଦାର ରାୟଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରୁ ପ୍ରତିନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ସଭର ରାଜଧାନୀକୁ ଫେରି ଆସିବା ନିମିତ୍ତ ଦୂତ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠର ଆଦେଶରେ କେଦାର ରାୟ ସିବେଶୀର ଯୁଦ୍ଧ ଅସମାପ୍ତ ରଖି ଶ୍ରୀପୁରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଚନ୍ଦ୍ରରାୟ କିନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀ ହରଣ ଜନିତ ଶୋକ ସହ୍ୟ କରି ନ ପାରି ୧୫୮୩ ଖ୍ରୀ.ଅ.ରେ ସେ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ତାଙ୍କର ଦେହ ତ୍ୟାଗ ପରଠାରୁ କେଦାର ରାୟଙ୍କୁ ନିମାଗତ ଯୁଦ୍ଧ ବିଗ୍ରହରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ମୋଗଲ ସେନାପତିଗଣ ଦୁଇବାର ପରାଜିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ୧୬୦୩ ଖ୍ରୀ.ଅ.ରେ ମହାରାଜ ମାନସିଂହଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ତୃଣସ୍ତ ଥର ପାଇଁ ଶ୍ରୀପୁର ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ମାନସିଂହ ଦୁଇ ଦ୍ୱାରା ନିମ୍ନଲିଖିତ ଯୁଦ୍ଧ ପଦ ସହ କେଦାର ରାୟଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗୋଟିଏ ଭରବାସ ଓ ଗୋଟିଏ ଶୃଙ୍ଗଳ ପଠାଇ

ଦେଇଥିଲେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—କେଦାର ରାୟ ବନ୍ଧ୍ୟତା ସ୍ତ୍ରୀକାର କଲେ
ଉତ୍ତମ ନଚେତ୍ ତରବାର ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

“ସି ପୁର-ମଦ-ବଙ୍ଗାଳୀ-କାକ-କୁଳୀ-ରୁକୁଳୀ,
ସକଳ ପୁରୁଷ ମେଡ଼ତ୍ ଗ୍ରାସାଓ ପଳାୟୀ ।
ନୟ-ଗଜ-ନର-ନୌକା କମ୍ପିତ ବଙ୍ଗଭୂମି,
ବିଷମ ସମରସି ହୋ ମାନସି ହଃ ପ୍ରୟାତ ॥

ଅର୍ଥାତ୍ ସି ପୁରବାସୀ (ସି ପୁର), ମଦବାସୀ
(ଆରକାନବାସୀ) ବଙ୍ଗ ବାସୀ (ବଙ୍ଗାଳୀ), କାକଦ୍ୱୀପ ଓ
ରୁକୁଳୀଦ୍ୱୀପବାସୀ ଓ ରୁକୁଳୀ ବାସୀ ସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟଗଣ ଦୁରକୁ
ପଳାୟନ କଲେ । ଅଶ୍ୱ, ଗଜ, ନୌକାରେଣା ଓ ପଦାତ୍ମକ ସୈନ୍ୟ
ଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗଭୂମି ପ୍ରକମ୍ପିତ କରି ସମରରେ ସି ହ ସ୍ୱରୂପ ମାନସି ହ
ଧାବିତ ହେଉଛନ୍ତି ।

କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ କେଦାର ରାୟ ତରବାସୀ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କଲେ
ଏବଂ (ସେହି ଦୁଇ ଦ୍ୱାର) ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରସାଓର ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

“ଭନଡ଼ି ନିତ୍ୟଂ କଷ୍ଟରଜ କୁନ୍ଦଂ,
ବିଭର୍ତ୍ତି ବେଗଂ ପବନାତି ରେକମ୍ ।
ଲଗେତ ବାସଂ ଗିରିରଜ ଶୃଙ୍ଗେ,
ତଥାପି ସି ହଃ ପଶୁରେବ ନାନ୍ୟଃ” ।

ଅର୍ଥାତ୍ ସି ହ ନିୟୁତ କଷ୍ଟରଜ କୁନ୍ଦ ବିଦ୍ୟାଣ୍ଡ କରେ । ସେ
ବାୟୁ ଠାରୁ ଅଧିକ ବେଗ ଧାରଣ କରେ, ସେ ପବନର ସବୋଜ

ଶୁଙ୍ଗରେ ବାସ କରେ । ଏହା ସତ୍ୟ ତଥାପି ସେ ପଶୁ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ ।

ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗଜା କେଦାର ରାୟ ମୋଗଲ ସେନାପତି ମାନସିଂହଙ୍କୁ ପଶୁ ରୂପରେ ଚିତ୍ରଣ କଲେ ।

ଦୁଇକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ କେଦାର ରାୟ ପୁନରାୟ ଯୁଦ୍ଧର ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ପୁରସ୍କୃତ ଗୋସାଇଁ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ କୁଗ୍ରହ ପ୍ରଶମନାର୍ଥେ, ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ କାଳିକା ଦେବୀଙ୍କ ବିଶେଷ ପୂଜାର ଆୟୋଜନ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ ମହାଶୟ ପୁରସ୍କାନ୍ତ କରି ପାନ ଶ୍ଵେତାକ୍ଷ ଶ୍ଵେତାକ୍ଷ ଆସି ପୂଜାରେ ବସିବା ଯୋଗୁଁ କେଦାର ରାୟ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଅବଜ୍ଞା ସୂଚକ କଥା କହିଲେ । ପୁରସ୍କୃତ ଏଥିରେ କ୍ରୋଧ ହୋଇ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା ମୃଣ୍ମୟୀ ଦେବୀଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ଆଘାତ କଲେ । ତାହା ଦ୍ଵାରା ଏହି ପ୍ରତିମା ଗାନ୍ଧାରୁ ଝର ଝର ରକ୍ତ ସ୍ରାବ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ହାୟ ହାୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଏହି ଘଟଣା ଭବି ଅମଙ୍ଗଳର ସୂଚନା କରୁଛି ଭବି ଭବରେ ମିତ୍ରମାଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଅତୀତର ଗୋସାଇଁ ଠାକୁର ପୂଜା ଅସମାପ୍ତ ରଖିଦେଇ କେଉଁଆଡ଼େ ଯେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧିତ ହେଲେ, ଆଉ କେହି ତାଙ୍କର ସନ୍ଧାନ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଏହି ଘଟଣାର କିଛି ଦିନ ପରେ ବିଶ୍ଵାସଯୋଗ୍ୟ ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରୀର ପରାମର୍ଶରେ ମାନସିଂହଙ୍କ ଜନୈକ ଅନୁଚର ଦଶମହାବିଦ୍ୟା ମନ୍ଦିରରେ ପୂଜାନିରତ କେଦାର ରାୟଙ୍କ ମସ୍ତକ ଛେଦନ କଲେ । କଥିତ ଅଛି କେଦାର ରାୟଙ୍କ ଛିନ୍ନ ମୁଣ୍ଡ ଭୂଲୁଣ୍ଡିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ “ଛିନ୍ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ” ଏହି ଇଷ୍ଟନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲା । କେଦାର ରାୟଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର

ରାଣୀ, ମନ୍ତ୍ରୀ, ରଘୁନନ୍ଦନ, ଶେଷକାଳୁ, କାଳୀଦାସ ଭାଲୁ ଓ କେଦାର ରାୟଙ୍କ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ ସେନାପତି ପ୍ରାନ୍ତସିଂହ ପ୍ରଭୃତି ମାନସ୍ତ୍ରୀକଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ ଚଳାଇଥିଲେ । ତାପରେ ମାନସ୍ତ୍ରୀକ ରାଣୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗୋଟିଏ ଦୂତ ପ୍ରେରଣ କରି ଅଥବା ଏହି ଲେକନପୁରାଣ ଯୁଦ୍ଧରୁ ବିରତ ହେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ରାଣୀ ଏଥିରେ ସମ୍ମତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଅନୁମତି ପାଇ ସେନାପତି, ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ବିଶ୍ୱନାଥ ପଦନଗଣ ମାନସ୍ତ୍ରୀକଙ୍କ ଶିବିରକୁ ଯାଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାକ୍ଷର କଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ରାଣୀ ଶ୍ରୀପୁରର ଅଧିଶୃଙ୍ଗ ରହିଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀ ରଘୁନନ୍ଦନ ଦାସ, ଚୌଧୁରୀ ବିଜୟପୁର, ସେନାପତି ରଘୁନନ୍ଦନ ଲେଲପୁର, ଶେଷକାଳୁ କାର୍ତ୍ତିକପୁର, କାଳୀଦାସ ଭାଲୁ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ରାମରାଜା ମୂଳ ଗ୍ରାମର ତାଲୁକା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ।

(ଆଇନ-ଇ-ଆକବରୀ)

...୫୦୧...

ସାତ

ପ୍ରିୟ ପାଠକଗଣ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ କେଦାରରାୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଐତିହାସିକ ଘଟଣା ପରିଚ୍ୟାପନ କରି, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରିଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରିବା । ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ସମେତ ରାଜା କମଳାକ୍ଷଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ଗମନ କଲେ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷିକରଣ କହନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସିପୁରା ଜିଲ୍ଲା ରାଜା କମଳାକ୍ଷଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ନାମାନୁସାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କୁମିଲ୍ଲା ସହରର ନାମ କରଣ ହୋଇଅଛି । କେହି କେହି କୁହନ୍ତି ରାଜା କମଳାକ୍ଷ ସିପୁରା ରାଜବଂଶର ଜଣେ ରାଜପୁରୁଷ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପୁଅ ଗୋବିନ୍ଦ

ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଆକବରଙ୍କ ନିକଟରୁ ‘ଲଲ’ ପଦସା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ବାରଭୁଞ୍ଜାର ପତନ ପରେ ଯେତେବେଳେ ବଙ୍ଗଦେଶ ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲା । ସେହି ସମୟରେ ରାଜା ଗୋବିନ୍ଦ ମୋଗଲ-ଦରବାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ବାଦସାହକୁ ବହୁ ମଣିରତ୍ନ ଉପହାର ପ୍ରଦାନ କଲେ । ବାଦସାହ କହିଲେ—‘ଏହିଲଲ, ଲଲଫରମାନ’ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ଏତେ ରତ୍ନ ଉପହାର ଦେଇଛି, ଏଣୁ ତାକୁ ‘ଲଲ’ ପଦସା ଦିଆଗଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ଦେଶକୁ ଫେରି ଏହି ‘ଲଲ’ ପଦସା ନିଜର ନାମ ସହିତ ସଂଯୋଗ କଲେ, ଶୁଦ୍ଧ ମଧୁର ହେବ ନାହିଁ ବିବେଚନା କରି ଅଥବା ‘ଲଲ’ ଶବ୍ଦ ଫରାସୀ ଶବ୍ଦ ଭାବି ଏହାର ସମାନାର୍ଥ ବୋଧକ ‘ମାଣିକ୍ୟ’ ଏହି ପଦସା ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଏହି ରାଜବଂଶରେ ‘ମାଣିକ୍ୟ’ ପଦସା ଚାଲି ଆସୁଅଛି ।

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମତେ ସ୍ଥାନ ଖୋଜି ଖୋଜି ଗୋମଙ୍ଗ ନଦୀର କୂଳେ କୂଳେ ଭ୍ରମଣ କରି ବର୍ତ୍ତମାନର କୁମିଲ୍ଲା ସହର ଠାରୁ କିଛି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ମୟୁନାମଙ୍ଗ ପାହାଡ଼ରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ପୂର୍ବେ ଗୋମଙ୍ଗ ନଦୀ ଏହି ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶ ଧୌତ କରି ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ପ୍ରାୟ ଦେଉ ମାଇଲ ଦୂରକୁ ଦୂଷ୍ଟ ଯାଇଛି । ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ ଡାଲି କେତୋଟି କାଳର ଝଞ୍ଜାବାତ ସହ୍ୟ କରି ମଧ୍ୟ ଆଜି ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ବୈକୁଣ୍ଠ ବାବୁ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗରେ ଏହି ପାହାଡ଼ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ସହସ୍ର ଶ୍ରମଣଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ ଥିଲା । ଏହି ସ୍ଥାନରୁ ବହୁ ଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରସାଦ ମିଳିଅଛି । ଏହି ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତତଃ ଯୁଗର ଗୌରବମୟ ଇତିହାସର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଉଅଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ମୟୂନାମଣୀ ପାହାଡ଼ ଓ ଲଲମାଈ ପାହାଡ଼ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନ ଅଛି, ଏହା ଖୋଲା ଗଲେ, ଅଞ୍ଚଳ ଇତିହାସର କେତେ ଗୌରବମୟ ଉପାଦାନ ଯେ ନ ମିଳିବ ତାହା କିଏ କହିପାରିବ ? ରାଣୀ ମୟୂନାମଣୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁ ପ୍ରକାର ମାସିକ ପର୍ବିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ହେଉଅଛି । ଏହାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏହି ସ୍ଥାନର ନାମ ମୟୂନାମଣୀ ହୋଇଅଛି । ମୟୂନାମଣୀ ଓ ଲଲମଣୀ ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଥିଲେ । ଏମାନେ ନାଥ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମୀନନାଥ-ଶିଷ୍ୟ ଗୋରଖନାଥଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଶିଷ୍ୟା ଥିଲେ । ଗୋରଖନାଥ ନିଜେ ଏଠାରେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଶିଷ୍ୟାଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ସାଧନ ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନା ଥିଲେ । ରାଣୀ ମୟୂନାମଣୀଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ସନ୍ତାନପ୍ରାପ୍ତି କରିଥିଲେ ।

‘ମୟୂନାମଣୀ ପାହାଡ଼କୁ ଆସି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ବେଢ଼ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲେ । ତାଙ୍କର ମନେ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଜଗଜ୍ଜନନୀ ଯେଉଁ ମନୋରମ ସ୍ଥାନ କଥା କହିଥିଲେ ସେ ସେହି ସ୍ଥାନର ନିକଟତର ହୋଇଅଛନ୍ତି । ନତୁବା ତାଙ୍କ ମନରେ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ହେଉଛି କାହିଁକି ? ସେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଦୂର ଦୂର ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ସତରେ ସ୍ଥାନଟି ବେଢ଼ ମନୋରମ । ଚାରି ଦିଗରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ପଥର ବହୁ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଅଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଖର ସ୍ରୋତା ଗୋମଣୀ ନଦୀ ପ୍ରବାହୀତା । ପଥର ଗୁଡ଼ିକ କେଉଁଠି କେଉଁଠି ଯୁକ୍ତ ବୃହତ୍ ଲତାଗୁଳ୍ମ ଦ୍ୱାରା ଅଚ୍ଛାଦିତ । କେଉଁଠି କେଉଁଠି ପରିସ୍କାର ମୃଣ୍ମୟ ସ୍ତମ୍ଭବତ୍ ସବୁଜ ଘାସରେ ଅଗ୍ରଦିତ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନଦୀର କୂଳେ କୂଳେ ଗୋଟିଏ ପରେ

ଗୋଟିଏ ପଥର ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସ୍ଥାନଟି ଯଥାର୍ଥରେ
ମନୋରମ । ସେ କେଉଁ ପ୍ରକାରେ ଜଗଜ୍ଜନମାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ପାଇବେ,
ତାହା ହିଁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ପାହାଡ଼ସ୍ଥ ବନ
ଜଙ୍ଗଲରେ ମନୁଷ୍ୟ ଭକ୍ଷ୍ୟ ଫଳ ମୂଳାଦି ମିଳିବ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ ।
ସୁତରାଂ ଦେହ ଧର୍ମ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଲୋକାଳୟର ପ୍ରୟୋଜନ ।
ନିକଟରେ କୌଣସି ଲୋକାଳୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହେଉନାହିଁ, ଏହିପରି ସେ
କ୍ରମାଗତ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଲୋକାଳୟର ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ ।

...୪୦୪...

ଆଠ

କିଛିକ୍ଷଣ ଧରି ନଦୀ ଝରରେ ଭ୍ରମଣ କରି କରି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ
ଗୋଟିଏ ଘାଟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଏଥିରୁ ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ଯେ
ନିକଟରେ ନିଶ୍ଚୟ ଲୋକାଳୟ ଅଛି । ସେ ବିଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି
ଦେଖିଲେ ଯେ, ନଦୀର ଅପର ଝରରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଘାଟ ଅଛି ।
ଏହା ଗୋଟିଏ ଯାତାୟୁତ ଘାଟ ବୋଲି ମନେ କଲେ । ସେ ଘାଟର
ଜଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ହସ୍ତପଦାଦି ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରି ବିଶ୍ରାମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ଉପବେଶନ କଲେ । ଏବଂ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ—ଘାଟ
ଯେତେବେଳେ ଅଛି, ତେବେ ନିଶ୍ଚୟ ନିକଟରେ ଲୋକବସତି
ଥାଏ । ହୁଏତ ଶୀଘ୍ର ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ମଧ୍ୟ
ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ବା ତାଙ୍କର ମନୋରାଜ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ହେବାର ସମ୍ଭାବନା କେଉଁଠି ?

ଜଗଜ୍ଜନନୀ କେଉଁ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଳନ କରିବେ, କେଉଁଠାରେ କପରି ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଦେଖା ଦେବେ, ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରେ ସେ ଚିହ୍ନି ପାରିବେ କି ନାହିଁ, ଇତ୍ୟାଦି ଚିନ୍ତାରେ ଗଣ୍ଡର ଭାବରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଏହି ଭାବରେ କେତେ ସମୟ ଅତିବାହିତ ହେଲା । ଏ ଭିତରେ ହୁଏତ ସେ କିଛି ସମୟ ତନ୍ମୁଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତନ୍ମୁଚ୍ଛନ୍ନ ପରେ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ନୟା ବସରେ ନିପତିତ ହେଲା । ସେ ଦେଖିଲେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ନୌକା ଅଗରପଟରୁ ଏପଟକୁ ଆସୁଅଛି । ଆହୁର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ, ନୌକାରେ କୌଣସି ଆରୋଗୀ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ନାବିକ ଏକାକୀ । ନୌକା ଡ଼ମ ଡ଼ମ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ବିତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ — ନାବିକ ପୁରୁଷ ଦୁହେଁ, ରମଣୀ, ଯୁବତୀ-ଅପୁରୁଷ ରୂପ ଲବଣ୍ୟବତୀ ! ଡ଼ମ ନୌକା ଆହୁରି ନିକଟସ୍ଥ ହେଲା ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ଡାହାଣରେ ଲାଗିଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଦେଖିଲେ ରମଣୀ ଯଥାର୍ଥରେ ଅନୁପମ ସୁନ୍ଦରୀ ଏବଂ ଶୋଭିଣୀ । ହସ୍ତରେ କାତ ଧରି ନୌକା ଉପରେ ସେ ମନୋରମ ଠାଣିରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ, କି ଅପୁରୁଷ ସେ ମୂର୍ତ୍ତି ! ପରିହୃତ ବସନାଞ୍ଚଳ କଟି ଦେଶରେ ବେଷ୍ଟିତ । ଆଲୁକାୟିତ ଭ୍ରମର କୃଷ୍ଣ କେଶ ଦାମ ପୃଷ୍ଠ ଦେଶରେ ପଡ଼ି କି ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟ ପୃଷ୍ଠି କରୁଅଛି । “ଗୁରୁ ଉରୁ ଗୁରୁ ଉରୁ ନିବଡ଼ ନିତମ୍ବା”, ତାମ୍ବୁଳ ରାଗ ରଞ୍ଜିତ ଅଧରରେ ମୃଦୁମନ୍ଦ ହସ । ସେହି ହସରେ ଭୁବନ ଭୁଲିଯିବ । ମୁନିଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟ ମନ ବିଚଳିତ ହୋଇଯିବ । ରମଣୀ ହସି ହସି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କହିଲେ — “ପଥକ, ପାରି ହେବ କି” ? କି ଅପୁରୁଷ ବାକ୍ୟ ଭଙ୍ଗୀ ! କି ଅପୁରୁଷ ରୂପ ମାଧୁରୀ !! ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନିବାକ୍-ନିଷ୍ପନ୍ନ ଭାବରେ ସେହି ରୂପ ମାଧୁରୀ ପାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରମଣୀ ମଧୁର ହାସ୍ୟରେ

ପୁଣି ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ—“କଣ ପଥକ ପାରି ହେବ” ? ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ—“କିଏ ତୁମେ” ? ଉତ୍ତର ହେଲା—“ମୁଁ କୈବର୍ତ୍ତ କନ୍ୟା” । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! କୈବର୍ତ୍ତ କନ୍ୟା ! ଏହି ରୂପ କ’ଣ ସାମାନ୍ୟ କୈବର୍ତ୍ତ ରମଣୀ ପଦ୍ମ ସମ୍ଭବ ହୁଏ ? ଏହା ଯେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକବାରେ ଆନୁହର କର ପକାଉଛି । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଦୃଢ଼ ସ୍ଵରରେ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ—“ତୁମର ନିବାସ କେଉଁଠି” ? କାହାର ରମଣୀ ? ମଧୁର ହାସ୍ୟ ସହକାରେ ରମଣୀ ଉତ୍ତର କଲେ—“ଓଃ ଠାକୁର ! ସାତ ପୁରୁଷର ପରିଚୟ ଦେଇ ତୁମକୁ ପାରି କରିବାକୁ ହେବ ? ବେଶ୍ ଶୁଣ, ଏହି ଦେଶ, ବଡ଼ ପାହାଡ଼ଟି ପାଖରେ ଯେଉଁ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ଟି ଅଛି ସେଠାରେ ମୋର ଘର । ମୋର “କେହି ନାହିଁ । ଏହି ଘାଟରେ ପାରି କରିବା ହେଲା ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ । ହେଲା ତ ଏଥର ଚାଲି” । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ—“ମୁଁ ତ ତୁମକୁ ଡାକି ନାହିଁ” । ଓହ୍ଲା ସେହି କଥା, ସମସ୍ତେ କଣ ଡାକନ୍ତି ? ନ ଡାକିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆସେ । ଘାଟରେ ଆସି ବସିଲା ମାସକେ ମୁଁ ଜାଣିପାରେ ଏହି ଲୋକ ପାରି ହେବେ” । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନିବାକୁ ନିଶ୍ଚଳ ନେତ୍ରେ ସେହି ମହମାମଣ୍ଡିତ ରମଣୀ ମୁଖି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହଲଚଲ ନାହିଁ, ଯେଉଁଠାରେ ଯେପରି ବସିଥିଲେ ସେଠାରେ ସେହି ଭାବରେ ହିଁ ବସି ରହିଲେ ଆଉ ଉଠିଲେ ନାହିଁ । ଦେଶ-କାଳ-ପାସଙ୍ଗାନ ଓ ପାରିପାର୍ଶ୍ଵିକ ଅବସ୍ଥା ସମସ୍ତ ବିସ୍ମୟ ହୋଇଗଲା । ରମଣୀ ତାଙ୍କୁ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ଘାଟକୁ ଅବତରଣ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ହାତ ଧରି ଆକର୍ଷଣ ପୂର୍ବକ କହିଲେ—“ଗୁଲ ଠାକୁର, ବେଳ ଗଲଣି, ପାରି ହେବ ପର” ? ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ତତୋଧିକ ବିସ୍ମୟାବସ୍ଥା ହୋଇ କହିଲେ “ଏ କଣ, ତୁମେ ମୋତେ ପାରି କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏତେ ବ୍ୟଗ୍ର କାହିଁକି ? ପୁଣି ହାତ ଧରି ଟଣାଟଣି କରୁଛ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ” !

ରମଣୀ ବେଶ ସପ୍ତତିର ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ--“ଏବେ ଧୂଣି
ଏପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଣ ? ହାତ ଧରି, ପାଦ ଧରି, କୋଳ କରି,
କାନ୍ଦକରି ପ୍ରତିଦିନ ମୁଁ କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ପାରି କରୁଛି । ଚାଲ
ଉଠ” । ରମଣୀର ଆକର୍ଷଣରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମନ୍ତ୍ର ମୂର୍ଚ୍ଛବତ୍ ଉଠି ଠିଆ
ହେଲେ । ସେ କିଏ, କେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନରେ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି,
ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥଳ କେଉଁଠାରେ, କିଛି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ,
କିଛି ସମୟ ପରେ ମନହେଲା, ଯେପରି ତାଙ୍କର ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥଳ
ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସଫଳ ହେବାର ଉପକ୍ରମ ହେଉଅଛି ।
କିନ୍ତୁ ଲୋକଲୋଚନରେ ଏହି ଦୁର୍ଗ୍ୟ ଅଶାବ ଅସଙ୍ଗତ ବୋଧ ହେଲେ
ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ସେହି ଚିନ୍ତା କରିବାର ଶକ୍ତି ନଥିଲା ।
ସେ ଯନ୍ତ୍ର ରୁକିତବତ୍ ରମଣୀର ହାତ ଧରି ନୌକାକୁ ଉଠିଲେ ।
ନୌକା କୁଳ ଛୁଡ଼ିଲା । ନୌକାରେ ବସି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରମଣୀଙ୍କୁ
ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ—ନିକଟରେ ଲୋକାଳୟ ଅଛି କି ନାହିଁ ? ରମଣୀ
କହିଲେ “ସେହି ପାରରେ ମୋ ଘରର କିଛି ଦୂରରେ ଆହୁର ପୁଣି
ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଘର ଅଛି । ଏ ପାରରେ ଗ୍ରାମ କିଛି ଦୂରରେ,
ପ୍ରାୟ ଏକ କୋଶ ପଥ ହେବ” । ଫଳେ ନୌକା ଶରରେ ଆସି
ଲଗିଲା, ରମଣୀ ନୌକାଟିକୁ କୁଳରେ ବାନ୍ଧି ଆଗସ୍ଥକୁ ଡାକିଲେ—

“ଆସନ୍ତୁ ଠାକୁର, ଓହ୍ଲାଇବ ନାହିଁ” ? ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ
ଓହ୍ଲାଇଲେ । ରମଣୀ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିବାକୁ ଲଗିଲେ, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ
ତାଙ୍କର ଅନୁଗମନ କରିବାକୁ ଲଗିଲେ । ଫଳେ ଉଭୟେ ଅନତି
ଦୂରର ଏକ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କୁଟୀରରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ
ହେଲେ । ଏହା ହିଁ ଏହି ରମଣୀର ପୂର୍ବ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଗୃହ । କୁଟୀରରେ
ଦୁଇ ତିନିଶେ ମାସ କୋଂସ । ଗୋଟିଏ ଶୟନ କୋଂସ ଅପରଟି

ରବିନଶାଳା ଓ ଭଣ୍ଡାର ଗୃହ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଚୂଙ୍ଗାପୁଟି ଗାଈ ରଖିବା ଘର । କୁଟୀରଟି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଚାରି ଦିଗରେ ବିବିଧ ଫଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃକ୍ଷ । କିଛି ଶାକସବ୍ଜର ବଗିଚା । ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୃହସ୍ଥର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାହ୍ୟ କିଛି ଅଭାବ ନଥିଲା । ଅଗଣାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ରମଣୀ କହିଲେ, “କଣ ଠାକୁର, କେଉଁଠାକୁ ଯିବ” ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ, “ଆପାତତଃ ଏଠାରେ” । “ଏ କଣ ଠାକୁର ! ମୋ ଘରେ କୌଣସି ପୁରୁଷ ଲୋକ ନାହାନ୍ତି, ଲୋକେ କଣ କହିବେ?” “ସେହି ଅଭାବ ମୁଁ ପୂରଣ କରିବି । ଲୋକେ ତ ଦେଖୁନାହାନ୍ତି, କିଏ କଣ କହିବ?”

“ବେଣୀ ଲୋକ ଏଠାରେ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଘର ପାହାଡ଼ ଆଉ ପାଖରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏଇଟା ହିଁ ଆମର ଗ୍ରାମ । କିଛି ଦୂରରେ ଦୁର୍ଗାପୁର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗ୍ରାମ । ସେଠାରେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ବାସ । ଆମର ଜମିଦାରଙ୍କ ଘର ସେଠାରେ” ।

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ, “ବେଶ୍, କାଲି ଜମିଦାରଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ କହି ଏଠାରେ ସ୍ଥାୟୀ ବସବାସର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବ” ରମଣୀ---“ତୁମେ କେଉଁଠାକୁ ଯିବ କହିଲ ନାହିଁ ଯେ” ?

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ---“ମୁଁ ଜଣକର ସନ୍ତାନରେ ଆସିଛି । ସେ ଏଠାରେ ହିଁ କେଉଁଠାରେ ଲୁଚ୍‌କାୟିତ ଭାବରେ ଅଛି । ତେଣୁ ମୋତେ ଏଠାରେ ରହିବାକୁ ହେବ, ଅନ୍ତତଃ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ଦେଖା ନ ପାଇଛି” । “ତା ହେଲେ ଆଜି ନିତାନ୍ତ ଏଠାରେ ରହିବେ ନା କଣ?” ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ---“ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଗଲାଣି ଯେତେବେଳେ, ଲୋକେଠାରେ ଆଶ୍ରୟ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଦରକାର” ।

“ତେବେ ଉଠି ଆସି ବାରଣ୍ଡାରେ ବସ” । ଏହା କହି ରମଣୀ ଗୃହ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଶୀତଳା ପଟୀ ଆଣି ବାରଣ୍ଡାରେ ବସିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ତାହା ଉପରେ ବସିଲେ । ବସି ବସି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ରମଣୀ ଅତି ସତ୍ତ୍ୱର ବିବିଧ ଗୃହକର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରି ଯାଉଛନ୍ତି, ହମେ ଗୋ ସେବା, ଗୋ ଦୋହନ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ରମଣୀ ଫରା ପାପ ଜାଳିଲେ । ଭୁଲସୀ ମୂଳରେ ପ୍ରଘାପ ଦେଲେ । ପରେ ରଚନ ଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ରଚନର ଆୟୋଜନ କଲେ । ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରୁ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଡାକିଲେ “ଆସ ଠାକୁର, ପାକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ, ନିଅ, ହାତ, ମୁହଁ ଜଳରେ ଧୋଇଦିଅ” । ଏହା କହି ଗୋଟିଏ ଘଟି ଜଳ ଆଣିଦେଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ହାତ ମୁହଁ ଧୋଇ ରଚନ ଗୃହକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଲେ । ଆୟୋଜନର ଶୃଙ୍ଖଳା ଦେଖି ଠାକୁର ବେଶ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ କଲେ । ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଏହି ରୂପରେ ସୁସଜ୍ଜିତ ଥିଲା ଯେ, ତାଙ୍କୁ କିଛି ଖୋଜିବାକୁ ବା ଜିଜ୍ଞାସା କରିବାକୁ ହେଲାନାହିଁ । ଯାହାହେଉ, ଅତି ସତ୍ତ୍ୱର ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ଯଥାସମ୍ଭବ ଉତ୍ତମ ଗୋଜନ ବ୍ୟାପାର ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଏଥର ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୟନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ମଧ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ । ରମଣୀ ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ଶଯ୍ୟା ରଚନା କଲେ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ବାରଣ୍ଡାରେ ଶୟନ କଲେ । ଗୃହ ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଲା । କାହାର କୌଣସି ପ୍ରକାର ସଙ୍କୋଚ ବୋଧ ହେଲା ନାହିଁ । ଶଯ୍ୟା ଗ୍ରହଣ କରି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ରମଣୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖ ପରିଚୟ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ । ରମଣୀ ଯେଉଁ ପରିଚୟ ଦେଲେ, ତାର ସାର ମମ୍ମ ଏହି---ତାଙ୍କର ସମ୍ଭାରରେ କେହି ନାହିଁ । ପିତା ଘନନାଥ ଏହି ଘାଟରେ ପାରି କରି ଶବ୍ଦକା ନିବାହ କରୁଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ଦିନ ହେଲା ସେ ଦେହତ୍ୟାଗ କରି

ଅଛନ୍ତି । ମାତା ତାଙ୍କର ଶୈଶବରେ ହିଁ ମରିଯାଇଛନ୍ତି । ନିକଟ
ଆତ୍ମୀୟ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଜ୍ଞାତଗଣ ପିତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ନେଇଛନ୍ତି ।
ମଝିରେ ମଝିରେ ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ପାରି କରନ୍ତି । କୌଣସିମତେ
ସଂସାର ଚଳିଯାଉଛି । ପିତୃମାତୃସ୍ଥାନା ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା
ବିବାହ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏଥର ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ପାଳି । ଆମ୍ଭ ପରିଚୟ
ପ୍ରଦାନ କାଳରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଅନେକ କିଛି ଗୋପନ କରି
ଦେଇଥିଲେ । ଅବଶେଷରେ ଏଠାକୁ ଆସିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
କିଛି ନ କହି ଗୋପନ ରଖିଲେ । ରମଣୀ ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲେ,
“ନା ଠାକୁର; “ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଗିରି ଗିରିନ୍ଦ୍ର ସୁତାୟା ବକ୍ରାମୃତଂ
ବାଞ୍ଛତି” । କେଉଁ କଥାଟା ତୁମ୍ଭର ଠିକ୍ ? ଏହି କଥା ଶୁଣିବା
ମାତ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ତମକି ଉଠିଲେ, ଭାବିଲେ ତାଙ୍କର ଏହି
ଗୋପନ କଥା ତ ଆଉ କେହି ଜାଣି ନାହାନ୍ତି, ଏହି ରମଣୀ କିପରି
ଜାଣିଲେ ? ରମଣୀ କଣ ସବୁଜ୍ଞ ? ନା, ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦାମ ବାସନା
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଜଗଜ୍ଜନନୀ ଏହି ମୂର୍ତ୍ତି ପରିବ୍ରତ୍ତ କରିଛନ୍ତି ?
ଜୀବର ବାସନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ, ସନ୍ତାନକୁ ଅନ୍ୟାୟରୁ ରକ୍ଷା
କରିବାକୁ, ମା ମହାମାୟା ଆମର କେତେ କୁସୈଦ ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ
ନ କରନ୍ତି ! ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଏହିପରି ଚିନ୍ତାକୁଳ ଓ ନିରୁତ୍ତର ଦେଖି,
ରମଣୀ ମୃଦୁସଂହାସ୍ୟରେ କହିଲେ “ନିତ୍ୟେବା ସା ଜଗନ୍ନୁର୍ତ୍ତିଃ” ।
ଆଉ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଉଠି ଧାଇଁଯାଇ ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ
ପ୍ରବେଶ କଲେ । ରମଣୀ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ତାଙ୍କର
ହସ୍ତଧାରଣ କରି କହିଲେ---“ଆସ ସାଧକ ତୁମ୍ଭର କୌଣସି
ବାସନା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିବ ନାହିଁ” । ଏହା କହି ତାଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ରେ
ବସାଇଲେ । ରମଣୀଙ୍କ ସ୍ପର୍ଶ ମାତ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଆନନ୍ଦ ଓ ବିସ୍ମୟରେ

ଏତେ ଅଧର ହୋଇଗଲେ ଯେ ଆଉ ତାଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ହେଲନାହିଁ । ଅବରତା ଭାବେ ନୟନବାର ବର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ଓ ନିବାକ୍ ହୋଇ ବସି ରହିଲେ । ଯେପରି ତାଙ୍କର ଅଙ୍ଗ ସଞ୍ଚାଳନ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ତିରୋହତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନିନ୍ଦିତ କି ଜାଗ୍ରତ, ସେ ସ୍ୱର୍ଗରେ କି ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ କି ନର୍କରେ କିଛି ସ୍ଥିର କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ରମଣୀ ଚର ପରିଚିତା ପରି ସ୍ନେହର ସହିତ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ହାତ ବୁଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏତେ ଆଦର, ଏତେ ଯତ୍ନ, ଏତେ ସେବା ଓ ଶୁଶ୍ରୂଷା ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଜୀବନରେ କେବେ ସୁଦ୍ଧା ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ରମଣୀ କହିଲେ ..“ଠାକୁର ! ବଡ଼ ବିଚଳିତ ହୋଇଅଛ, ନାହିଁ ? ଆଛୁ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ କହୁଛି ଶୁଣ” । ..

“ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ଥିଲେ । ବେଶ୍ ସୁଖ ସୁସ୍ଥରେ ସେମାନଙ୍କର ଦିନ କଟୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଜୀବନ ତ କାହାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ନୂତନ ଜୀବନର ଆସ୍ବାଦ ପାଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ! ଦିନେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଗୋଟିଏ ଶିଆଳ ହେଲା, ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଓ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିମାନଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲେ “ଦେଖ, ଏଠାରେତ ଆମେ ପରମ ସୁଖରେ ବହୁକାଳ ବାସ କରୁଛେ, ଭଲ ଥରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ବୁଲି ଆସିବା” । ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଯିବା କଥାରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରେ ବେଶ୍ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଗଲା । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ ? ଅବଶେଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରସାବ କଲେ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତାର ବାପାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଉ, ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିମାନେ ସେମାନଙ୍କର ମାମୁଁଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବେ ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ କିଛିଦିନ ପରେ ତାର ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ଯିବ ।

ସମସ୍ତେ ତଳ କେତେକ ନାନାସ୍ଥାନୀ ହୋଇ ପୁଣି ଆସିଯିବେ । ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ ଏହି କଥା ଶୁଣି, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ହସି ଉଠିଲେ “ସମସ୍ତେ କହିଲେ ..ତା ହେଲେ ତ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ମିଳିବେ ହେବା” । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଟିକିଏ ନିବୋଧକ ପରି ଛଳନା କରି କହିଲେ...“ତାହା କିପରି ହେବ ? କିଏ ଯିବ ବାପଘର; କିଏ ଯିବ ମାମୁଁ ଘର, କିଏ ଯିବ ଶୁଶୁର ଘର...ଗୋଟିଏ ଯାଗାକୁ ତ ଯିବେ ନାହିଁ” ? ଏଥିରେ ବେଶ ନିସର ବେଳ ଉଠିଲା, ଏହି ହାସ୍ୟ ପରିହାସରେ ପ୍ରସ୍ତାବ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଗୁହଣୀ ସଭର ଭାର ବାପା ଘରକୁ ଶୁଳିଗଲେ । ବାଳକ-ବାଳିକା ମାନେ ଫମେ ଫମେ ସେମାନଙ୍କ ମାମୁଁଙ୍କ ଘରକୁ ପାଇ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଗୁହଣୀ ବାପା ଘରକୁ ଆସି ବେଶ୍ ହସ ଖସିରେ ଦିନ କାଟିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଚିତ୍ତେଷ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନାହିଁ, ବାପାଙ୍କ ଆଦରର ଝିଅ ଆଳସ୍ୟ ଓ ଆମୋଦରେ ଦିନ କଟାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୁଅ ଝିଅଙ୍କ ଖୋଜ ଖବର ନେବା ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲା ନାହିଁ । ପୁଅ ଝିଅମାନେ ମଧ୍ୟ ବାପା ମାଙ୍କର ଶାସନର ଅଗ୍ରବରୁ ବେଶ୍ ଚଗଲା ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସଥେଜ୍ଜା ଭାବରେ ନାନା ଖେଳ ଖେଳରେ ଦିନ କଟାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ! ଘରର କଥା ସମସ୍ତେ ଭୁଲିଗଲେ । ଘରକୁ ଯିବାର ନାଁ ମଧ୍ୟ ଧରିଲେ ନାହିଁ । ବେଶ୍ ସୁଖରେ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେଖିଲେ, ପୁଅଝିଅମାନେ କେହିହେଲେ ତାଙ୍କର ନାଁ ସୁଦ୍ଧା ମନେ ପକାଉ ନାହାନ୍ତି । ଘରର କଥା ମଧ୍ୟ କାହାର ହେଲେ ମୋଟେ ମନେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କୁ ଥରେ ଶୁଶୁର ଘରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଅଗତ୍ୟା ସେ ମଧ୍ୟ ଶୁଶୁର ଘରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ସେ ଶୁଶୁର ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ । ଶୁଶୁର ଘରକୁ ଆସି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେଖିଲେ, ପରିବାର

ବା ପୁଅଝିଅମାନଙ୍କର କାହାଣୀ ମଧ୍ୟ ଘରର କଥା ମୋଟେ ମନେ ନାହିଁ, ଘରକୁ ଯିବାର ଲଗ୍ନ ତ ଦୁଇର କଥା ଘର କଥା ସେମାନେ ଏକବାରେ ଭୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି, ମାମୁଁ ଘର ଝିଁ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଘର ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ସେ ଅନେକ ବରି ଗୃହିଣୀକୁ ବୁଝାଇଲେ । ଗୃହିଣୀ ପୁଅ ଝିଅକୁ ନେଇ ଘରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । କୋଳରେ କାଶ କରି ବୋହୂ ନେଇଯିବ ଏହିପରି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏଥର ପୁଅ ଝିଅ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ... ‘ଗୁଲ ବାବା, ଘରକୁ ଗୁଲ, ଗୁଲ ମା, ଘରକୁ ଗୁଲ, ଏହା ତୁମ୍ଭର ଘର ନୁହେଁ । ତୁମ୍ଭର ଘର କେତେ ସୁନ୍ଦର, କେତେ ଆନନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଗୁଲ କାହିଁକି ଏଠାରେ ବିଦେଶରେ ପଡ଼ି କଷ୍ଟ ପାଉଛି ? ରମଣୀ ଏଥର ରହିଯାଇ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କହିଲେ... ‘କି ଠାକୁର ଶୋଇ ପଡ଼ୁଛ କି ? ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଜାଣିତ ଥିଲେ ଏବଂ ରମଣୀଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଚନ ଭାଙ୍ଗି ଓ ଗଳ୍ପର ପ୍ରତିଟି କଥା ବେଶ ମନୋହାର ସହକାରେ ଶୁଣୁଥିଲେ । ସେ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ... ‘କିଏ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ? କେଉଁଠାରେ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ? ତୁମର ଏହି ଗଳ୍ପ ଯେମିତି ଏକ ରହସ୍ୟମୟ । ସତ୍ୟ କହ, ତୁମେ କିଏ ? ମୁଁ କିଏ ? ରମଣୀ ଖିଲିଖିଲି କରି ହସି ଉଠିଲେ । ସେହି ହସରେ କି ମୋହ ଥିଲା ଓକିଆଣି ସହସା ସେହି ଗୁଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନାଲୋକ ଦୃଷ୍ଟି ହେଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମୋହିତ ହୋଇଗଲେ । ରମଣୀ ସେହିପରି ହସି ହସି କହିଲେ... ‘ତୁମେ ଝିଁ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମୁଁ ଝିଁ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ଆଉ ଏହି ଜଗଦ୍ରାସୀ ଆମ୍ଭର ସନ୍ତାନ । ଗୁଲ, ସେମାନଙ୍କୁ ଘରକୁ ନେଇଯିବା’ । ଏହି ବାକ୍ୟ କହିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରମଣୀ ପୁଣି ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ହସି ଉଠିଲେ । ସେହି ହସରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ

ଭାବ, ଯସ୍ତ ଚମକିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ ରମଣୀ ନିକଟରୁ ଦୂରକୁ
 ଅପସରି ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଲେ, କିନ୍ତୁ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପରେ
 ରମଣୀ ପୁଣି ମୃଦୁ ମଧୁର ହାସ୍ୟ କରି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅତି ଆଦରରେ
 ନିଜ ନିକଟକୁ ଟାଣି ଆଣିଲେ । କହିଲେ... ‘ଠାକୁର ଆଉ
 କାହିଁକି ? ଏଥର ତୁମ ଇଚ୍ଛାମତ ସଂସାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କର ।
 ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ନିମିତ୍ତ ତୁମର ଶ୍ରେଣୋପଯୋଗୀ ଏହି ଦେହ ଧାରଣ କରି
 ଏଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ ‘ସବୁ ବୁଝିଲି କିନ୍ତୁ
 ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ମଧ୍ୟ ଏକ ସମସ୍ୟାର ବିଷୟ । ସମାଜରେ
 ବାଧ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଜାତି ଧର୍ମ ମାନିବାକୁ ହେବ । ତୁମେ
 କାହିଁକି ବ୍ରାହ୍ମଣ କୂଳରେ ଜନ୍ମ ନେଲ ନାହିଁ ? ତାହା ହେଲେ
 କୌଣସି ଚନ୍ଦ୍ରାର କାରଣ ନ ଥାନ୍ତା କି ବିବାହରେ କୌଣସି
 ଅନ୍ତରାଧିକାର ନ ଥାନ୍ତା’ ଆମର କଣ କୌଣସି ଜାତି ଅଛି ଠାକୁର ?
 ଆମ ପାଖରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚଣ୍ଡାଳ ସବୁ ସମାନ, ପୁଣି ତୁମ୍ଭର ବା କଣ
 ବାଧା ଅଛି ? ତୁମେ ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ପୁଣି ଜାତି
 କଣ ? ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଚମକି ଉଠିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଯେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ !
 ତାଙ୍କର ତ ସତରେ କୌଣସି ଜାତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପୁଣି ବିବାହ କରି
 ସେ ସଂସାରୀ ହେବେ କିପରି ? ତାହାହାର ଲୋକ ଚକ୍ଷୁରେ ନିନ୍ଦାମୟ
 ହେବେ ଏବଂ ଧର୍ମ ଭ୍ରଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ହେବ । ସେ ଏହିପରି ନାନା ଚନ୍ଦ୍ରା
 କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ତାଙ୍କୁ ନିରୁତ୍ତର ଦେଖି ରମଣୀ କହିଲେ...
 ‘କହୋ ଠାକୁର, ପୁଣି କଣ ଭାବୁଛ ? ତୁମ୍ଭର କୌଣସି ଆଶ୍ରମର
 ସାଧନା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହୋଇ ନାହିଁ । ସନ୍ନ୍ୟାସ ତ ପରର କଥା ମନରେ
 କାମନା ବାସନା ଲେଖି ମାତ୍ର ରହିଲେ ସନ୍ନ୍ୟାସରେ ଅଧିକାର
 ଜନ୍ମେ ନାହିଁ । ବିବାହ ତୁମଙ୍କୁ କରିବାକୁ ହିଁ ହେବ । ସଂସାର
 ଆଶ୍ରମର ଆସକ୍ତ ମେଣ୍ଟାଇ ସମସ୍ତ ସଂସ୍କାରର ଗଣ୍ଡିରୁ ବାହାରଯାଅ

ତା ହେଲେ ପ୍ରକୃତ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଆପଣା ମନକୁ ଆସିଯିବ । ତୁମ ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଏ କଥା ଭୁଲିଯାଅ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଜନ୍ମଗତ ସ୍ୱଭାବ ଯଦି ଭୁଲି ନ ପାର, ସେଥିରେ ବିଶେଷ କ୍ଷତି ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣରେ ବିବାହ କରିପାରେ, ଏହା ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ମତ ବିଧାନ ଓ ଲୋକାଚାର ସମ୍ମତ ମଧ୍ୟ ଅଟେ । ଲୌକିକ ସମର୍ଥନ ଲାଭ ନିମିତ୍ତ ଯାହା ଯାହା ଦରକାର ମୁଁ ସେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବି ସେଥିପାଇଁ ତୁମର କିଛି ମାତ୍ର ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସମସ୍ତ ଶୁଣି ବୁଝିନେଇ ଶେଷରେ କହିଲେ, ‘ବେଗ୍ ମୁଁ ତୁମର ଉପଦେଶ ଓ ନିଦେଶମତେ ଚାଲିବି’ ।

ତାହା ହିଁ ହେଲା । ଯେଉଁ ମହାବିଦ୍ୟାଙ୍କ ଏକ ବିନ୍ଦୁ ମାତ୍ର କୃପା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଜୀବ ଧନ୍ୟ ହୋଇଯାଏ, ଅଧୁନା ସାମାନ୍ୟ ନାରୀ ରୂପିଣୀ ସେହି ମହାମାୟାଙ୍କ ମତାନ୍ତରାଳିନ କରିବା ଛଡ଼ା ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଗତିନ୍ତର ନଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ସବୁ ବିଷୟରେ ମାୟାମୟୀ ମହାମାୟାଙ୍କ ଆଦେଶ-ଉପଦେଶ ମୁତାବକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଲେ । ରମଣୀ ପୁଣି କହିଲେ—‘ଶୁଣ ଠାକୁର, ବିବାହ ପରେ ତୁମକୁ ସଂସାରର କୌଣସି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରାଣଭର ସଂସାର ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା, ମୁଁ ଅନାଦର ସହ୍ୟ କରିପାରେ ନାହିଁ, ଅନାଦର କଲ୍ଲ ମାତ୍ରେ ଚାଲିଯିବ—ଏ କଥା ଯେପରି ତୁମର ସବଦା ପୁରଣ ରହେ’ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଫେଥିରେ ସମ୍ମତ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ—‘ତୁମକୁ କଣ କହି ଡାକିବି ?’ ରମଣୀ କହିଲେ ସେ ଯୁଗରେ ଓ ଏ ଯୁଗରେ ମୋର ନାଁ ପାଦାଙ୍ଗ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ପଦ୍ମ ବାସିନୀ ହୋଇଅଛି । ଏଠାରେ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ‘ପାରୁ’ ବୋଲି

ଡାକନ୍ତି । ତୁମେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନାମରେ ଡାକବ । ଯାଅ ବର୍ତ୍ତମାନ
ଅଳ୍ପ ଶୋଇଯାଅ । କାଲି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ
ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶଯ୍ୟାରେ ଯାଇ ଶୟନ କରିବା ମାତ୍ରେ ଅଳ୍ପ
ମଧ୍ୟର ସମୟ ନିଦ୍ରା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଜଗନ୍ନାଥା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାପ୍ନ
ନର ଲୀଳାର ରଙ୍ଗୀନ କଳ୍ପନା ନେଇ ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ଶାୟିତ ହୋଇ
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ନିଦ୍ରା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଗତ ରାତ୍ରର ମଧୁର ସ୍ମୃତି ନେଇ ଉଭୟେ ଅତି ପ୍ରିୟତମ
ଗାଥୋତ୍ଥାନ କଲେ । ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରାତଃକୃତ୍ୟ ସମାପନ ହେଲା ।
ପାଦୁଚାଳି ଜଣେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଯୁବକଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ କହିଲେ,
‘ଏହା ସଙ୍ଗରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଗ୍ରାମଭିତ୍ତରେକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ବେଶୀ
ଦୂରକୁ ନୁହେଁ, ଏହି ଯେଉଁ ଦୁର୍ଗାପୁର ଗ୍ରାମ ଦେଖା ଯାଉଛି ।
ସେଠାରେ ଆମର ଜମିଦାର ମହାପେଶ୍ୱର ବାସ କରନ୍ତି । ସେ ଏଠାର
ସମାଜପତି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ବିବାହ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅନୁମତି ନେବାକୁ
ହେବ । ଏହି ମୋହରଟି ନିଅ, ତାଙ୍କୁ ଭେଟି ସ୍ୱରୂପ ଦେବାକୁ ହେବ ।
ତାଙ୍କର ଏହି ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସମର୍ଥନ ରହିବା ଦରକାର ।
ତାଙ୍କୁ କହିବ ମୁଁ ଏହି ବିବାହରେ ରାଜି ଅଛି । ତା ହେଲେ ତାଙ୍କର
ବିଶେଷ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ରହିବ ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସଭର ପ୍ରସ୍ତୁତ
ହୋଇ ଯୁବକଟି ସହିତ ଦୁର୍ଗାପୁର ଅଭିମୁଖେ ବାହାରିଲେ ।

...୫୦୫...

ନଅ

ବର୍ତ୍ତମାନ କୁମିଳା ସହରର ଅନତି ଦୂରରେ ଏହି ଦୁର୍ଗାପୁର
ଗ୍ରାମ ଆଜି ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ଗ୍ରାମର ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ଦିର ଓ

ଦୀର୍ଘ ପୁଷ୍କରଣୀ ପ୍ରଭୃତି ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ, ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏହା ଏକ ବିଶେଷ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ଗ୍ରାମ ଥିଲା । ଗ୍ରାମର ପାଣ୍ଠିରେ ଯେଉଁ ଶୀତକାୟ ନଦୀଟି ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚର ହୁଏ, ତାହା ହିଁ ଗୋମଣ୍ଡା ନଦୀ । ଏହା ପୂର୍ବେ ପ୍ରବଳ ସ୍ରୋତସ୍ଥଳୀ ଥିଲା ଏବଂ ମୟୂନାବଣ ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶ ଧୋଇ କରି ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୟୂନାମଣ୍ଡା ପାହାଡ଼ର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ବଙ୍ଗୀୟ ଜରିଫ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି, ତାହାର ଅବସ୍ଥିତିକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲେ ମନେ ହୁଏ, ସେହି ପଥରଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା । ସମୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ନଦୀର ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଇଛି । ନଦୀଟି ମଝିରେ ମଝିରେ ଗର୍ଭରେ ପଡ଼ି ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନି ଭୁବେଟି ପୁଷ୍କରଣୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।

ସେ ଯାହା ହେଉ ନା କାହିଁକି, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପକ୍ଷୀବାସୀ ଯୁବକଟି ସହିତ ଅନତି ବିଳମ୍ବେ ଦୁର୍ଗାପୁର ଜମିଦାର ମହାଶୟଙ୍କ ରାଜନଗରରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଗୃହସ୍ଥାମୀ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହିର୍ବାଟିକୁ ଆଗମନ କରିନାହାନ୍ତି । ସୁତରାଂ କିଛିକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ପରେ ଜମିଦାର ଓ ସମାଜ ପତି ମହାଶୟ ବୈଠକ-ଶାଳାକୁ ଆସି ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଏଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପଣ୍ଡିତ, ପ୍ରଜା, ଯାଇକ, ଚୁଟୁକାର, ପ୍ରାର୍ଥୀ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଗୃହଟି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ତାପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜ ନିଜ ପ୍ରାର୍ଥନା ନିବେଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜମିଦାର ମହାଶୟ ଆଦେଶ, ଉପଦେଶ, ପୁରସ୍କାର, ତିରସ୍କାର ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ଵାରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦହିଁ ଆଗନ୍ତୁକଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପରିଚିତ, ସୁତରାଂ ଶୀଘ୍ର ଜମିଦାର ମହାଶୟଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଦିଗକୁ

ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ଦତ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ମୁଦ୍ରାଟି ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଭେଟି ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ମୁଖରେ ରଖିଦେଇ ନିଜର ବକ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଅବଗତ ହୋଇ ଜମିଦାର କହିଲେ ‘କାହିଁକି ମହାଶୟ, ଆପଣ କଣ କେଉଁଠାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମାରୀ ପାରିଲେ ନାହିଁ ଯେ, ଘରୁ କୈବର୍ତ୍ତ କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି ? ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀର ଗର୍ଭର ମଧ୍ୟଗନ୍ଧା କାହାଣୀରେ ଅବତାରଣା କଲେ । ଧବଶେଷରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କହିଲେ ଯେ ସେ ମନୋମାତ ପାଣି ପାଇଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହି କନ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ ଏହି ବିବାହରେ ସମ୍ମତ ଅଛି । ସୁତରାଂ ସେ ତାକୁ ହିଁ ବିବାହ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି । ଜମିଦାର ମହାଶୟ ଏହା ଶୁଣି ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତ ଗଣଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରି ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ ଏହି ବିବାହକୁ ସମ୍ମତ ଦେବାରେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କୈବର୍ତ୍ତ କନ୍ୟାକୁ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ଅନ୍ନଜଳ ଚଳାଇବାକୁ ହେଲେ, ଏହି ଗ୍ରାମର ବା ତାହାର ମନୋଗତ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମର ପ୍ରାୟ ଶତାଧିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପରିତୋଷ ସହକାରେ ଭୋଜନ କରାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଏକ ଏକ ମୋହର ଦାନିଣା ଦେବାକୁ ହେବ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଯଦି ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଏହି ବିବାହରେ ସମ୍ମତ ତେବେ । ଧୂଣି ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯେପରି ସୁଶୃଙ୍ଖଳାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାହିତ ହେବ, ନିଜେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସମାଜପତି ମହାଶୟଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହୋଇ ବିବାହର ଲିଖିତ ଅନୁମୋଦନ ପ୍ରସସ୍ତ ପ୍ରାୟ ଦ୍ୱାପ୍ରହର ସମୟରେ ଗୃହକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ ହେଲେ । ପାବଣୀ ଦେବୀ ଏ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣି ପୁଲକିତ ହେଲେ ।

ଏଣେ ବିବାହର ଆୟୋଜନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସମାଜପତି ମହାଶୟ ଖୁସି ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସମାଜପତି ନିଜେ ପୁରୋହିତ ଡାକ ଦିନ ସ୍ଥିର କରିଦେଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନର ଅତି ପ୍ରଭାତରୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଧରି ପାବଣୀ ଦେଶଙ୍କ ଘରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେ ନିଜେ ଏକାଧାରରେ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା ଓ ବରକର୍ତ୍ତା । ତେଣୁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି ଚୁଟି ଛରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା ନାହିଁ । ଏହି ରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନର ଗୋଟୁଳୀ ଲଗ୍ନରେ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଅନୁଯାୟୀ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଓ ପାବଣୀ ଦେଶଙ୍କ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ସମ୍ବାର ଦ୍ଵାରା ପାବଣୀ ଦେଶ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପତ୍ନୀ ହୋଇଗଲେ । ସୁତରାଂ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ । ପାକସ୍ପର୍ଶ ଉପଲକ୍ଷେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ ତାହାଙ୍କ ହାତରେ ଅନ୍ନ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସବୁର ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କନ୍ଧିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ସମାଜପତି ମହାଶୟଙ୍କ ଆନୁକୁଲ୍ୟରେ କୌଣସି ଅସୁବିଧାର ସମ୍ଭବ ଗାନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ଆଜିକାଲି ପରି ସେ କାଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନାଦି ବ୍ୟପାରରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ସୁପକାର ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ହେଉ ନଥିଲା । ଗ୍ରାମର ବର୍ଦ୍ଧିତ୍ଵଶୀ ବିଧବାଗଣ ହିଁ ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ଏହି ବିଷୟରେ କେବେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କର ଆଲସ୍ୟ ନଥିଲା । ଦଶ ଜଣ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନ ଭୋଜନ କରିବେ, ଭୋଜନ କରି ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଉକ୍ତସ୍ଥ ରାନ୍ଧନ ପାଇଁ ପ୍ରଶଂସା କରିବେ, ଏହା ହିଁ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କର ଏକ ମାତ୍ର କାମନା । ଯଦି ଜଣଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ସମାଜର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ

ବୋଧ ହେଲା ତେବେ ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ଏହି ଗୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଅନୁରୋଧ ଆସୁଥିଲା । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଏହି ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଅତି ଅସୁବିଧା ଓ ଅସମ୍ଭବ ନ ହେଲେ କଦାପି ଉପେକ୍ଷା କରୁ ନଥିଲେ । ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ? ହାୟରେ ସେ କାଳ !

ଛୁଡ଼ି ସେ କଥା । ବର୍ତ୍ତମାନ କିଏ କିଏ ରହିନ କରିବେ କେଉଁ କେଉଁ ଗୁରୁ ରକ୍ଷା ହେବ, ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ତ ବିଷୟ ସମାଜପତି ମହାଶୟ ନିଜେ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଇ ସବୁ ପ୍ରକାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଯଥା ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର, ରୈଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ ଆଦି ବହୁ ଉପକରଣ ସହ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଜନାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ଏଣେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଣ୍ଡଳୀ ଆସି ଭୋଜନରେ ଉପବେଶନ କଲେ । ସମାଜପତି ମହାଶୟ ମଧ୍ୟ ଭୋଜନରେ ବସିଲେ । ସେ ନିଜେ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ନ କଲେ ଅନ୍ୟ କେହି ଆହାରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଉପବେଶନ କଲେ । ପାଟଣା ଦେଶଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଥମ ପରିବେଷଣର ଭାର ଅର୍ପିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ପ୍ରଥମେ ସମାଜପତି ମହାଶୟଙ୍କ ପାଦରେ ଅନ୍ୟ ପରିବେଷଣ କଲେ । ତମେ ଶାକ ଠାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦଧି, କ୍ଷୀର ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ୍ୟ ପରିବେଷିତ ହେଲା । ସମସ୍ତେ ତୃପ୍ତ ସହକାରେ ଭୋଜନ ସମାପ୍ତ କଲେ । ପରିବେଷରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ତୃଟି ବିରୂପ ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ସମବେତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା ଭୋଜନ ଦକ୍ଷିଣା ଦାନ କଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ ପ୍ରୀତି ହୋଇ ନବଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । କଥିତ ଅଛି, ପରିବେଷଣ

ସମୟରେ ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ପରିଧେୟ ବସନ ଥରେ ଶୁଅ ହୋଇଯିଥିଲା, ଏହି ସମୟରେ ଜଣେ ଗ୍ରାହଣ ମହାଶୟ କୁ-ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଥିଲେ, ସେଥିଯୋଗୁଁ ପାବଣୀ ଦେବୀ ଉଭୟ ହସ୍ତରେ ଥାଳି ଧାରଣ କରି ତଳେ ଦେହ ମଝିରୁ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ହସ୍ତ ବାହାର କରି ଯଥାକ୍ରମେ ଉପାୟ ହସ୍ତରେ ଶୁଅ ବସନ ସଫା କଲେ ଓ ଚତୁର୍ଥ ହସ୍ତରେ ଡେଇଁ ଧାରଣ କରି ସେହି ଗ୍ରାହଣ ମହାଶୟଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଇଥିଲେ । ଏହି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକା ସତ୍ୟ ହେବା କିଛି ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ଜଗଜ୍ଜନନୀ ଲୀଳା ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀୟ ପ୍ରତିଗୃହ ରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ସ୍ବେଚ୍ଛାରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୃହିଣୀ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ସମାଜପତି ମହାଶୟ ବା ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଭୂତ ଜଣଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ ବିଭୂତି ବା ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଆନେମାନେ ଯେଉଁପରି ସାଧୁ, ଗୁରୁ ଓ ଦେବତା ଗ୍ରାହଣଙ୍କ ଠାରୁ ବିଶ୍ବାସ ହରାଇ ବସିଛେ, ଫୁଟ ଯୁଗରେ ସେହିପରି ନଥିଲା । ଫୁଟ କାଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ବାସ କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ସେମାନେ ନିଜର ଅତି ନିକଟରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପାଉଥିଲେ । ତେଣୁ ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେତେ ଦୁର୍ଲଭ ନଥିଲେ । ପୌରାଣିକ ଯୁଗରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ସେମାନେ ସବଦା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ କୌଣସି ନା କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖି ନାନା ପ୍ରକାର ଲୀଳା ଖେଳା କରୁଥିଲେ । ରାମାୟଣରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ରାଜା ଦଶରଥ ଯୁଦ୍ଧ ସାହାଯ୍ୟାଥେ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଫୁଟ ପୁରୁଷ ରଘୁ, ଦକ୍ଷିଣ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୂପ ଘଟଣା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ । ମହାଭାରତ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଜୁନ ସ୍ବର୍ଗକୁ ଯାଇ ନିବାତ କିବଚ ଦୈତ୍ୟକୁ ସହାର

କରିଥିଲେ । ଦେବଲୋକ ସହିତ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ନନ୍ଦ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଯଥା — ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସହ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର, ଅଗ୍ନିଙ୍କ ସହ ସ୍ବାହାଙ୍କର, ପୁରୁରବା ଓ ଉଦ୍‌ବୀଙ୍କର ବୈବାହିକ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜକୁମାରୀ ଦମୟନ୍ତୀଃ ସ୍ବୟମ୍ବର ସଭାରେ କେତେକ ଦେବତା ମଧ୍ୟ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ ପାଣି ଗ୍ରହଣ ନିମିତ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଥିଲେ । ଆନେମାନେ ଗୁରୁ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ବାକ୍ୟରେ ବିଶ୍ବାସ ହରାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଦେବତାଗଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦିବ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିବା ସୁଯୋଗ ହରାଇ ବସିଛୁ । ଯାହା ଫଳରେ କି ସ୍ବର୍ଗ ଓ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ୍ୟ ପ୍ରାଚୀର ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ବସ୍ତୁତଃ ନରଲୋକ ଓ ଦେବଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ନୁହେଁ । ଦେବଲୋକ ଦର୍ଶନ ବା ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ ସ୍ଥାପନ ବା ସମ୍ବନ୍ଧ ବନ୍ଧନ ମୋଟେ କଠିନ ନୁହେଁ ।

“ଚିଦାକାଶେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଯଥାର୍ଥ ଯେ ହି ପ୍ରାବୀନ,
ଆଗ୍ରନ ଦେବତା ହସ୍ତେ ଦେବତା ଦେଖିବ ପାନ” ।

କିନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମ ବା ଚତୁର୍ଗନ୍ତ୍ର-ମହାମାୟାଙ୍କ କୃପା ଲଭ ମାନବ ପକ୍ଷରେ ମହଜସାଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବା କୃପା ପ୍ରାପ୍ତେଷ୍ୟ । ଏହା ଦ୍ବାରା ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଲା ଯେ, ଦେବଗଣ ମାନବମାନଙ୍କ ଠାରୁ କିଞ୍ଚିଦଧିକ ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଜୀବ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ରାଗ, ଦ୍ବେଷ, କାମ ଓ ହେଧ ଇତ୍ୟାଦି ବୃତ୍ତି ନିରପ୍ତ ହାତରୁ ସହଜରେ ମୁକ୍ତି ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁରାଣରେ ଏହାର ଗତ ଗତ ଉଦାହରଣ ରହିଛି । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତି ଲଭ ପାଇଁ ମାନବ ଦେହ ଧାରଣ କରି ଏହି ଧରଣାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଏଥିଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମରେ ତପସ୍ୟା ହାରା

ମହାଶକ୍ତିଙ୍କ କୃପାଲଭ କରି ଭୁଲେକ, ଭୁବଲେକ ଓ ସ୍ୱର୍ଗଲେକ ଭେଦ କରି ତଦୁଦ୍ଧାରଣ ଲଭ କରିହୁଏ । ଏହିପରି ମୁକ୍ତି ପଥରେ ଜୀବାତ୍ମା ନିଜେ ନିଜେ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇଥାଏ । ସେତେବେଳେ ଜୀବାତ୍ମାର ପୁନରବର୍ତ୍ତନ ଆଉ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସ୍ୱର୍ଗଲେକଠାରୁ ଉଦ୍ଧାର ନ ଉଠିଲେ ଭୋଗାନ୍ତେ ପୁନରାୟ ପୃଥିବୀର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଆସନ୍ତୁ ପାଠକେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆତ୍ମମାନେ ପୁନରାୟ ପୂର୍ବ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଫେରିଯିବା ।

ଭୋଜନପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବିଦାୟ ନେଲେ । ହମେ ପଲ୍ଲୀସ୍ଥ ସମସ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣଙ୍କର ପ୍ରାୟ ଶତାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ପାନଭୋଜନରେ ଆପ୍ୟାୟିତ ହେଲେ । କେହି କେହି କହିଲେ...

“ଠାକୁର ଝିଅଟାର ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ନିଜର ଯଥା ସର୍ବସ୍ୱ ବ୍ୟୟ କରି ତାକୁ ବିବାହ କଲେ ।” କେହି କେହି କହିଲେ ନା...ନା ଦାନୁ କୈବର୍ତ୍ତର ହାତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଟଙ୍କା ଥିଲା । ସେ ସମସ୍ତ ତ ଏହି ଝିଅଟି ପାଇଛି ତେଣୁ ଏବେ ସେଥିରୁ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରର ବୋହୂ ହୋଇଗଲା । ଯାହାନ୍ତେ ବିବାହ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପାଟ୍ଟଣାୟକ ସହ ସେଠାରେ ଆନନ୍ଦରେ କାଳାତିପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହିପରି ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଉଭୟେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ଉପଭୋଗ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଶେଷ ଘଟଣା ଘଟି ନଥିଲା ।

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଆପଣାର ସ୍ୱରୂପ ଭୁଲି, ସାଧନ ଭଜନ ଗୁଡ଼ିକ ଖଣେ ବେଶ୍ ଆସକ୍ତ-ସଂସାରୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ।

ଦଶ

ହାଠାତ୍ ଦିନେ ତାଙ୍କ କୁଟୀରରେ ଜଣେ ଅତିଥି ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ଅତିଥି ସାମାନ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, ଏ ହେଉଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ମହାବ୍ରଜଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଗିରି । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଗୁଟିକା ସିଦ୍ଧ ଥିଲେ । ଏହା ଅଣିମା ଲଘିମାଦି ଅଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ସିଦ୍ଧି । ଏହାର ପ୍ରଭାବରେ ସାଧକ ଅନ୍ୟର ଅଦୃଶ୍ୟରେ ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଯଦୃଚ୍ଛା ଗମନାଗମନ କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ଲଭ କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସିଦ୍ଧ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ଆସନ ଅତିକ୍ରମ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହେ ନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଗୁଟିକା ପ୍ରଭାବରେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗରେ ୨ କାମାକ୍ଷୀଧାମକୁ ଯାଉଥିଲେ । ପଥରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୃହ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ସମୟରେ, ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବ ଶୁଣି ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଭୁତଳକୁ ଅବତରଣ କରିବା ପାଇଁ ବାଧା ହୋଇଥିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ବୁଝିଲେ ଯେ, ଏଠାରେ ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ସିଦ୍ଧ ମହାପୁରୁଷ ଅବସ୍ଥାନ କରିଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବାଟା ସମୀଚୀନ ମନେ କରି ସେହି ଗୃହ ଦ୍ଵାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ଗୃହସ୍ଥମୀଙ୍କ ପରିଚୟ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ପରମାରାଧ୍ୟା ପୁରୁଦେବ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି ଉକ୍ତ ଗୃହର ମାଲିକ, ଏହା ଅବଗତ ହୋଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ପରେ ଧ୍ୟାନ ବଳରେ ଅବଗତ ହେଲେ ଯେ, ତଦ୍ଵାସ୍ତୁ ଗୁରୁଦେବ ଅଧୁନା ମହାମାୟାଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ସାମାନ୍ୟ ପୁରୁଷଙ୍କପରି ବେଶ୍ ସଂସାର ଧର୍ମରେ ମଜ୍ଜି-ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ପରିବେଷରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଅବଗତ ହେଲେ ଯେ, ସ୍ଵୟଂ ମହାମାୟା ହିଁ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ସଂସାର ଆସକ୍ତି ଖଣ୍ଡନ କରିବା

ମାନସରେ ତାହାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରାବୁ ବନିତା ସାଜି ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କୁ ସଂସାରି
 କରିଛନ୍ତି । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌତୁହଳ ବୋଧ କରି ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ
 ଏହି ଦମ୍ପତିଙ୍କ ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ମହାମାୟାଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ
 ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପ୍ରଥମେ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିନଥିଲେ । ମହାମାୟାଙ୍କ
 ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦର୍ଶନ କରି ଓ ସ୍ତ୍ରୀପୁ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ସିଦ୍ଧାବସ୍ଥା
 ପରେ ମଧ୍ୟ ପୁନଃପୁ ପ୍ରକୃତ ସଂସାରି ଅବସ୍ଥା ଚିନ୍ତା କରି ସେ, ବ୍ୟଥିତ
 ଓ ବିସ୍ମାଦ୍ଭାବିଷ୍ଣୁ ହେଲେ । ପରେ ସେ ଏକ ବଟ ପକ୍ଷରେ ସିଦ୍ଧମନ୍ତ୍ର
 ଲେଖି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଲେ । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପାଠକରି
 ତତ୍ତ୍ୱଶାତ୍ରୁ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା । ସେ ନିଜର
 ପୂର୍ବାପର ସାଧନ ଜୀବନର କଥା ସ୍ମରଣ କରି ଅସ୍ଥାବ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟନ୍ୱିତ
 ହେଲେ ଏବଂ ନିଜର ପ୍ରୀୟ ଶିଷ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କୁ ବକ୍ଷରେ ଧାରଣ କରି
 ଅବରଳ ଧାରରେ ଅଶ୍ରୁ ବର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହିମେ
 ହୃଦୟାବେଗ ପ୍ରଣମିତ ହେଲା, ଉଭୟେ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ
 ସୁନ୍ଦର ବିଚ୍ଛେଦ କାଳୀନ ଉଭୟଙ୍କ ଜୀବନର ଘଟଣାବଳୀ ଉଭୟେ
 ଉଭୟଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାଦାଂଗ ଦେଖି
 ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରୀୟ ଶିଷ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଯଥୋଚିତ ପାନ ଭୋଜନ ଓ
 ସେବା ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଆପ୍ୟାୟିତ କଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁ
 ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଯଥୋଚିତ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ।

କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଏହି ସମୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ପାଦାଂଗ ଦେଖି
 ଜିଜ୍ଞାସା କରିଥିଲେ ଯେ ସେ ଆହୁରି କେତେଦିନ ଧରି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ
 ସଂସାରରେ ଆବଦ୍ଧ ରଖିବେ ? ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ପାଦାଂଗ ଦେଖି
 କହିଲେ ଅତି ସତ୍ତ୍ୱରହିଁ ସେମାନଙ୍କର ସଂସାରଭିନୟ ଶେଷ ହେବ ।
 ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କ ଆଗମନ ତାହାର ସୁଚନା ମାତ୍ର । ଏହି ସମୟରେ
 ଦେଖି ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କୁ ୯ ଶ୍ୟାମା ପୁରୀ ସମ୍ବଳରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା

କରିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଆଦେଶ କରିଥିଲେ । ଦେଶୀୟ ଆଦେଶାନୁ-
ଯାୟୀ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ “ଶ୍ୟାମାଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ” ନାମକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗ୍ରନ୍ଥ
ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାମାଣିକ-ଗ୍ରନ୍ଥରୂପେ ଅଦ୍ୟାପି
ସାଧକ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଏପରି ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ କିଛି-
ଦିନ ଗୁଡ଼ି ଗୃହରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ସ୍ୱେଚ୍ଛା କ୍ରମେ ପୁନଃପୁ ଗ୍ରନ୍ଥ
କରିବା ପାଇଁ ବାହାର ହେଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନ ପରଠାରୁ
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ସଂସାରସକ୍ତି କ୍ରମେ କ୍ରମେ କମି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ପୂର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞାନରେ ଜାଗରତ ହୋଇଛନ୍ତି । ତଥାପି ମହାମାୟାଙ୍କ
ପ୍ରଭାବରେ ମଝିରେ ମଝିରେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ
ପଡ଼ନ୍ତି । ସଂସାରରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆଉ ପୂର୍ବପରି ଆସକ୍ତି
ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁଦିନ ଅନ୍ୟ ମନସ୍କ ଭାବେ କଣ ଯେପରି ଚିନ୍ତା
କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ଭାବରେ କିଛିଦିନ ଅତିବାହିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।
ହଠାତ୍ ଦିନେ, ଏକ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଘଟଣାରେ, ତାଙ୍କର ସଂସାର
ବନ୍ଧନ ଚାରିକାଳ ପାଇଁ ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ଯେଉଁ ମହାମାୟାଙ୍କ
କୃପାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧି ଲଭ କରି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାୟ ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସଂସାର ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାରେ ହିଁ
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ସଂସାର ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ସେ ନିତ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ
ରସରେ ମଗ୍ନହୋଇ ଜୀବନର ଅବଶିଷ୍ଟ କାଳ ଅତିବାହିତ କରିବା
ନିମିତ୍ତ ମନସ୍ଥ ଲାଗିଲା । ସେହି ଘଟଣାଟି ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା:—

ଏକଦା ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଆହାରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଥିବା ସମୟରେ
ପାଦାଶା ଦେଖା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଶୁରେ ବସି ବ୍ୟଜନ କରୁଛନ୍ତି ।
ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ପଲ୍ଲୀରେ କେହି ଜଣେ ଇଲିଶ ମାଛ ଭଜୁଥିଲେ । ପବନ
ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମଛର ଆତ୍ମାଣ ପାଇଲେ । ଏହି ଦିନ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ
ଆତ୍ମାର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ମତ୍ସ୍ୟ ନ ଥିଲା । ମତ୍ସ୍ୟର ଆତ୍ମାଣ ପାଇ

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ମନରେ ଇଲିଶ ମାଛ ଭୋଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାସନା
 ଜାଣି ଉଠିବାରୁ ସେ ସେତେବେଳେ ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକୃତି ମନୋ-
 ବାସନା ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ । ମହାମାୟା ପାବଣୀ ଦେବୀ ସାମାନ୍ୟ ନାରୀ
 ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃହତ୍ ସର୍ବପ୍ରକାର
 ଇଚ୍ଛା ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସର୍ବଦା ବ୍ୟଗ୍ର ଥିଲେ । ସଂସାରରେ
 ନିଜ ବ୍ୟବହାରୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି କେଉଁଠାରୁ ଆସେ, କଣ୍ଡା କେବେ
 ସୁଦ୍ଧା ତାର ଟୋକ ଖବର ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜର ସୁଖ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରେ
 କିଛି ସୁଟି ହେଲକ୍ଷଣି ସେ ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଜଣାଇଥାନ୍ତି । ଏଥି
 ନିମନ୍ତେ କେବେ କେବେ ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ
 ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଅଥବା ସାଧକର ପ୍ରାର୍ଥନା ବା
 ଭକ୍ତ ବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱଭାବତଃ ଏହି ସବୁ ଅମାନୁଷିକ
 କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଯାଏ । ଆଜିର ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ
 ତାହାହିଁ ଘଟିଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଇଲିଶି ମାଛ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ
 ବାସନା ଜାଣିବା ମାତ୍ରେ ବ୍ୟଜନ ନିରତା ପାବଣୀ ଦେବୀ ସେଠାରେ
 ଉପବିଷ୍ଣୁ ରହି, ନିଜର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ଗବାକ୍ଷ ପଥରେ ପ୍ରସାରିତ କରି
 ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଗରମ ଇଲିଶି ମାଛ ଭଜା ଆଣି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ
 ଭୋଜନ ପାତ୍ରରେ ଦେଲେ । ଯଦୃଃ ଗୃହଣୀଙ୍କ ଏତାଦୃଶ୍ୟ
 ଅମାନୁଷିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନୂତନ ନୁହେଁ, ତଥାପି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଆଜି ସ୍ତମ୍ଭିତ
 ହେଲେ । ସେ ଗୃହଣୀଙ୍କୁ ଜିଜ୍ଞାସା କରି ପଚାରିଲେ “କେଉଁଠାରୁ
 ଭଜା ମାଛ ଆଣିଲ ?” ଦେବୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ “କାହିଁକି ! ଏହି
 ଗ୍ରାମର ପଠାଣ ଘର ବୋହୂ, ମାଛ ଭଜୁଅଛି ତା ଠାରୁ କିଛି ଖଣ୍ଡ
 ନେଇ ଆସିଲା ।” ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ମଧ୍ୟର କସ୍ତୁରୀ ମୁଖରେ ଦେଇ
 ଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଏହି ମଧ୍ୟ ଯବନୀ ଗୁଡ଼ରୁ ଆଣିବା ଅବଗତ ହେବା
 ମାତ୍ରେ ସେ କ୍ଷୋଧରେ ଅଗ୍ନିଶର୍ମା ହୋଇ ଉଠିଲେ ଏବଂ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ

ମଧ୍ୟରେ ପାଦାଞ୍ଜ ଦେଶଙ୍କ ଗଣ୍ଡରେ ଏକ ଗୁପ୍ତତାଦାତ କଲେ । ପାଦାଞ୍ଜ ଦେଶଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ କୌଣସି କଥା ସ୍ମରଣ ହେଲା ନାହିଁ । ଦେଶଙ୍କ ଶରୀର ବାତାନ୍ତର ବେତାସ ପଥ ପ୍ରାୟ କର୍ମିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଭୋଜନ ଅସମାପ୍ତ ରଖି ଗାନ୍ଧାର୍ବୀୟାନ କଲେ । ଆଚମନାନ୍ତେ ଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦେଖିଲେ ଦେଶା ସେହି ସ୍ଥାନରେ ହିଁ ବସି ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଦେହ ପୂର୍ବବତ୍ ମୁହଁ ଧର୍ମପୁତ୍ର କର୍ମିତ ହେଉଛି । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଦେଖି ଦେଶା ଅଙ୍ଗୁଳି ସଙ୍କେତରେ ନିକଟକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ଇଙ୍ଗିତ କରିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନିକଟକୁ ଆସି ଉପବେଶନ କଲେ । ପାଦାଞ୍ଜ ଦେଶା ବଳ୍ଲ ଗନ୍ଧାର ସ୍ଵରରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ “ଶୁଣ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ, ତୁମ୍ଭର ପୂର୍ବ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ସ୍ମରଣ କର, ମୋର ଏହି ସ୍ଥଳ ଦେହ ସ୍ବଚ୍ଛତ ତୁମ୍ଭର ଏହି ଜନ୍ମର ସମସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଛାଡ଼ି ଦେଲା । ତୁମ୍ଭର ସାକାନ୍ତକ ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂରଣ ମାନସରେ ଏହି ଭୋଗୋଚିତ ଦେହ ଧାରଣ କରିଥିଲି । ଏ ଦେହ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ମୋର ଏହି ଶରୀର ପତନରେ ତୁମ୍ଭର ମନରେ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଲାଗିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାହା ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ଥାନ ଥିଲା । ମୋର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ପରେ ତୁମ୍ଭେ ସଂସାରରେ ରହିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହଁ । ସେହି କାରଣରୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କେଳେଗୁଡ଼ିଏ ଆଦେଶ ଓ ଉପଦେଶ ଦେଉଛି ତାହା ଶ୍ରବଣ କର ।”

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଏତେକ୍ଷଣ ସ୍ଥିର-ନିଶ୍ଚଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପାଦାଞ୍ଜ ଦେଶଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ରହି ରହିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶଙ୍କ ଦେହତ୍ୟାଗ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଜାଣି ବାଳକପରି ବିକଳ ହୋଇ କାନ୍ଦି ପ୍ରାଣପଣେ ଦେଶଙ୍କୁ ଜଡ଼ାଇ ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଦେଶଙ୍କୁ ଏହି ସଂକଳ୍ପ ତ୍ୟାଗପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ, କିନ୍ତୁ ସାଧ୍ୟ ସାଧନା କଲେ ସୁଦ୍ଧା

ସମସ୍ତ ବୃଥା ହେଲା । ଦେଖ ଶକ୍ତି ନିକଟରେ ମାନବ ଶକ୍ତି କିପରି ବା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ! ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ହସ୍ତ ଉପରେ ପାଦାଂଗ ଦେଖାଇ ନିଶ୍ଚୟ ଦେହ ପ୍ରକଟ ହେଲା । ସେ ଦେଖାଇ ଶରୀର ଯନ୍ତ୍ରର ସହିତ ହେଉଥିବା ଧାରଣ କରି ଚିହ୍ନାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଚିହ୍ନାର ଶୁଣି ପୁଣି କନ୍ୟା ଦୁଇଟି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ଛୁଟି ଆସିଲେ ।

ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପୁନଃପୁ ଚିହ୍ନାର କରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୁଣି କନ୍ୟା ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟ ବାପାଙ୍କ ହୃଦୟ ଦେଖି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ସ୍ପଷ୍ଟ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ—(ଗୃହ କୋଣରୁ ଯେପରି ପାଦାଂଗ ଦେଖା କହୁଛନ୍ତି) ସ୍ଥରେ ହୁଅ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକମାନେ ଆସିଯିବେ, ମୋର ଆଦେଶ ଗ୍ରହଣ କର—ଏହି ଗୃହରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ସଞ୍ଚିତ ଅଛି । ସମସ୍ତ ଅର୍ଥ ସମାଜପତି ମହାଶୟଙ୍କୁ ଦେଇ କହିବ, ସେ ଯେପରି ଏହି ବାଳକ ବାଳିକା ଦୁଇଟିକୁ ପାଳନ କରିବେ ଏବଂ ସେମାନେ ଯାହାହାସ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ସ୍ଥାନ ପାଇବେ ତାହାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ, ଏହାପରେ ତୁମ୍ଭେ ପୁନଃପୁ ସନ୍ୟାସ ଆଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ । ତୁମର ମଙ୍ଗଳ ନିମିତ୍ତ ମୁଁ ତୁମକୁ ସଂସାର ଆଶ୍ରମକୁ ଆକର୍ଷିତ କରାଇଥିଲି, ସେହି ପ୍ରୟୋଜନ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଦ୍ଵାରା ତୁମ୍ଭର ସନ୍ୟାସ ଧର୍ମରେ ଅପଳାପ ହେବ ନାହିଁ । ଆପାତତଃ କିଛିଦିନ ତୁମ୍ଭେ ଶୀର୍ଷ ଭ୍ରମଣ କରି ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧି କର । ପରେ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ଶାନ୍ତ ହେଲେ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପର୍ବତରେ ବା ଏ କାମାଖ୍ୟା ପର୍ବତରେ ଯାଇ ଚପସ୍ୟାରତ ହେବ । ଜୀବନର ଅବଶିଷ୍ଟ କାଳ ଚପସ୍ୟା ଦ୍ଵାରା ଅତିବାହିତ କରିବ, ଯେଉଁ ସମ୍ଭାର ଆତ୍ମର ଆଶୁ ଛିକ୍ରେଦର କାରଣ ହେଲା, ସେହିସବୁ ସଂସ୍କାର ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ

ଶିକ୍ଷା କରିବ । ଅନ୍ୟ ଏକ କଥା—ତୁମ୍ଭର ସାଧନାର ସିଦ୍ଧି ସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ବର ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେବାରୁ ତୁମ୍ଭ ମୋଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱାଦଶ ଦଣ୍ଡ କାଳ ପ୍ରସ୍ତର ବନ୍ଦନ କରାଇଥିଲ, ଏହି କାରଣରୁ ବରବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷ ପ୍ରସ୍ତରବତ୍ ଜଡ଼ ହୋଇ ଜୀବନଯାମନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିରେ ଦୁଃଖିତ ହୁଅନାହିଁ, କାରଣ କର୍ମ ମାତ୍ରେ କିଛି ନ କିଛି ଫଳ ଭୋଗ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ତେଣୁ ଏହା ତୁମ୍ଭର ମହା ସୌଭାଗ୍ୟର ପୂର୍ବାକ୍ଷେପ ମାତ୍ର । ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷରେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେହ ମୁକ୍ତ କରିଦେବି, ତତ୍ପ୍ରଭବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମ ତୁମ୍ଭ ବଙ୍ଗ ଦେଶର କର୍କଟ ଯାନ୍ତି ନକଟବର୍ତ୍ତୀ ନଦୀୟା ଜିଲ୍ଲାର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବ ଏବଂ ମୋର ସାକ୍ଷାତ୍ ପାଇବ । ସେହି ଜନ୍ମରେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ସବୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଦୂର କରିଦେବି । ତୁମ୍ଭ ଜଗତର ସାବ୍‌ଭୌମ ଗୁରୁ ହୋଇ ସନାତନ ଧର୍ମ ପ୍ରଭୃତ ଦ୍ୱାରା ଜଗତ-ଗୁରୁଙ୍କ ଭୂବନ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆତ୍ମ ନିୟୋଗ କରିବ । ଏହି ଜନ୍ମରେ ଯେଉଁମାନେ ତୁମ୍ଭ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଛନ୍ତି ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ପରିକର ଓ ଲୁକା ସହଚର ହୋଇ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଯାବତ୍‌ଭୌମ ଗୁରୁ ହେବାମାତ୍ରେ ତୁମ୍ଭର ବହୁ ଜନ୍ମର ସ୍ମୃତି ଜାଗରିତ ହେବ । ଗତ ସପ୍ତ ଜନ୍ମର ସ୍ମୃତି ବିଜଡ଼ିତ ବିଶେଷ ବିଶେଷ ସ୍ଥାନରେ ଜଗତଗୁରୁଙ୍କ ଆସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ସନାତନ ଧର୍ମ ପ୍ରଭୃତ ଓ ସଂରକ୍ଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ । ଅଧିକ ସମୟ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପଲ୍ଲୀବାସୀମାନେ ଆସିଗଲଣି ! ଭୟ ନାହିଁ । ମୁଁ ସବୁଦିନ ତୁମ୍ଭ ପଛେ ପଛେ ରହିବି ।”

ଏହି ବାକ୍ୟଟି ଶେଷ ହେବା ମଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମସ୍ତ ନିରବ ହୋଇଗଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଆକୁଳ ଭାବରେ ହୃଦୟ କରି ଉଠିଲେ, ବାଳକ ବାଳିକା ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ । ଏହି

ସମୟରେ କେତେଜଣ ପକ୍ଷୀବାସୀ ସେଠାରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଦେଖିଲେ, ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ଶରୀର ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ମହାଡ଼ରେ ଶାୟିତ, ନିଷ୍ପନ୍ନ, ଶରୀରର ରୂପରେ ବିକାର ଲକ୍ଷିତ ହୋଇଛି ।

ରମଣୀ ନିହତ ମୂର୍ଚ୍ଛିତା କି ମୃତା ତାହା ଅନୁମାନ କରିବା କଠିନ । ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସମସ୍ତ ଯେତେବେଳେ ନିଃସନ୍ଦେହ ହେଲେ ସେତେବେଳେ ଦେବୀଙ୍କ ମୃତ ଦେହ ସକ୍ଲାରୁ ଆୟୋଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାର ପୂର୍ବେ ହିଁ ସେହି ସୃଷ୍ଟିଲତା ଗୋମଞ୍ଜ ଶରୀରେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ସମାଜପତି ମହାଶୟକୁ ପୂର୍ବରୁ ସମ୍ବାଦ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ସେ ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ କେତେଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପଠାଇ ଦେଇ ନିଜେ କିଛି ସମୟ ପରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ । ସକ୍ଲାରୁ ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ କୁଟୀରକୁ ଆସି ସମବେତ ହେଲେ, ସେହି ସମୟରେ ପୁଅ, କନ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ଅନ୍ତମ ଇଚ୍ଛା ସମାଜପତି ମହାଶୟଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଯିବାରୁ ସେ ଯଥୋଚିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ବୋଲି ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଲେ । ସମବେତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରଖି ସେ ସେହିଦିନ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଗ୍ନିଶିଖାରେ ବେଶ୍ ସମାବେଶର ସହିତ ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଗଲା ତାର କିଛିଦିନ ପରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପାବଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମତେ ଦେବୀଙ୍କ ସମସ୍ତ ସଞ୍ଚିତ ଅର୍ଥ ଓ ପୁଅ କନ୍ୟା ଦୁହଁଙ୍କୁ ଧରି ସମାଜପତି ମହାଶୟଙ୍କ ଗୃହରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସେହି ସମସ୍ତ ଅର୍ଥ ଓ ପୁଅ କନ୍ୟା ଦୁଇଙ୍କୁ ସମାଜପତି ମହାଶୟଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେଲେ । ସମାଜପତି ମହାଶୟଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ପୁଅ କନ୍ୟା ଦୁଇଟି ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ସାଦରେ ଗୃହିତ ହୋଇଥିଲେ । ପୁଅଟିର ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ପରେ

ରମଣାକାଳୀଙ୍କ ମଠରେ ସେବାୟତ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ
ପୈତୃକ ଗିନା ଉପାଧି ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ବଂଶର ଶେଷ
ପୁରୁଷ ମଙ୍ଗଳ ଗିରି କିଛିଦିନ ପୂର୍ବେ ଦେହତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି ।
ତାଙ୍କର ଦୌହସଗଣ ଅଦ୍ୟାପି ତିପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଜୟମଣ୍ଡପ
ପରଗଣାର ଉଦାଇଦପୁର ଗ୍ରାମରେ ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି । କନ୍ୟାଟିର
ଦୁର୍ଗାପୁରରେ ବିବାହ ହୋଇଥିଲା କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବଂଶଧରଙ୍କ କୌଣସି
ସନ୍ତାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ମିଳୁନାହିଁ ।

...୧୦୪

ଏଗାର

ପୁସ୍ତକନ୍ୟାସ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଇ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପୁଣି ରାସ୍ତାରେ
ଆସି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେଲେ । ଆଜି ସେ ମୁକ୍ତ । ଗତ ଘର୍ଷ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ
ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଉପର ଦେଇ ଯେପରି ଏକ ଆନନ୍ଦ-ମଧୁର-ସ୍ୱପ୍ନର
ଅଭିନୟ ହୋଇଗଲା, ଏହି ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ତାର
ବାସ୍ତବ୍ୟ ସ୍ୱାଦ ପଛରେ ଉଦ୍ବିତ ହେବାମାତ୍ରେ ମନ ବ୍ୟଥାରେ ଭରି
ଯାଉଅଛି, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଆଗକୁ ଭୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିଛି ସମୟପରେ
ଆସି ଗୋମଘ ନଘା ଖରରେ ପାବଣୀ ଦେଖିବା ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା
ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେଠାରେ କିଛିକ୍ଷଣ ରହି, କଣ ଯେପରି ଭାବି,
ପୁଣି ଭୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାୟତଃମାର ଅନ୍ତିମ ଶଯ୍ୟା ଶେଷଥର
ପାଇଁ ଦର୍ଶନ କରିନେଲେ । ଗୋମଘ ନଘାର କୂଳେ କୂଳେ
ଏ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଶର୍ପ ଅଭିମୁଖେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାବଣୀ ରୂପିଣୀ
ଜଗଜ୍ଜନମାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମତ୍ତେ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ପଟ୍ଟରେ ଉପସ୍ଥିତ

ହୋଇ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ତପସ୍ୟା ଦ୍ଵାରା ଦିନାତପାଳ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲେ । ୯ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ବା ସ୍ଵପ୍ନଚନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରି, ଚନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଉଠିବା ରସ୍ତାର ବାମ ଧାରରେ “ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଆସନ” ନାମକ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ପଣ୍ଡାମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ଏଠାରେ ଯେତେବର୍ଷ ଥିଲେ କେବେହେଲେ କାହାରି ନିକଟରେ ଭିଷା ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଉ ନଥିଲେ । ଶର୍ପଯାଶୀଗଣଙ୍କ ସ୍ଵେଚ୍ଛାଦତ୍ତ ଫଳ-ମୁକ୍ତାଦି ଦ୍ଵାରା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଜୀବନ ଧାରଣ କରୁଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଦେହତ୍ୟାଗର ସଠିକ୍ ବିବରଣୀ ପାଇବା କଠିନ ହୋଇଛି । ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ଶଙ୍କର ମଠର ସନ୍ନ୍ୟାସୀଗଣଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମ ଅଛି । ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନାମରେ ଜଣେ ସାଧୁଙ୍କ ସମାଧି ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ପୂର୍ବେ ଅନୁମାନ କରାଯାଉଥିଲା ଯେ, ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ପର୍ବତରେ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଦେହତ୍ୟାଗ ହୋଇଛି ଓ ତାଙ୍କ ଦେହ ପବିତ୍ର ପାଦଦେଶର ଆଶ୍ରମରେ ସମାଧି ଦିଆହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଉକ୍ତ ଆଶ୍ରମର ଜଣେ ସେବକ ଜଣାଇଛନ୍ତି ଯେ “ଏଠାରେ ମହାସମାଧି ପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପରମହଂସ ଚକ୍ର ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସୀ ଥିଲେ । ସେ ଶେଷ ଜୀବନର କିଛିଦିନ ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ପରେ ତାଙ୍କର ଦେହତ୍ୟାଗ ଘଟିବାରୁ ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ହିଁ ସମାଧି ଦିଆ ହୋଇଛି ।”

ଏହାପରେ, ଶ୍ରୀମତ୍ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଭରଣା କୃତ “ଲଘୁଭାରତ”ରେ ରେ କଥିତ ଜଗନ୍ନାଥାଙ୍କ କଥା ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଜଣାପାଏ ଯେ ତହିଁରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ୯ ଚନ୍ଦ୍ରନାଥ ପର୍ବତରେ ଓ ୯ କାମାକ୍ଷୀ ପର୍ବତରେ ତପସ୍ୟା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥଳ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଛି । ଖୁବ୍

ସମ୍ଭବ ଶେଷ ଜୀବନରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ୪ କାମାକ୍ଷା ପାହାଡ଼ର କେଉଁ-
 ଠାରେ ତପସ୍ୟା ନିରତ ଥିଲେ । କାମାକ୍ଷ୍ୟା ପାହାଡ଼ କାମାକ୍ଷ୍ୟା
 ମାତାଙ୍କ ପୀଠ ସ୍ଥାନ, ଏଣୁ ଏହା ତନ୍ତ୍ର ସାଧନ ର ଅତି ଉତ୍ତମ ସ୍ଥାନ,
 ଏହି ପାହାଡ଼ର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ବହୁ ଯୋଗୀ, ଧ୍ୟାନୀ, ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ଓ
 ଭାବୁକଙ୍କ ଆସନ ଅଛି, ସ୍ଥାନୀୟ ପ୍ରାଚୀନ ପଣ୍ଡାଗଣଙ୍କ ନିକଟରୁ
 ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନାମ ସାଧୁଙ୍କ ଦୁଇଟି ସ୍ଥାନ ସେମାନେ
 ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିପାରିବେ । ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଆମିନ ଗାଁଠାରୁ
 ନୌକାରେ ବ୍ରହ୍ମପୁଷ୍ପ ନଦୀ ପାର ହୋଇ ଘାଟ ନିକଟରୁ ଯେଉଁ
 ପଦତଳ ରସ୍ତା କାମାକ୍ଷ୍ୟା ପାହାଡ଼କୁ ଉଠିଛି, ତାର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ
 ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନଟି ହେଉଛି କାମାକ୍ଷ୍ୟା ପାହାଡ଼ର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ
 ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ମନ୍ଦିରର ନିକଟରେ ବ୍ରହ୍ମପୁଷ୍ପ ନଦୀର ଡାରରେ ।
 ଏହି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି ଯେ ଆଲୋଚ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଆନନ୍ଦପୀଠ
 ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ଦୁଃସାଧ୍ୟ ବ୍ୟାପାର ।
 ହୁଏତ ଏହି ଦୁଇଟିରୁ କେଉଁଟି ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଆସନ ସ୍ଥାନ ହୋଇ
 ନପାରେ । ଏହା ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା ।
 କାରଣ ଦଶନାମା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ଗିରି, ପୁଷ୍ପ, ଭାବଣୀ,
 ସରସ୍ୱତୀ, ଉପାଧି ଧାରୀ ଏକାଧିକ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନାମଧେୟ ସାଧୁ
 ସେତେବେଳେ ଥିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସୁଦ୍ଧା କାଳପରେ ଏ
 ବିଷୟର ସତ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କୌଣସି ମତେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।
 ସୁତରାଂ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଗିରିଙ୍କ ଶେଷ ଦିନରୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କୌଣସି
 ନିଶ୍ଚିତ ତଥ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରିପାରିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।
 କାମାକ୍ଷ୍ୟା ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନଶୃଙ୍ଖଳ ଅଛି ଯେ ଏହି ଦୁଇଟି ସ୍ଥାନରେ ହିଁ
 ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଗିରି ତପସ୍ୟା କରିଥିଲେ, ପ୍ରଥମ କେତେ
 ଦିନ ତପସ୍ୟା କରିବା ପରେ ଜଗଜ୍ଜନନୀ କାମାକ୍ଷ୍ୟାର ପ୍ରଧାନ ପଣ୍ଡାକୁ

ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆଦେଶ କଲେ ସେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁ ଲୋକଟି ତପସ୍ୟା ନିରତ ଅଛି, ତାହାକୁ ଏହି ସ୍ଥାନରୁ ତଡ଼ିଦିଅ । ନଚେତ୍ ସେ ମୋତେ ଏଠାରୁ ନେଇଯିବା ନିମିତ୍ତ କଠୋର ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କରିଛି ।” କଥିତ ଅଛି ପରଦିନ ପଣ୍ଡାମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ଭାବରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କରି ଏହି ସ୍ଥାନରୁ ତଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । ତାପରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ କାମାକ୍ଷ୍ୟା ପାହାଡ଼ରେ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମପୁଷ୍ପ ଖରରେ ବୁଲି ବୁଲି ସେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଗୋଟିଏ ମୃତ ହସ୍ତୀର ଦେହ । ତାହା କାମାକ୍ଷ୍ୟା ପାହାଡ଼ ଦେହରେ ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁଷ୍ପ ନଦୀର କୂଳରେ ଥିଲା । ହସ୍ତୀର ଗଳିତ ଦେହର ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ କେହି ଏହି ଦିଗକୁ ଯାଇପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଏହି ମୃତ ହସ୍ତୀର ଗଳିତ ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ଆସନ ସ୍ଥାପନ କରି ପୁନରାୟ ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେଠାରୁ ଉଠାଇ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଦେବୀ ପୁନର୍ବାର ବଡ଼ ପଣ୍ଡାକୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆଦେଶ କଲେ । ପଣ୍ଡାମାନେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଖୋଜିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୃତ ହସ୍ତୀର ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ନିକଟକୁ ଯାଇ ନପାରି ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ସନ୍ଧାନ ପାଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜଗଜ୍ଜନମାଙ୍କ ପରୀକ୍ଷା ଏଠାରେ ଶେଷ ହେଲା । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ଦୃଶ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଐକାନ୍ତକ ନିଷ୍ଠା ମାତ୍ର ବିଚଳିତ କରିପାରି ଥିଲା । ପରିଶେଷରେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ମାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦାନ କରି କୃତାର୍ଥ କରିଥିଲେ । ଏହି କାହାଣୀ ହୁଏତ ସ୍ୱପ୍ନର ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ, ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଘୋଷଙ୍କ ପ୍ରଣିତ ‘କରମେଘବାଇ’ ନାଟକରେ ଏହି ରୂପ ଘଟଣାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, କରମେଘବାଇ ମହାନ ସାଧୁଙ୍କା ଥିଲେ । ସେ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ସାଧନା କରିବାକୁ ଯାଇ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଅବଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ମୃତ ହସ୍ତୀର ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ବସି ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଓ ତାହାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିଥିଲେ । ସାଧନ

ପଥରେ ଅନୁରୂପ ଘଟଣା ବରଳ ନୁହେଁ । ମହାପୁରୁଷଗଣଙ୍କ ଲୋକତ୍ତର ଜୀବନ ଚଳେ ଆଲୋଚନା କରିବା ମାତୃଶ ଅଙ୍ଗ ଲୋକର କର୍ମ ନୁହେଁ । ତଥାପି କିଏ ଜାଣେ କାହାର ପ୍ରେରଣା ଦ୍ଵାରା ଏହି ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନରେ ଯନ୍ତ୍ରବାନ ହେଲି, ତାହା ନିଜେ ହିଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟକୁ କଣ କରି ବୁଝାଇବି, ଏହି କାହାଣୀ ମଘାୟୁ ଗୁରୁଦେବ ଶ୍ରୀମତ୍ ସ୍ଵାମୀ ନିଗମାନନ୍ଦ ସରସ୍ଵତୀ ଦେବ ନିଜ ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସମେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲି ସେ ଆହୁର ଦୁଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଶିଷ୍ୟ ଭକ୍ତଗଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଏହି କାହାଣୀ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବିଭିନ୍ନ ଶିଷ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ନିକଟରେ କଥିତ ଏହି କାହାଣୀ ଶ୍ରବଣ କରି ଏ ସମୟରେ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିବା ନିମିତ୍ତ ମନରେ ବାସନା ହେଲା । ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ଗୁରୁଭ୍ରାତା ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଘୋଷ ମହାଶୟ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ମୋତେ ଯଥସ୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବସେ ପୁଣି ସାହାଯ୍ୟ କରି ନପାରି ହତାଶ ହୋଇଗଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଅନ୍ତଃତୁଳ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମଘାୟୁ ପରମାରାଧ୍ୟ ଗୁରୁଦେବ କିଛି କିଛି ଅତିହସ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରି ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଛନ୍ତି । ଗୁରୁଦେବଙ୍କ କୃପାଦ୍ଵାରା ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ଜଗଜ୍ଜନମାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀକପରି ସଫଳ ହୋଇଛି, ସାଧକ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମରେ ନେଉଁଠାରେ କି ଭାବରେ ଦ୍ଵାଦଶ ବର୍ଷ ଜଡ଼ିବତ୍ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିଛନ୍ତି ? ଜଗଜ୍ଜନମା କେଉଁଠାରେ ତାଙ୍କୁ ଦେହ ମୁକ୍ତି କରି ଦେଇଛନ୍ତି, ତତ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ସେ କି ଭାବେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି, କେଉଁ କେଉଁ ଭାଗ୍ୟବାନ ତାହାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଧନ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି, ତାହା ଆମ୍ଭର ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ନୁହେଁ । ମାତୃଶ ଭକ୍ତ ସ୍ଥାନ ଓ ଭଜନସ୍ଥାନ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ତାହା ଅନୁମାନ

କରିବା ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ବ୍ୟାପାର, ମହାପୁରୁଷଗଣ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଧରି ନଦେଲେ, ସାଧାରଣ ଜୀବର ସାଧ୍ୟ ନାହିଁ ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିବ । ତେବେ ମୁଁ ଏତିକି ମାତ୍ର ଜାଣିପାରିଛି ଯେ ବଙ୍ଗଳା, ବିହାର, ଆସାମ, ଓଡ଼ିଶାର ଧର୍ମଗୁରୁ, ଆସାମ ବଙ୍ଗୀୟ ସାରସ୍ୱତ ମଠ ଓ ବହୁ ଆଶ୍ରମର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ, ଯୋଗୀଗୁରୁ, ଜ୍ଞାନଗୁରୁ, ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗୁରୁ, ପ୍ରେମିକ ଗୁରୁ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣେତା, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରାଜକାଚାର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରୀମତ୍ ସ୍ୱାମୀ ନଗମାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ଦେବ ଏଇ ପ୍ରବନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମୟୁନାମତି ପାହାଡ଼ର ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଆଶ୍ରମର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ । ପ୍ରାକ୍ସ୍ଥାନ ସରକାରଙ୍କ ଏହା ଏକ ସୈନ୍ୟ ଶିବିରରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ସ୍ଥାନୀୟ ଜୟନ୍ତେ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଗୋଲ୍ଲକ ନାଥ ଦେବ ମହାଶୟ ଦ୍ୱୟଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ହଜାର ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ଅନୁବର ପାବିତ୍ୟ ଭୂମି ହସ୍ତ କରି ସେଠାରେ ଏହି ଆଶ୍ରମ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ବଙ୍ଗଳା, ଓଡ଼ିଶା, ଆସାମ ତଥା ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ଏହି ମହାତ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରାୟ ଅସଂଖ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ ଭକ୍ତ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଅକୃଷିତ ଗୁରୁ ଭକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଓ ଅକୃପଣ ଦାନରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଶ୍ରମ ପରି ଏହି ଆଶ୍ରମଟିର ମଧ୍ୟ ଦିନକୁ ଦିନ ଶ୍ରୀବୃନ୍ଦ ହେଉଅଛି ।

ତେବେ କଣ ଏହି ମହାତ୍ମାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରବନ୍ଧ-ବର୍ଣ୍ଣିତ ଯାଧକଙ୍କର କୌଣସି ଜନ୍ମାନ୍ତରଣ ସମ୍ଭବ ଅଛି ? ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଠାକୁର ନଗମାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ମହାଶୟ ହିଁ ଗତ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଗିରି ଥିଲେ, ତାହା ପୂର୍ବ ଆତ୍ମୀୟଦର୍ପଣ ପ୍ରତିଫଳରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କର-

ହୋଇଅଛି । ଦେଶ ବିଭାଜନ ପରେ ପ୍ରଥମରେ ମୟୂରାମଣି ଆଶ୍ରମଟି କୁମିଲାର ଜିପ୍ସାପୁର ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସର ଅଧିନ ଗଣେଶପୁରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେଲା, ପରେ ତାହା ଟିପୁର ରାଜ୍ୟର ବିଶାଳଗଡ଼କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଅଛି ।

ପରଶେଷରେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଚରଣରେ ସଭକ୍ତି ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ଏହାହିଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ଯେପରି ସେ ଏହି ଅଧୀନର ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧକାର ଦୂର କରି ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଜଗଜ୍ଜନନୀଙ୍କ ଲୀଳା ରହସ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବାର ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରି କୃତାର୍ଥ କରନ୍ତି ।

ପରଶିଷ୍ଟ

ପରମାବଧି ଗୁରୁଦେବ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଠାକୁର ନିଗମାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ
ପରମହଂସ ଦେବ ମହାରାଜାଙ୍କ ସହିତ ଯେଉଁସବୁ ଲେଖକଙ୍କ
ଜନ୍ମାନ୍ତରାଶି ଘୋଗସୂତ୍ର ଥିଲା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
ବିଷୟ ସେ ନିଜେ ଯେଉଁ ରୂପରେ ଜଣାଇଥିଲେ, ତାହାର
ବିବରଣୀ ତଳେ ଲିଖିତ ହେଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଜନ୍ମ

- ୧ । ନଳିନୀକାନ୍ତ,
ନିଗମାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ
- ୨ । ଚଣ୍ଡି ବ୍ରହ୍ମଗୁରୁ, ଚିଦାନନ୍ଦ
- ୩ । ପ୍ରଜ୍ଞାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ
- ୪ । ଭୁବନାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ
- ୫ । ଶରତ୍ ବ୍ରହ୍ମଗୁରୁ
- ୬ । ନାଗପୁଣ ନନ୍ଦୀ
- ୭ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାର ଭଞ୍ଜ ଦେବ
ରାଜା ସାହେବ (ବସ୍ତର) ।
- ୮ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କୁମାରୀ, ବସ୍ତରର
ରାଜକନ୍ୟା, ରାଣୀ ।

ପୂର୍ବ ଜନ୍ମ

- ୧ । ବ୍ରଜଗୋପାଳ,
ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଗିରି
- ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଗିରି
- ୩ । ଗିରିଜା ଗିରି
- ୪ । ମହାନନ୍ଦ ଗିରି, ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ
ଗିରିଙ୍କ ପୁତ୍ର ।
- ୫ । ବାଚସ୍ପତି ମିଶ୍ର, କେଦାର ସଭା
ପଣ୍ଡିତ । ତତ୍ତ୍ୱ ସୁର ପାନ
ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କୁ ହତ୍ୟାର
ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ପାଇଁ ଚଣ୍ଡୀଲଭ ।
- ୬ । ନାଗପୁଣ ରାୟ, କାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱିକ
କେଦାର ସଭାସଭ ।
- ୭ । କେଦାର ରାୟ, ବାରଭୂଞ୍ଜାର
ଅନ୍ୟତମ ।
- ୮ । କେଦାର ପଣ୍ଡା, ଶ୍ରୀପୁରର
ରାଣୀ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଜନ୍ମ

ପୂର୍ବ ଜନ୍ମ

୯ । ପଣି ଭୂଷଣ ମିତ୍ର, ଓକଲ ୯ । ବିଶ୍ୱନାଥ ପଥ ନବିଶ, କେଦାର
ଦାଓଡ଼ା । ସଭାସଦ୍ ।

୧୦ । ବ୍ରଜକଣ୍ଠୀ ୧୦ । ସୋନାମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରବତ୍ସ-କନ୍ୟା

୧୧ । ରଜଚନ୍ଦ୍ର ଧର, ୧୧ । ସଭାସଦ୍, ଚନ୍ଦ୍ରବତ୍ସ ପରେ
ସ୍ୱରୂପାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ । କେଦାର ରାୟ ।

୧୨ । ହରପ୍ରସାଦ ରାୟ, ବରୁଡ଼ା ୧୨ । ଜମିଦାର ଦୁର୍ଗାପୁର ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ
ସେନଙ୍କ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରପିତାମହ ।

୧୩ । ନରେନ୍ଦ୍ର, ବରତାବ୍ରହ୍ମରାୟ ୧୩ । ଚନ୍ଦ୍ରବତ୍ସ
ନିବାଣାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ
ଅନିବାଣ ।

୧୪ । ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ୧୪ । କେଦାର ପୁରୋହିତ

୧୫ । ଜ୍ଞାନଦା ସୁନ୍ଦରୀ ବସୁ, ୧୫ । ଦିଗମ୍ବର ଦେବୀ,
କାଳନା ଆଶ୍ରମ ଜମିଦାର ବ୍ରଜଗୋପାଳଙ୍କ ମାତା ।

୧୬ । କାମିନୀ କୁମାର ଦତ୍ତ, ୧୬ । ବିଶ୍ୱନାଥ ଡାଲି,
କୁମାରନନ୍ଦ ବ୍ରହ୍ମରାୟ, କେଦାର ସେନାପତି ।
ଆତ୍ମାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ।

୧୭ । କ୍ଷେମାଦାସ ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟ, ୧୭ । କେଦାର ରାୟ, ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
ବସୁର ରଜ ସଭାପତି । ଦଶମହାବିଦ୍ୟାର ପୂଜାରୀ,
ଗୋସାଇଁ ଠାକୁର ।

୧୮ । ଡା ନୃପେନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରବତ୍ସ, ୧୮ । କେଦାର ମନ୍ତ୍ରୀ, ଶ୍ରୀପୁର ।
ଡାକା ।

୧୯ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରମାହନ ଦାସପୁତ୍ର ୧୯ । ସଭାସଦ୍, କେଦାର ରାୟ,
ବରୁଡ଼ା । ଶ୍ରୀପୁର ।

- ବର୍ତ୍ତମାନ ଜନ୍ମ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମ
- ୨୦ । ଲଳିତମୋହନ ରାୟ ୨୦ । ସଭାସଦ୍, କେଦାର ରାୟ
ତୈଧୁର । ଶ୍ରୀପୁର ।
- ୨୧ । ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୁରୁଷୋତ୍ତମ, ୨୧ । ” ” ”
ବରୁଡ଼ା ।
- ୨୨ । ପ୍ରୀତ୍ୟନାଥ, ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ୨୨ । କାକୁଁନ, କେଦାର ରାୟ
ସରସ୍ୱତୀ ।
- ୨୩ । ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ୨୩ । ସୁପ୍ରଭ, କେଦାର ସଭା
ସରକାର, ଓକଲ,
ଯୋଗାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ।
- ୨୪ । ଯୋଗେଶ୍ୱର ୨୪ । ସଭାସଦ୍, କେଦାରସଭା
ଗଙ୍ଗାପାଥୀୟ, ଡାକା ।
- ୨୫ । ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଦୋଷ, ୨୫ । ” ”
ହାଡ଼ିଡ଼ା, ଓକଲ ।
- ୨୬ । ନରେଶଚନ୍ଦ୍ର ପାଳଢ଼ାଣି ୨୬ । ସାତେଲର ଜମିଦାର
ସ୍ଥଳ, ପାବନା । ସନ୍ତୋଳି ।
- ୨୭ । ଶିଶୁର ଚନ୍ଦ୍ର ଧର ୨୭ । ସମାଜପତି, ଦୁର୍ଗାପୁର,
ଚଢ଼େରାମ । ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ର କନ୍ୟାର
ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।
- ୨୮ । ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ୨୮ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ସେନଙ୍କ ପୂର୍ବ
ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ, ଶିଳହଟ୍ଟ ପୁରୁଷ, ରଜା କମଳାକ୍ଷଙ୍କ
ସଭାସଦ୍ ।
- ୨୯ । ହେମଲତା ଦେବୀ, ୨୯ । ଦିନୁ କୈବର୍ତ୍ତର କନ୍ୟା,
ଭୈରବୀ ମା । ପାବନା, ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କ ସହ
ଲଳା କରିଥିଲେ ।